

BODAC

Explosievenkansenkaart Bommelerwaard

Rapportage Vooronderzoek CE

gemeenten Zaltbommel en Maasdriel

Kennis- en
adviescentrum

Historisch
vooronderzoek

Projectgebonden
risicoanalyse

Detectie

Benaderen en
veiligstellen

Offshore

Vliegtuigberging

Archeologie

Sanering

Natuurlijk...

Dit document is bestemd voor de opdrachtgever.

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze rapportage mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaand schriftelijke toestemming van de auteur. (Artikel 16 Auteurswet 1912). Het is de opdrachtgever toegestaan voor intern gebruik kopieën te maken zonder voorafgaande toestemming van de auteur.

Voor informatie, vragen of suggesties:

Bodac B.V.
Postbus 12
5480 AA Schijndel

Bezoekadres:
Hermalen 7
5481 XX Schijndel

T: 073 – 543 10 10
E: info@bodac.nl
www.bodac.nl

Opdrachtgever:	Gemeente Zaltbommel en gemeente Maasdriel
Projectlocatie:	De Bommelerwaard
Documentnaam:	Explosievenkansenkaart Bommelerwaard
Documentnummer:	160610_H5020_VOB/03
Versie:	3
Aantal pagina's:	51 (excl. bijlagen)
Datum:	21-08-2017 (versie 1: 10-6-2016)

	Naam	Datum	Paraaf
Opgesteld door:	historisch onderzoeker [redacted] historica [redacted] historisch onderzoeker d [redacted]	21-08-2017	[redacted]
Geaccordeerd door:	D [redacted]	21-08-2017	

Distributielijst

	Naam	Functie	Bedrijf/instantie
1	[redacted]	Ontwikkelaar Water, Natuur & Landschap	Gemeente Zaltbommel
2	[redacted]		Gemeente Maasdriel
3	[redacted]	Manager	Bodac B.V.

Voorwoord

'Natuurlijk...' Een eenvoudig woord met meerdere betekenissen, maar bovenal een woord met veel inhoud voor Bodac, onderdeel van de Den Ouden Groep. Wij onderzoeken, saneren, bewerken, verbeteren, bouwen, bemesten en richten de openbare ruimte in, maar ook groenrecycling en advies behoren tot onze kernactiviteiten. Den Ouden realiseert al decennia lang succesvol civiel- en cultuurtechnische werken. Vakbekwaamheid, hoogstaande kwaliteit en creativiteit maken Den Ouden een serieuze partij op het gebied van infra en engineering. Wij onderscheiden ons met een gepassioneerde, persoonlijke en betrokken benadering van elk werk, klein of groot.

Door te investeren in duurzame relaties zijn we in staat om onze klanten verspreid door Nederland en ook daar buiten optimaal te bedienen. Kwaliteit en betrouwbaarheid spelen hierbij een belangrijke rol. Door continu te investeren in materieel, kennis en de ontwikkeling van onze medewerkers zijn wij een betrouwbare partner voor al onze opdrachtgevers.

Wij staan voor:

- Betrouwbaarheid;
- Klantgerichtheid;
- Samenwerking;
- Duurzaamheid;
- Kwaliteit.

Centraal in de werkwijze van Den Ouden staat communicatie. Wij doen wat we zeggen, maar we zeggen vooral ook wat we doen. Deze regel passen wij niet alleen toe bij onze opdrachtgevers, maar ook voor andere belanghebbenden. Hierdoor zijn wij in staat om zonder vervelende verrassingen achteraf werken uit te voeren en ontstaat wederzijds betrokkenheid en begrip.

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	2
1.1	Aanleiding van het vooronderzoek	2
1.2	Omschrijving en doelstelling van de opdracht	2
1.3	Begrenzing van het onderzoeksgebied	2
1.4	Werkwijze	3
1.5	Uitsluitingen/onderzoeksbependingen	3
1.6	Verantwoording	4
2	GEANALYSEERDE BRONNENMATERIAAL	6
2.1	Inleiding	6
2.2	In het verleden uitgevoerd onderzoek naar de aanwezigheid van CE	6
2.3	Literatuur	7
2.4	Gemeentelijk en provinciaal archief	10
2.5	Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD)	20
2.6	Nationaal Archief te Den Haag	20
2.7	Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH)	21
2.8	Semistatische archiefdiensten Ministerie Defensie te Rijswijk	22
2.9	Archief Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EOD)	22
2.10	Luchtfotocollecties Wageningen en Zwolle	23
2.11	The National Archives Londen/Stafkaarten	29
3	HISTORISCHE ACHTERGROND	32
4	CONCLUSIE EN ADVIES	46
4.1	Aan te treffen CE	46
4.2	Beoordeling contra-indicaties	47
4.3	Horizontale afbakening van het verdachte gebied	47
4.4	Leemten in kennis	50
4.5	Advies	51
	Bijlage 1. Uitleg bij het GIS-materiaal	52
	Bijlage 2. Munitiemeldingen MMOD	54
	Bijlage 3. Munitiemeldingen EOD gemeente Zaltbommel	58
	Bijlage 4. Munitiemeldingen EOD gemeente Maasdriel	67
	Bijlage 5. Bombardementen en beschietingen	82
	Bijlage 6. Vliegtuigcrashes en noodlandingen	84
	Bijlage 7. Neergekomen V1-wapens	86
	Bijlage 8. Eerder uitgevoerde onderzoeken Bommelerwaard	88
	Bijlage 9. Definitie en uitleg conventionele explosieven	90
	Bijlage 10. Uitgangspunten horizontale afbakening	96
	Bijlage 11. Protocol toevalstreffer CE	98

1.1 Aanleiding van het vooronderzoek

Door een Explosievenkansenkaart op te laten stellen, hebben de gemeente Zaltbommel en de gemeente Maasdriel in één keer in beeld waar er kans is op CE en waar niet, zodat deze historische vooronderzoeken niet meer in alle gevallen nodig zijn. Daarbij ondersteunen de beide gemeenten burgers en bedrijven bij het voorbereiden en veilig uitvoeren van grond- en graafwerkzaamheden.

1.2 Omschrijving en doelstelling van de opdracht

De conclusie wordt vastgesteld op basis van onafhankelijk bronnen, bij voorkeur twee of meer.

Het onderzoeksgebied omvat de gehele Bommelerwaard en wordt begrensd door de gemeentegrenzen van de gemeente Zaltbommel en de gemeente Maasdriel.

1.4 Werkwijze

Het vooronderzoek CE wordt uitgevoerd conform de vigerende wet- en regelgeving, zijnde het Werkveldspecifiek Certificatieschema voor het Systeemcertificaat Opsporen Conventionele Explosieven 2012, versie 1 (WSCS-OCE). Door het CCvD-OCE is een wijzigingsversie van het WSCS-OCE voorbereid. Het concept wijzigingsvoorstel is in januari 2014 door het CCvD-OCE vastgesteld en door het bestuur goedgekeurd. In samspraak met het ministerie is inmiddels een nieuw Wijzigingsvoorstel ingediend op 11 maart 2015. Wederom opgesteld door het CCvD-OCE en goedgekeurd door het bestuur. Het voorstel ligt momenteel ter goedkeuring bij het Ministerie van SZW. Omdat de wijzigingen een meerwaarde bieden hebben wij, vooruitlopend op de goedkeuring, onze onderzoeken hierop aangepast. Dit houdt in dat wij meer bronnen raadplegen dan het WSCS-OCE 2012, versie 1 voorschrijft.

In paragraaf 6.5 en bijlage 3 van het WSCS-OCE zijn richtlijnen opgenomen voor het inventariseren en beoordelen van historisch bronnenmateriaal. In het vooronderzoek wordt conform deze richtlijnen onderscheid gemaakt in de volgende onderdelen:

- inventarisatie van bronnenmateriaal;
- beoordelen en evalueren van bronnenmateriaal;
- opstellen rapportage en CE bodembelastingkaart.

Het bronnenonderzoek vindt plaats op basis van een inventarisatie van:

- gebeurtenis/informatie die een aanwijzing vormt dat het onderzoeksgebied, of een gedeelte daarvan, verdacht is op de aanwezigheid van CE (indicaties);
- gebeurtenis/informatie die een aanwijzing vormt dat het verdacht gebied, of een gedeelte daarvan, als onverdacht kan worden aangemerkt (contra-indicatie).

Alle indicaties en contra-indicaties zijn indien mogelijk vertaald naar een locatie in het RD-coördinatenstelsel en opgeslagen in een geografisch informatiesysteem (ARCGIS). Luchtfoto's en stafkaarten uit de periode 1940-1945 zijn gepositioneerd ten opzichte van de huidige topografie. Vervolgens zijn alle op de luchtfoto's zichtbare indicaties voor de aanwezigheid van CE ingetekend in ARCGIS. Ook andere indicaties en contra-indicaties zijn zo veel mogelijk ingetekend in ARCGIS. De ARCGIS-database vormt vervolgens de basis voor de beoordeling of sprake is van op CE verdachte gebieden binnen het onderzoeksgebied en de afbakening van deze gebieden.

Niet alle achterhaalde informatie is op een werkbare manier op de Explosievenkansenkaart in te tekenen. Aanvullende informatie hebben wij daarom in de bijlagen verwerkt. Deze bijlagen ondersteunen de informatie die op de Explosievenkansenkaart zichtbaar is.

De indicaties en contra-indicaties uit het bronnenonderzoek zijn beoordeeld en op basis daarvan is gemotiveerd vastgesteld:

- of er sprake is van een CE verdacht gebied, en zo ja;
- (sub)soort, hoeveelheid en verschijningsvorm van vermoedelijke CE;
- horizontale afbakening van het verdachte gebied.

1.5 Uitsluitingen/onderzoeksbependingen

In overleg met de opdrachtgever is besloten de verticale afbakening van het verdachte gebied uit te sluiten van het vooronderzoek. De verticale afbakening is vereist voor het uitvoeren van een risicoanalyse voor het toekomstige gebruik van het verdachte gebied.

Tevens is in overleg met de opdrachtgever besloten dat het onderzoek naar contra-indicaties zich beperkt tot het in kaart brengen van gerichte onderzoeks- & opsporingsactiviteiten van CE.

Eindresultaat is een rapportage en een bijbehorende Explosievenkansenkaart (GIS).

1.6 Verantwoording

Het vooronderzoek is uitgevoerd door

- historisch onderzoeker [REDACTED]
- historica [REDACTED]
- historisch onderzoeker [REDACTED]

In samenspraak met en onder verantwoording [REDACTED], manager van Bodac B.V.

2 GEANALYSEERDE BRONNENMATERIAAL

2.1 Inleiding

Conform het wijzigingsvoorstel van het WSCS-OCE: 2012, versie 1 dienen ten minste de in de onderstaande tabel weergegeven verplichte bronnen te worden geraadpleegd.¹ Indien noodzakelijk worden ook aanvullende bronnen geraadpleegd. In de rapportage wordt gemotiveerd waarom een aanvullende bron wel/niet geraadpleegd is. Het inventariseren van bronnenmateriaal wordt op een eenduidige wijze gedocumenteerd, zodanig dat gebruikte bronnen te herleiden zijn door een derde partij.

Het bronnenonderzoek resulteert in een lijst met oorlogshandelingen die mogelijk hebben geleid tot het achterblijven van CE in het onderzoeksgebied (indicaties). Deze lijst bevat tevens een bronvermelding en verwijzing naar de datums waarop de oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden. De indicaties en contra-indicaties uit het bronnenonderzoek worden beoordeeld in Hoofdstuk 4.

Bron	Verplicht	Aanvullend	Geraadpleegd
Literatuur	X		X
Gemeentelijk en provinciaal archief	X		X
Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD)	X		X
Nationaal Archief Den Haag	X		X
Semistatistische archiefdiensten Ministerie Defensie te Rijswijk	X		X
Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EOD)	X		X
Luchtfotocollectie Wageningen UR en Kadaster	X		X
Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH)		X	X
The National Archives te Londen / Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg / National Archives te College Park (VS)		X	X
Luchtfotocollectie Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Scotland te Edinburgh		X	
Getuigen		X	

Tabel: overzicht verplichte en aanvullende bronnen

2.2 In het verleden uitgevoerd onderzoek naar de aanwezigheid van CE

Conform het WSCS-OCE dient bij aanvang van het onderzoek te worden nagegaan of er in het verleden onderzoek is uitgevoerd naar de aanwezigheid van CE, en zo ja, te worden gerapporteerd op welke wijze deze informatie is betrokken bij het onderzoek.

De gemeente Zaltbommel heeft een lijst aangeleverd met betrekking tot reeds eerder uitgevoerd onderzoek in de gemeente Zaltbommel. Deze lijst bevat zowel rapporten van historische vooronderzoeken, als rapporten over opsporingswerkzaamheden. De lijst is in de loop van de onderzoeksperiode aangevuld en bijgewerkt.

De gemeente Maasdriel heeft geen gegevens aangeleverd met betrekking tot reeds eerder uitgevoerd onderzoek in de gemeente Maasdriel. Wij hebben daarom zelf een overzicht gemaakt van de bij ons bekend zijnde onderzoeken, waaronder vier door ons bedrijf uitgevoerde onderzoeken.

De lijst met in het verleden uitgevoerde onderzoeken is opgenomen in Bijlage 8. Eerder uitgevoerde onderzoeken Bommelerwaard.

¹ Een aantal bronnen die in het WSCS-OCE 2012 aanvullend waren, zijn in het wijzigingsvoorstel aangemerkt als verplicht. Het gaat hierbij om het NIOD, het Nationaal Archief Den Haag en de Semistatistische archiefdiensten Ministerie Defensie te Rijswijk.

2.3 Literatuur

Voor het onderzoeksgebied zijn de onderstaande relevante literatuurbronnen geraadpleegd, zowel standaardwerken als eventuele specifieke regionale informatiebronnen.

Auteur	Titel	Plaats + datum
Alphen, J. van, en J. van Voorthuizen	De Bommelerwaard 1939-1945	Zaltbommel, 1983
Alphen, J. van	Tussen Waal en Lek 1939-1945	Zaltbommel, 1984
Amersfoort, H. en P. Kamp-huis	Mei 1940: de strijd op Nederlands grondgebied	Amsterdam, 2012
Baarslag, D.J.	Acht maand front rondom het kerkje van Hedel	Hedel, 1948
Baijnse, B.	'Veertig jaar geleden, oorlogsherinneringen uit mijn jeugd,' <i>Tussen De Voorn en Loevestein</i> XX (december 1984) p. 65-77	Zaltbommel, 1984
Baggerman, A. en C.P. Vis-sers	Niemandland. Memoires uit Heerewarden tijdens een veelbewogen periode uit de 2 ^e Wereldoorlog	Heerewarden, 1945
Bierens de Haan, J.C. en W. Kramer	Kasteel Nederhemert: een eeuwenoud bestaan	Zwolle, 2005
Bijl, A.	De geschiedenis van Zuilichem: dorp tussen de Maas en de Waal	Brakel, 2013
Boeijen, W.	Vliegen en vechten bij de Maas 1940-1945. Oorlogsgeschiedenis op de grens van Noord-Brabant en Gelderland.	Westervoort, 2004
Bollen, H. en P. Vroemen	Canadezen in actie. Nederland najaar '44 – voorjaar '46	Warnsveld, 1994
Bollen, H.	Corridor naar de Rijn	Zutphen, 1988
Brongers, E.H.	Inventarisatie uit diverse bronnen van in de meidagen van 1940 tijdens of door de strijd in Nederland neergeschoten, vernielde of door vuur beschadigde Duitse vliegtuigen, weergegeven per provincie of gebied	Z.p., 2008
Bruyn, W.A. de en H. de Koning	Alles wel in Well	Well, 1994
Crouchman, A. en V. Maslen	Mighty Eighth War Diary	Londen, 1981
Derix, J.	Vliegveld Venlo. Met een kroniek van de luchtoorlog in Zuid-Nederland	Horst, 1990
Didde, J. en M. Swarts	Autumn Gale. Kampfgruppe Chill, schwere Heeres Panzerjäger-Abteilung 559 and the German recovery in the autumn of 1944	Boxtel, 2013
Didde, J. en M. Swarts	Brabant bevrijd	Hulst, 1993
Didde, J. en M. Swarts	Einddoel Maas. De strijd in zuidelijk Nederland tussen september en december 1944	Z.p., 1984
Dijk, B. van	Zaltbommel 1938-1948: authentieke foto's en documenten	Den Bosch, 1984
Eversteijn, T.	Bombardementen, raketbeschietingen, neergekomen V-wapens en militaire vliegtuigverliezen in de periode 10 mei 1940 – 5 mei 1945	Z.p., 2011
Goesten, G.	Herinneringen aan het einde van de oorlog '40-'45	Z.p., 2008
Grimm, P., E. van Loo en R. de Winter	Vliegvelden in oorlogstijd. Nederlandse vliegvelden tijdens bezetting en bevrijding 1940-1945	Amsterdam, 2009
Groenendijk, J.N.A.	Duizend jaar Gameren: een dorp aan de Waal, 1031-1999	Zaltbommel, 2014
Helvoort, H.M. van	Tussen Maas en Waddenzee. Oorlogs- en evacuatieherinneringen van de inwoners van Ammerzoden en Well 1944-1945	Ammerzoden, 1995
Helvoort, H.M. van	Onze belevenissen gedurende de oorlog. Zuster Bonaventura Mehring, Clarissenklooster Ammerzoden	Ammerzoden, 2009
Huurman, C.	Het spoorwegbedrijf in oorlogstijd, 1939-1945	Eindhoven 2001
Jong, L. de	Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog 1939-1945	Den Haag, 1995
Keser, H.	Verduisterde jaren. Een wandeling door Bommel tussen 1940 en 1945	Zaltbommel, 1997
Kers, B.	Dagboek van Annie Steeman	Z.p., 2014
Klep, C. en B. Schoenmaker	De bevrijding van Nederland 1944-1945. Oorlog op de flank	's-Gravenhage, 1995
Kooman, C.	Zaltbommel 1942-1945. Een gemeente onder nationaal-socialistisch bestuur.	Zaltbommel 2008

Auteur	Titel	Plaats + datum
Korthals-Altes, A.	Luchtgevaar. Luchtaanvallen op Nederland 1940-1945	Amsterdam, 1984
Manrho, J. en R. Pütz	Bodenplatte. The Luftwaffe's last hope	Mechanicsburg, 2010
Melis, G. en M. Landweer	De Bommelerwaard: het gebied dat nooit werd bevrijd	z.p., 2008
Merwe-Wouters, G. van de	De oorlog leeft voort. Streekgenoten over de tijd voor en na de bevrijding	Raamsdonksveer, 1999
Nierstrasz, V.E.	De operatiën van het veldleger en het oostfront van de Vesting Holland	Den Haag, 1955
Nierstrasz, V.E.	De verdediging van Noord-Limburg en Noord-Brabant	Den Haag, 1953
Nuenen, W.C.M.	'Twee herinneringen aan de Zaltbommelse brug,' <i>Tussen De Voorn en Loevestein</i> XXVIII nr. 78 (september 1992) p. 142-143	Zaltbommel, 1992
Onbekend, een Claris	'De oorlogsvlam over het Clarissenklooster in Ammerzoden,' <i>Tussen De Voorn en Loevestein</i> XXXI, nr. 88 (maart 1995), 40-47	Zaltbommel, 1995
Paessen, A. A.	'De gevechten in de Bommelerwaard op 24 tot en met 27 april 1945,' uit: <i>Ons leger</i> 31, nr.9 (september 1947), p. 9-33	Z.p., 1947
Peters, C.	Gelderland bevrijd	Hulst, 1994
Roitero, D.L.	Fall Braun: de strijd om Kapelsche Veer 1944 - 1945	Tilburg, 1991
Santen, H.P. van	Dagboek september 1938 – januari 1946. In: <i>Tussen De Voorn en Loevestein</i> XXXI, nr. 88 (maart 1995), p. 4-16	Zaltbommel 1995
Sonnemans, H.	De actie bij Hedel 22-25 april 1945	Z.p. 1998
Starre, J. v.d.	Nazi-terreur in de Bommelerwaard	Utrecht, 1945
Studiegroep Luchtoorlog 1939-1945 (SGLO)	Verliesregister 1939-1945. Alle militaire vliegtuigverliezen in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog.	Den Haag, 2008
Torenwachter, T. de	'Bevrijding zonder bevrijders', uit: <i>De Toren</i> , weekblad voor de Bommelerwaard, 15-05-1986	Zaltbommel, 1986
Torenwachter, T. de	'Fatale ontploffing in 1945', uit: <i>De Toren</i> , weekblad voor de Bommelerwaard, 27-09-1990	Zaltbommel, 1990
Tussenbroek, G. van	Duizend jaren Heerewaarden	Zaltbommel, 1997
Valk, L. van der	Onheilstij. De laatste jaren van de Nieuwe Hollandse Waterlinie	Amsterdam, 2010
Verkuil, G.	Vertel nog eens... Bommelerwaardse herinneringen	Zaltbommel, 1996
Vissers, C.P. en A.J. Baggerman	'Niemandslaan, Heerewaarden van september 1944 tot mei 1945,' <i>Tussen De Voorn en Loevestein</i> XXXI, nr. 88 (maart 1995), 22-29	Zaltbommel, 1995
Voorden, G.J. van en W. Bragt	Dagboek evacuatie. September '44 – mei '45	Zaltbommel, 1999
Werken, C. van de	Bange dagen voor Nederland en Oranje	Wijk en Aalburg, 1984
Witteveen-Jansen, M.	Kastelen en vestingwerken in de Bommelerwaard	Zaltbommel, 2004
Witteveen-Jansen, M. e.a.	'Korte beschrijving van de Bommelerwaard september 1944 – mei 1945,' <i>Tussen De Voorn en Loevestein</i> XXXI, nr. 88 (maart 1995), p. 3	Zaltbommel, 1995
Zandwijk, E. van	'Bruchem in de vuurlinie tijdens de Tweede Wereldoorlog,' in: <i>Tussen De Voorn en Loevestein</i> 50, nr. 152 (september 2014), p. 53-60.	Zaltbommel, 2014
Zeelst, R. van	'Verslag van een detectoronderzoek te Bruchem,' <i>Tussen De Voorn en Loevestein</i> XXIX nr. 80 (april 1993), p. 46	Zaltbommel, 1993
Zwanenburg, G.J.	En nooit was het stil... Kroniek van een luchtoorlog	Den Haag, 1990

Website
www.archievenwo2.nl
www.bhic.nl
www.dotkadata.nl
www.gahetna.nl
www.hedel.info
www.library.wur.nl
www.prinsesirenebrigade.nl
www.regionaalarchiefrivierenland.nl/home

Website
www.royalartilleryunitsnetherlands1944-1945.com
www.sites.google.com/site/ww2slachtoffersbommelerwaard/home
www.studiegroepluchtoorlog.nl/verliesregister
www.topotijdreis.nl
www.vergeltungswaffen.nl
www.vierheerlijkheden.nl
www.wilhelminasluis.nl
nl.wikipedia.org

2.4 Gemeentelijk en provinciaal archief

De gemeenten Zaltbommel en Maasdiel zijn samengesteld uit een groot aantal plaatsen die tijdens de oorlog zelfstandige gemeenten waren. De huidige gemeente Zaltbommel bestaat uit de voormalige gemeenten Zuilichem, Poederoijen, Gameren, Nederhemert, Brakel, Kerkwijk en Zaltbommel. De huidige gemeente Maasdiel bestaat uit de voormalige gemeenten Kerkdiel, Velddriel, Hoenzadiel, Hedel, Ammerzoden, Heerewaarden, Hurwenen en Rossum. Tijdens de oorlog werden de kernen Kerkdiel, Velddriel en Hoenzadiel door de Duitse bezetter samengevoegd tot één gemeente met de naam Maasdiel. In de onderstaande tabellen is de ontstaansgeschiedenis van de huidige gemeenten Zaltbommel en Maasdiel vanaf de Tweede Wereldoorlog inzichtelijk gemaakt.

Gemeente Zaltbommel			
Tot 1955	Vanaf 1955	1958	Vanaf 1999
Zuilichem	Brakel		Zaltbommel
Poederoijen (incl. Aalst)			
Brakel			
Gameren (incl. Nieuwaal)	Kerkwijk	Kerkwijk + Bern (Bern hoorde tot 1958 bij Heusden, Noord-Brabant)	
Nederhemert			
Kerkwijk			
Zaltbommel			

Gemeente Maasdiel				
Tot 1945	Vanaf 1945	Vanaf 1955	1958	Vanaf 1999
Kerkdiel	Maasdiel		Maasdiel + Alem (Alem hoorde tot 1958 bij Maren en Kessel, Noord-Brabant)	Maasdiel
Velddriel				
Hoenzadiel				
Hedel				
Ammerzoden (incl. Well, Wellseind, Slijkwell en Wordragen)				
Heerewaarden				
Hurwenen		Rossum		
Rossum				

De archieven van de gemeente Zaltbommel en de gemeente Maasdiel zijn ondergebracht binnen de collectie van het Regionaal Archief Rivierenland te Tiel. In dit archief hebben wij de relevante stukken uit de gemeentearchieven van de voormalige gemeenten Zuilichem, Poederoijen, Gameren, Nederhemert, Brakel, Kerkwijk, Zaltbommel, Kerkdiel, Velddriel, Hoenzadiel, Hedel, Ammerzoden, Heerewaarden, Hurwenen, Rossum en Maasdiel geraadpleegd. Daarnaast hebben wij de relevante stukken uit de gemeentearchieven van de huidige gemeente Zaltbommel en de gemeente Maasdiel ingezien.

Behalve het Regionaal Archief Rivierenland hebben wij ook gebruik gemaakt van de relevante provinciale archieven. In het Gelders Archief hebben wij enkele stukken van het Militair Gezag in Gelderland ingezien. In het Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC) hebben wij de gemeentearchieven van Alem geraadpleegd.

Bij het raadplegen van het gemeentelijke en provinciaal archief zijn conform het WSCS-OCE ten minste de stukken van de luchtbeschermingsdienst, de stukken over aangetroffen/geruimde CE en de oorlogsschaderapporten geraadpleegd.

In overleg met opdrachtgever is bepaald dat in het gemeentelijk en provinciaal archief niet wordt gezocht naar gegevens over naoorlogse ontwikkelingen (contra indicaties). Het onderzoek naar de naoorlogse ontwikkelingen beperkt zich tot een vergelijking van de luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog met de huidige satellietbeelden van het onderzoeksgebied.

Geraadpleegde stukken **Regionaal Archief Rivierenland:**

40 Drielse Vertellingen, tijdschrift van de Oudheidkamer Maasdiel		
Inv. nr.	Auteur	Omschrijving
40.14	Nendels, H.	Zo beleefde ik 23 april 1945, in: Drielse Vertellingen, p.60
40.35	Versteegh, P.	Kerkdiel, woensdag 28 maart 1945, in: Drielse Vertellingen, p.43-45
40.63	Egberts, H.	Bommenwerpers vielen op Maasdiel, in: Drielse Vertellingen, p.85-89

40.71	Versteegh, C.	De laatste dagen van de oorlog, in: Drielse Vertellingen, p.281-287
40.116	Heijningen, J. van.	De vrijheid tegemoet.... (herinneringen aan het einde van de Tweede Wereldoorlog), in: Drielse Vertellingen, p.46-48
40.117	Egberts, H.	'Het onthoofde lijk, of het lijk dat onthoofd werd' (over de herbegraving van een in de tweede wereldoorlog gesneuvelde Engelse militair), in: Drielse Vertellingen, april 1999, nr.32, p.381
40.124	Versteegh, P.	Kerstmis (herinneringen aan de periode rond kerstmis 1944), in: Drielse Vertellingen, p.31-33
40.140	Vissers, K.	Herinneringen aan 23 april 1945, in: Drielse Vertellingen, p.56
40.147	Versteegh, P.	Slapende wacht onder de toren : 23 april 1945, in: Drielse Vertellingen, p.57
40.162	Goesten, F.	Het eerste contact met de Engelsen op 23 april 1945, in: Drielse Vertellingen, p.38-40
40.189	Moors, M.	Herinneringen aan 23 april 1945, in: Drielse Vertellingen, p.42

353 Drielse Vertellingen, tijdschrift van de Oudheidkamer Maasdriel

Inv. nr.	Auteur	Omschrijving
353.7	Goesten, B.	De oorlog: het leven in Driel onder het Duitse juk (2011), p. 1-15
353.15	Hofen, R. van.	Twee Britse Marines gesneuveld in Driel, in: Drielse Vertellingen nummer 1 (2009), p.28-30
353.16	Rangelrooij, J. van.	Herinneringen aan de evacuatie en de bevrijding, in: Drielse Vertellingen nummer 1 (2009), p.31-33

3133 Archief van de gemeente Ammerzoden (1811) 1945-1979

Inv. nr.	Omschrijving
784	Overzicht van overleden personen tengevolge van enig oorlogsgebeuren in de periode 10 mei 1940 - 5 mei 1945, 1955
819	Stukken betreffende de graven van Duitse en Geallieerde soldaten op de R.K. begraafplaats aan de Hogesteeg, 1944-1948
821	Stukken betreffende het herbegraven van in de Tweede Wereldoorlog omgekomen personen, 1945-1949
879	Wederopbouwplannen 1952 en 1954, 1946-1958
1007	Stukken betreffende de oorlogsschade aan gemeente-eigendommen, 1941-1958; met tekeningen: Algemeen (niet uit te splitsen per pand), 1941-1956
1021	Stukken betreffende de inventarisatie van de naoorlogse toestand in verband met het herstel van de oorlogsschade, 1945
1022	Stukken betreffende de inventarisatie van oorlogsschade aan gemeentelijke en particuliere eigendommen, 1945-1950
1089	Stukken betreffende het aanmelden en opruimen van granaten en mijnen in de gemeente, 1945

3201 gemeente Ammerzoden

Inv. nr.	Omschrijving
2496	Onderzoek granaat WOII 1983-1992

3297 Collectie E.A. van Geffen, 19de en 20^e eeuw

Inv. nr.	Omschrijving
16	Banden met aantekeningen en ingeplakte documentatie betreffende Ammerzoden, Well en andere plaatsen in de Bommelerwaard getiteld 'Ammerzoden een dorp rond een kasteel', 1958-1968: Tweede Wereldoorlog, bruggen Heusden, Hedel en Zaltbommel.
17	Banden met aantekeningen en ingeplakte documentatie betreffende Ammerzoden, Well en andere plaatsen in de Bommelerwaard getiteld 'Ammerzoden een dorp rond een kasteel', 1958-1968: Katholieke kerk, Tweede Wereldoorlog, verwoestingen 1944-1945, noodwoningen, plattegrond 't Zand.
18	Banden met aantekeningen en ingeplakte documentatie betreffende Ammerzoden, Well en andere plaatsen in de Bommelerwaard getiteld 'Ammerzoden een dorp rond een kasteel', 1958-1968: Tweede Wereldoorlog, katholieke kerk Hedel, verwoestingen 1944-1945 Hedel, Alem, Hurwenen, Kerkdriel, H.C. de Jonghgemaal Wellseind, steenfabrieken De Rijswaard en De Rietschoof.

3099 Archief van de Buitenpolder de Polder van Bern

Inv. nr.	Omschrijving
33	Stukken betreffende het herstel van het verwoeste gemaal te Bern, 1945-1946

3497 Collectie aanwinsten en documentatie met betrekking tot de Bommelerwaard, 14^e eeuw-2013

Inv. nr.	Omschrijving
31	Heerewaarden: Stukken betreffende de Tweede Wereldoorlog en het verzetswerk van dhr. M.G.C. Udo te Heerewaarden, 1940-1945; fotokopieën
90	Aanvulling door J. van Voorthuizen op de lijst van personen uit de Bommelerwaard die tengevolge van enig oorlogsgebeuren overleden zijn in de periode 10 mei 1940 - 5 mei 1945, samengesteld door A.J.J. Vermeeren, opgemaakt ca. 1955?; fotokopie
104	Zaltbommel: Verslag van een onderzoek door J. van Voorthuizen te Kerkwijk naar de positie van luchtafweergeschut bij de Zaltbommelse verkeersbrug en spoorbrug in 1944, 1991; met tekening
119	Hedel: Verslag van de mislukte aanval op Hedel door de Prinses Irenebrigade in april 1945, opgemaakt door G.G. van Dam, 19.?
132	Rossum Lijst van overledenen in de gemeente Rossum en Hurwenen tijdens de Tweede Wereldoorlog ten gevolge van oorlogshandelingen, jaren veertig 20ste eeuw?
155	Rossum: 'Na vier jaren verzet', aantekeningen betreffende de persoonlijke belevenissen van C.H. van Maanen, gemeente-secretaris van Hurwenen, over de periode september 1944 - januari 1945. Met brief van J. van Santen uit 1996 i.v.m. deze aantekeningen, 1945, 1996
229	Stukken betreffende de Tweede Wereldoorlog, 1940-1945
405	Brakel: Stukken betreffende het neerstorten van een Stirling bij Loevestein op 16 augustus 1942, 1987-1994
457-465	Kerkwijk: Stukken afkomstig van de heer A. Bax, geboren 7-10-1919 en overleden 10-2-1994, die tijdens de Tweede Wereldoorlog woonde in de brugwachterswoning bij de brug over de afgedamde Maas bij Nederhemert (zijn vader was brugwachter), 1942-1945; fotokopieën, 457 Exemplaar van het blad De Sirene van 13-7-1945 met een verslag van A. Bax over zijn oorlogsbelevissen, 1945 458 Een eerste aanzet tot een samenvatting van zijn oorlogsdagboeken, 1945 (zie nrs. 460-465), 1945 459 Brief aan 'beste Janus' over de oorlogshandelingen nabij de brug, 1945 460 Dagboek 04 mei 1942 - 02 sep 1942, p. 1 - 14 461 Dagboek 01 sep 1942 - 05 nov 1944, p. 15 - 34 462 Dagboek 06 nov 1944 - 07 dec 1944, p. 35 - 54 463 Dagboek 10 dec 1944 - 18 jan 1945, p. 55 - 98 464 Dagboek 21 jan 1945 - 31 mrt 1945, p. 99 - 133 465 Dagboek 04 mei 1945 - 20 jun 1945, p. 134 - 172
466	Hedel: 'War diary', oorlogsdagboek van de Prinses Irenebrigade van 22 april tot en met 6 mei 1945 van de actie om bij Hedel een geallieerd burggehoofd in de Bommelerwaard te vestigen en van de dagen daarna tot de bevrijding, 1945; kopie
467	Hedel: 'Relaas gevechten te Hedel', verslag van waarnemend pelletons commandant D. de Bruin van de aanval op Hedel door de Prinses Irenebrigade in april 1945, 1945; kopie
475-487	Documentatiemateriaal over de Tweede Wereldoorlog en de wederopbouw, afkomstig uit de diverse archieven (waarvan de meesten aanwezig zijn in het Streekarchief Bommelerwaard) en verzameld in verband met een tentoonstelling in april en mei 1995 ter gelegenheid van de herdenking van 50 jaar bevrijding, 1940-1947 475 , Algemeen 476 , Gemeente Brakel 477 , Gemeente Gameren 478 , Gemeente Hedel 479 , Gemeente Heerewaarden 480 , Gemeente Hurwenen 481 , Gemeente Kerkwijk 482 , Gemeente Maasdriel 483 , Gemeente Nederhemert 484 , Gemeente Poederroijen 485 , Gemeente Rossum 486 , Gemeente Zaltbommel 487 , Gemeente Zuilichem
522	Zaltbommel: Kopieën van een dagboek van de heer Van Liere, leeraar Duits aan de Zaltbommelse HBS, bewerkt door zijn zoon F.A. van Liere te Joure, over zijn belevenissen (onder andere in de Bommelerwaard) in de periode september 1944 tot mei 1945, 1944-1945; moderne fotokopieën
542	Zaltbommel: Stukken betreffende oorlogsgraven van Duitse en geallieerde militairen te Zaltbommel, 1940-1952; moderne fotokopieën
735	Aantekening van J. van Voorthuizen te Kerkwijk over een vliegtuig (een Engelse Wellington van het 196ste squadron) dat in 1943 is neergestort in het Munnikenland, 1996; fotokopie

781-782	Aantekeningen en documentatie over de Tweede Wereldoorlog, verzameld door J. van Voorthuizen te Kerkwijk na het verschijnen van het boek 'Bommelerwaard 1939-1945' in 1983, Aantekeningen uit 1983-1996 over de periode 1939-1945
796-801	Aantekeningen en documentatie over de Tweede Wereldoorlog, verzameld door J. van Voorthuizen te Kerkwijk voor het samenstellen van het boek 'Bommelerwaard 1939-1945', verschenen in 1983 (deels bewust niet gebruikt in het boek), Aangelegd ca. 1980-1983 796 Kopieën van geallieerde legerberichten 1944-1945 en gegevens over het weer in de Bommelerwaard in de periode oktober 1944-mei 1945 797 Kopieën van Duitse legerberichten eind 1944 799 Diverse stukken over aanval Irenebrigade op Hedel 801 Vier handgetekende kaarten met daarop aangegeven 1) de plaatsen in de Bommelerwaard met Nederlands luchtdoelartillerie en de route van de terugtocht van het Nederlandse leger in mei 1940, 2) de aanval van de Prinses Irenebrigade bij Hedel in april 1945 3) V1-inslagen in de Bommelerwaard 4) vliegtuigcrashes in de Bommelerwaard
1702	Documentatie opgemaakt door J. van Voorthuizen over de toestand in de Bommelerwaard in de periode op het einde van de Tweede Wereldoorlog, herfst 1944 - mei 1945 als aanvulling op het boek 'De Bommelerwaard 1939-1945', 1944-1945
1808	Aantekeningen van J. van Voorthuizen te Kerkwijk over de Bommelerwaard in de Tweede Wereldoorlog als aanvulling op het boek: J. van Alphen en J. van Voorthuizen, De Bommelerwaard 1939 - 1945, Zaltbommel 1983., 2002-2003
1888	Aantekeningen en documentatiemateriaal van de heer J. van Voorthuizen uit Kerkwijk over de watersnood in 1861 in de Bommelerwaard, het in beslag nemen van joodse bezittingen in de tweede wereldoorlog, de sloop van de villa Vredelust te Rossum in augustus 1941, het omslaan van een roeiboot met mensen op de Waal bij Hurwenen in januari 1945, 'crossings' over de Maas en Waal op het einde van de tweede wereldoorlog en over de exacte plaatsen waar in de Bommelerwaard in de tweede wereldoorlog vliegtuigcrashes en inslagen van V1's hebben plaatsgevonden (aangegeven op moderne gemeentekaarten, 2003
2519	Informatie over een aantal oorlogsslachtoffers in de voormalige gemeente Gameren (dorpen Gameren en Nieuwaaal), 2004
2590	Kerkwijk: Documentatie betreffende slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog uit Kerkwijk, Bruchem en Delwijnen, 2004
2765	Brakel: Stukken betreffende een bij Brakel gecrasht vliegtuig op 17 april 1945, 2006
2846	Kort (getypt) verslag van de oorlogsellende in de Bommelerwaard gedurende het tijdvak september 1944 - mei 1945, 1947
2914	Maasdriel: Verslag van de Zusters van Liefde, Onze Lieve Vrouw, Moeder van Barmhartigheid te Kerkdriel over de gebeurtenissen in de laatste maanden van de Tweede Wereldoorlog, 1945
2923	Zaltbommel: Verslag van de belevenissen van de zusters van Liefde te Velddriel tijdens de laatste maanden van de Tweede Wereldoorlog, 1944-1945
2974	Dagboek van de K.P. Lith getiteld Ze kwamen, ze zagenze gingen de maas niet over, K.P. Lith september 1944 - mei 1945, 1944-1945
2978	Kerkwijk: Stukken betreffende een onderzoek naar een crash van een AVRO Lancaster bommenwerper van het Poolse 300 squadron van de Royal Air Force (RAF) op 27 en 28 mei 1944 in de Doornwaard bij Nederhemert, 2011

3065 Archief van het Polderdistrict Bommelerwaard boven de Meidijk 1942-1968

Inv. nr.	Omschrijving
573	Stukken betreffende de opgave van de door de dorpspolders geleden oorlogsschade alsmede de vaststelling van rijksvergoedingen, 1945-1955
629	Stukken betreffende het opgeven door de dorpspolders aan het polderdistrict van oorlogsschade aan hun eigendommen in verband met plannen tot het centraal door het district verlenen van herstelopdrachten, 1945
726	Rapport over de door oorlogshandelingen ontstane schade aan dijken, wegen, bruggen en watergangen, 1945; doorslag
728	Stukken betreffende oorlogsschade aan particuliere gebouwen die staan op of nabij dijken en de invloed van die schade op de toestand van de dijken, 1945-1946
739	Stukken betreffende het herstel van oorlogsschade aan de loswal te Nederhemert, 1954-1958; met retro-acta uit 1944, 1949
873	Vergoeding door het Rijk van oorlogsschade aan roerende goederen in gebruik bij het aanleg van hetemaal en bijkomende werken, 1945-1954
879	Vergoeding door het Rijk van de oorlogsschade aan de oude duikersluis met 2 tekeningen, 1948-1953
891	Vergoeding en herstel oorlogsschade, toegebracht aan de duikers in de Maasdijk bij hetemaal, 1951-1956
959	Stukken betreffende de vergoeding door het Rijk van oorlogsschade toegebracht aan verschillende wegen en de daarin gelegen kunstwerken, 1946-1947, 1950-1956

3066 Archief van het Polderdistrict Bommelerwaard beneden de Meidijk en inliggende dorps-polders 1838-1968

Inv. nr.	Omschrijving
549	Stukken betreffende het herstel van schade aan wegen ontstaan door oorlogshandelingen, 1946-1952

3116 Archieven van de gemeente Brakel, Poederoijen, Munnikenland en Loevestein 1810-1811 en Brakel 1811-1955

Inv. nr.	Omschrijving
668	Stukken betreffende het verstrekken van inlichtingen aan het provinciaal bestuur over de toestand in de gemeente na de bevrijding aan het einde van de tweede wereldoorlog, 1945
799	Stukken betreffende de taxatie en vergoeding van de oorlogsschade aan gemeente-eigendommen (school, gemeentehuis, kerktoeren, ambtswoning burgemeester), 1945, 1947-1954
1443	Brief aan het Militair Gezag te Arnhem houdende inlichtingen over het neerstorten van vliegtuigen in de gemeente op 20 november 1944 en 17 april 1945, 1945; afschrift
1622	Stukken betreffende militaire oorlogsgraven, 1945-1949
1990	Stukken betreffende de taxatie van oorlogsschade aan particuliere gebouwen, 1945-1948
2007-2013	Stukken betreffende de luchtbeschermingsdienst, 1933-1944
2091	Stukken betreffende het herstel door de Coöperatieve Pootaardappelbewaarplaats Brakel van de glas-schade veroorzaakt aan de bewaarplaats door een bominslag (een V1), 1949-1951
2564	Politierapporten opgemaakt door de burgemeester ten behoeve van het openbaar ministerie, 1941-1944, 1946-1947

3208 Archief van de gemeente Brakel, 1955-1998

Inv. nr.	Omschrijving
385	Opgaven gevonden oorlogsprojectielen 1956-1970

3113 Archief van de gemeente Driel, 1910-1945

Inv. nr.	Omschrijving
1723	Stukken betreffende de openbare orde / politie, 1940-1942, 1 pak
1735	Stukken betreffende de luchtbeschermingsdienst, 1938-1940, 1 pak
1799	Oude rubriek 19.4: Brandweer (V), 1944, 1 omslag
1802	Oude rubriek 19.6: Luchtbescherming, 1941-1944, 1 omslag
1803	Oude rubriek 19.6: Luchtbescherming, 1943-1946, 1 omslag
2515	Stukken betreffende openbare orde en veiligheid (neerstorten vliegtuigen, openbare ordemaatregelen, e.d.; nog nader bezien), 1940-1943, 1 omslag
2626	Stukken betreffende het begraven van vijf Engelse militairen omgekomen door het neerstorten van hun vliegtuig op 25 juni 1943 te Kerkdriel (W.A. Sparrow, O.D. Goldie en de sergeanten Killick, Trowbridge en Liddle), begraven op 29 juni 1943 op de begraafplaats Zuilen in Princenhage, 1943, 1 omslag

3126 Archief van de gemeente Gameren, 1810-1955

Inv. nr.	Omschrijving
793	Procesverbalen van de beschietingen van Gameren waarbij inwoners omkwamen en van het opblazen van gebouwen door de Duitsers, 1945
795	Staat van inlichtingen over vernielingen in Gameren tijdens de oorlog, opgemaakt ten behoeve van de geschiedschrijving van het commissariaat Militair Gezag District Geldermalsen, 1945
1231	Oorlogsschade gemeente eigendommen, 1946-1945
1232	Oorlogsschade gemeente eigendommen, 1945-1955
1302	Gemeente politie, 1933-1943
1303	Gemeente politie, 1933-1944
1305	Gemeente politie, 1932-1946
1306	Gemeente politie, 1932-1948
2178	Inleveren en vernietigen van wapens en munitie, 1940-1950
2179	Dragen van wapenen en voorhanden hebben van wapenen en munitie, 1934-1951
2191	Politiemaatregelen ten opzichten van Nederlanders en ingezetenen, 1940-1949
2266	Militaire graven, 1940-1955
2267	Opgravingen en vervoer lijken, 1940-1950
2280	Volkshuisvesting (oorlogsschade), 1940-1955
2321	Luchtbescherming algemeen, 1933-1943
2322	Luchtbescherming diversen, 1936-1942

2323	Luchtbeschermingsdienst diversen onderwerpen, 1940-1945
2325	Luchtbeschermen diversen, 1940-1946
2328	Declaraties luchtbeschermingsdienst, 1941-1944
2330	Evacuatie der burgerbevolking
2333	Luchtbescherming (diversen), 1936-1940
2334	Luchtbescherming (diversen), 1932-1944
2340	Beschermen tegen luchtaanvallen (diversen), 1942-1953
2523	Oorlogsslachtoffers, 1945-1950
2526	Schade door oorlogsgeweld, 1940-1951

3159 Archief van de gemeente Hedel 1945-1979

Inv. nr.	Omschrijving
849	Stukken betreffende de verzorging van graven van in de tweede wereldoorlog omgekomen militairen en het meewerken aan herbegravingen elders, 1945-1965
2598	Pandenkaarten oorlogsschade, alfabetisch op straatnaam, 1944-1945, A-L
2599	Pandenkaarten oorlogsschade, alfabetisch op straatnaam, 1944-1945, M-W
2602	Tekeningen van de oorlogsschade aan diverse boerderijen, opgemaakt door het architectenbureau Nieuwland en V/d Vegte voor het Bureau Wederopbouw Boerderijen, ca. 1946
2785	Stukken betreffende het inleveren van wapens en het opruimen van explosieven uit de tweede wereldoorlog, 1945-1947
2904	Oorlogsschade aan enkele panden aan de Koningin Wilhelminastraat, eigendom van het armbestuur, 1946-1959

3206 gemeente Hedel 1980-1998

Inv. nr.	Omschrijving
792	Opsporing en ruiming explosieven 1987-1995

3202 Gemeente Heerewaarden 1938-1998

Inv. nr.	Omschrijving
845	Afschriften van proces verbalen en overzichten van proces-verbalen opgemaakt door de politie, 1940-1943.
847	Politierapporten opgemaakt door de burgemeester ten behoeve van het openbaar ministerie, 1941-1944.
861	Stukken betreffende de opruiming van explosieven en munitie uit de tweede wereldoorlog, 1945-1955.
951	Stukken betreffende het begraven van militairen, 1940-1948, 1987
1212	Stukken betreffende de opgave van oorlogsschade aan particuliere panden, 1945-1962.
1226	Aantekeningen van medewerkers van de Radioluisterdienst / Luchtbeschermingsdienst over de opgevangen berichten en gedane waarnemingen, 1940 en z.jr..
1800	Register houdende gegevens over door de politie opgemaakte en aan het openbaar ministerie verzonden processen-verbaal, 1940-1943.
1841	Stukken betreffende de bemiddeling voor het verkrijgen van een vergoeding van het Rijk van oorlogs- en bezettingsschade door R. Udo voor het verlies van zijn schip door de ontploffing van een watermijn, 1941.

3001 Archief van de gemeente Hurwenen, 1821-1955

Inv. nr.	Omschrijving
297	Stukken betreffende de molestverzekering van gemeentelijke eigendommen en de afdoening van oorlogsschade, 1943-1955
721	Stukken betreffende de inlevering en teruggave van vuurwapens en munitie, 1938-1950
729	Politionele maandrapporten; maandelijkse verslagen van de burgemeester aan de gewestelijke politiepresident, 1943-1944; afschriften
960	Hurwenen, Marshallweg 2; Herbouw woning met café Het Bruine Paard, 09-06-1949 → na inslag V-1
1046	Stukken betreffende een bomaanslag op de spoorlijn van 's-Hertogenbosch naar Utrecht in de gemeente Kerkwijk nabij de grens met de gemeente Hurwenen, 1942
1048	Lijsten van inwoners, die door oorlogshandelingen in de jaren 1940-1945 zijn overleden, ca.1945
1049	Brief aan de commissaris van het militair gezag in de vierde militaire afdeling houdende informatie over de piloot van een neergestort geallieerd vliegtuig, 1945; afschrift
1071	Stukken betreffende de vondst van een petroleumbus, die waarschijnlijk door een vliegtuig is afgeworpen, 1943

3127 Archief van de gemeente Kerkwijk, 1811-1955	
Inv. nr.	Omschrijving
5012	Politie, 1941-1946
5037	Wederopbouw algemeen, 1940-1952
5051	Wapens en munitie, 1945-1955
5069	Openbare gezondheid, 1941-1954
5088	Openbare veiligheid, 1941-1954
5097	Ontploffingen en ontbrandingen, 1940-1954
5155	Oorlogsslachtoffers (declaraties) 1952-1953
5159	Oorlogsslachtoffers, 1946-1954
5203	Inlevering militaire goederen, 1940-1951

3203 Archief van de gemeente Maasdriel, 1945-1979	
Inv. nr.	Omschrijving
1121	Stukken betreffende de politie (verstrekken van inlichtingen over personen, processenverbaal, vermissingen, ongelukken), 1945-1947, 1 omslag
1124	Stukken betreffende het opruimen van munitie in de gemeente, 1950-1967, 1 omslag
1152	Stukken betreffende oorlogsslachtoffers gevallen binnen de gemeente, 1947-1955, 1 omslag
1269	Stukken betreffende het begraven van stoffelijke overschotten van burgers en geallieerde militairen, 1945-1946, 1 omslag
1272	Stukken betreffende de verzorging van graven van in de Tweede Wereldoorlog omgekomen militairen en het meewerken aan het herbegraven elders, 1946-1969, 1 omslag
1277	Stukken betreffende tijdens de Tweede Wereldoorlog in de gemeente neergestorte vliegtuigen en omgekomen vliegeniers, 1961-1963, 1 omslag
1741	Stukken betreffende het opruimen van na de Tweede Wereldoorlog nog in de gemeente aanwezige gevaarlijke projectielen (granaten, bommen, mijnen, munitie en dergelijke), alsmede het opruimen van een raketmotor uit de Tweede Wereldoorlog, 1945-1946, 1969-1979, 1 omslag
2101	Stukken betreffende het verstrekken van inlichtingen aan diverse instanties over oorlogsslachtoffers, 1945, 1 omslag
2102	Stukken betreffende de financiële afwikkeling van de schade ontstaan door in de oorlog gevorderde of vernielde goederen, 1945, 1 omslag
2105	Stukken betreffende de financiële hulpverlening aan oorlogsslachtoffer K. Broekmeulen wiens schip 'Niets zonder Gods zegen' in 1944 als gevolg van Engels granaatvuur is gezonken, 1945-1947, 1 omslag
2111	Stukken betreffende het verstrekken van inlichtingen aan het Nederlandse Rode Kruis over het neerstorten van een Engels vliegtuig in de gemeente op 2 juni 1942 en de lotgevallen van de bemanningsleden, 1946, 1 omslag
2267	Stukken betreffende de restauratie van de Nederlands Hervormde Kerk te Kerkdriel in verband met oorlogsschade, 1947-1953, 1 omslag
2423	Briefwisseling betreffende het verstrekken van inlichtingen aan het District Geldermalsen van het Militair Gezag over de oorlog en de bevrijding in verband met de geschiedschrijving van het Militair Gezag, 1945, 1 omslag

3207 Gemeente Maasdriel 1980-1998	
Inv. nr.	Omschrijving
1811	Opruiming munitie en ander oorlogstuig 1981-1985
1819	Bijdragebesluit opruiming explosieven WOII, 1994-1998
3989	Opruiming explosieven WOII gebied de Zandmeren 1984-1986

3128 Archief van de gemeente Nederhemert, 1811-1955	
Inv. nr.	Omschrijving
416-418	Stukken betreffende de oorlogsschade aan gemeentelijke eigendommen, 1945-1955
893	Stukken betreffende de declaratie bij het rijk van in 1944 en 1945 in opdracht van de Duitse Weermacht betaalde gelden aan diverse personen 1953-1954
977	Brieven van de architect C. Nap te Arnhem betreffende het wederopbouwplan voor de gemeente 1946
978	Brief van het streekbureau Neder-Betuwe en Bommelerwaard voor de wederopbouw houdende bevestiging van de gemaakte afspraken over de goedkeuringsbevoegdheid van werken in het kader van de wederopbouw 1946
979	Stukken betreffende het verstrekken van vergoedingen door het rijk in het kader van de wederopbouw voor het herstel van oorlogsschade aan particuliere panden, 1947-1954

1193	Legger van wegen in de gemeente, vastgesteld door gedeputeerde staten bij besluit van 14 maart 1939, 1938- 1939; met inhoudsopgave, 1 deel, 1939
1194	Kaart van de wegen in de gemeente 1938-1939
1486	Register van begravenen op de algemene begraafplaats te Nederhemert, 1911-1965; fotokopie

3115 Archief van de gemeente Poederloijen, 1911-1955

Inv. nr.	Omschrijving
745	Stukken betreffende de oorlogsschade aan gemeente-eigendommen (onderwijzerswoningen, schoolgebouwen, kerktoren, torenuurwerken, brandspuithuisjes, motorbrandspuit), 1945-1954
1261	Bekendmakingen en verordeningen van het militair gezag ten aanzien van de openbare orde in het kader van de oorlogssituatie, 1941, 1944-1945
1263	Stukken betreffende de opruiming van niet ontplofte explosieven, 1941, 1945-1951
1280	Stukken betreffende in de tweede wereldoorlog in de gemeente gelande en neergestorte vliegtuigen, het begraven van omgekomen bemanningsleden, correspondentie met de nabestaanden en stukken betreffende het vinden van voorwerpen en pamfletten afkomstig uit vliegtuigen, 1944-1947
1855	Stukken betreffende het verstrekken van inlichtingen aan diverse instanties over de oorlogsschade aan gebouwen in de gemeente, 1941, 1945-1948
1857	Stukken betreffende de taxatie en vergoeding van materiële oorlogsschade, 1942-1955; Woning van J.W. Brien, wijk A 22 te Poederloijen, 1942
1862	Stukken betreffende de taxatie en vergoeding van materiële oorlogsschade, 1942-1955; Kerk van de Christelijk Gereformeerde Kerk, Maasdijk 72 te Poederloijen, 1955
1897-1903	Stukken betreffende de luchtbeschermingsdienst, 1941-1950
1907	Proces-verbaal, opgemaakt door de hoofdwachtmeester van de marechaussee J. van Apeldoorn, van een bominslag en beschietingen op 4 april 1945 waarbij 1 dode en 4 gewonden vielen en waarbij de woningen wijk B 58, 59 en 60 te Aalst geheel of gedeeltelijk werden verwoest, 1945
1908	Stukken betreffende oorlogsschade aan waterstaatkundige werken, 1945
1931	Stukken betreffende het herstel van oorlogsschade aan de aanlegsteiger, kadastraal bekend Poederloijen D47, en het veer tussen Poederloijen en Veen en de overname daarvan door de gemeente van de familie Egter van Wissekerke
2035	Stukken betreffende de vergoeding van schade aan landerijen en oogst ten gevolge van inundatie van landerijen om redenen van militaire aard in 1940, 1941-1942
2329	Politierapporten opgemaakt door de burgemeester ten behoeve van het openbaar ministerie, 1941-1944, 1946-1947; afschriften

3004 Archieven van de gemeenten Hurwenen en Rossum 1810-1817, Rossum, Hurwenen en Heerwaarden 1818-1820 en Rossum 1821-1955

Inv. nr.	Omschrijving
345	Stukken betreffende het inventariseren en het herstel van de oorlogsschade aan gemeente-eigendommen, 1945-1954
967	Brief van de 'inspecteur voor de bescherming van de bevolking tegen luchtaanvallen' betreffende de opruiming van een onontplofte granaat, 1940
968	Brief aan de procureur-generaal houdende melding van het vinden van een mitrailleurband met patronen, 1941; afschrift
970	Brief aan de Sicherheitspolizei te Arnhem houdende melding van het afwerpen van een bom in een weiland bij Rossum, 1944; afschrift
1018	Lijsten van personen, overleden ten gevolge van oorlogshandelingen in Rossum en Hurwenen, ca. 1945
1625	Stukken betreffende het herstellen van oorlogsschade aan woningen en gebouwen, 1945-1948
1626	Stukken betreffende de schade ten gevolge van het opruimen van mijnen en het tot ontploffing brengen van twee vliegtuigbommen en het heersende tekort aan glas, 1945-1952
2145, N/A	Stukken betreffende de gedurende de oorlog aangerichte schade aan en diefstal uit het fort Sint Andries, 1948

3018 Archief van de gemeente Zaltbommel 1929-1960

Inv. nr.	Omschrijving
134	Stukken betreffende het herstel van oorlogsschade aan eigendommen van het gas- en waterleidingsbedrijf, 1940-1957, 1 omslag
784-785	Stukken betreffende de financiering van het herstel van oorlogsschade aan gemeente-eigendommen, geordend per straat of naam van het eigendom, 1943-1959
2353	Stukken betreffende het verlenen van vergoedingen voor oorlogsschade, 1940-1945, 1 omslag
2354	Stukken betreffende de vergoeding voor wederopbouwwerkzaamheden, 1945-1956, 1 omslag
2355	Staat van de gelede oorlogsschade aan gebouwen in de Bommelerwaard, 1948, 1 stuk

2446	Stukken betreffende maatregelen tot het handhaven van de openbare orde, 1940-1945, 1 omslag
2475	Stukken betreffende het in bezit hebben, de inlevering en vernietiging van wapens en munitie, 1939-1946, 1 omslag
2576	Stukken betreffende de begraving van Nederlandse en Duitse militairen, 1940-1956, 1 omslag
2779	Stukken betreffende het opruimen van niet-ontplofte munitie, 1940-1951, 1 omslag
2780	Stukken betreffende het opruimen van militaire werken, 1945-1949, 1 omslag
2830	Brief van de burgemeester over het opblazen van de bruggen bij Zaltbommel in mei 1940, 1942, 1 stuk
3045	Brieven van burgemeester H.B. Tutein-Noltenius aan de waarnemend secretaris-generaal van Binnenlandse Zaken over de algehele toestand in de Bommelerwaard direct na de Tweede Wereldoorlog, 1945
3046	Staat houdende inlichtingen opgesteld op verzoek van de stichting Herstel Gelderland over de toestand van de gemeente kort na de Tweede Wereldoorlog, 1946
3166	Stukken betreffende de tijdens de Tweede Wereldoorlog nabij Zaltbommel neergestorte vliegtuigen en hun bemanningen, 1940-1948, 1 omslag
3234	Register houdende gegevens over opgemaakte processenverbaal aangelegd door de gemeente en na 1941 bijgehouden door de rijkspolitie, 1924-1944, 1946-1952, 1 band

3204 Archief van de gemeente Zaltbommel, 1961-1979

Inv. nr.	Omschrijving
791	Stukken betreffende het opsporen van en het onderzoek naar explosieven, 1964-1979

3008 Archieven van de gemeenten Zuilichem, Nieuwaal, en Aalst 1810-1811, Zuilichem en Nieuwaal 1811-1817 en Zuilichem 1818-1955

Inv. nr.	Omschrijving
614	Stukken betreffende het Militair Gezag kort na de tweede wereldoorlog, 1945
740	Plannen tot gezamenlijke herbouw van de in de oorlog verwoeste toren en kerk met tekeningen, 1946-1949
741	Vaststelling oorlogsschade en financiële vergoeding, 1947-1955
750	Stukken betreffende de taxatie van de oorlogsschade aan gemeentelijke onroerende goederen en het aanvragen van vergoeding van het Rijk voor het herstel, 1945-1954
1671	Stukken betreffende het begraven van in de gemeente gesneuvelde militairen en het onderhoud van de graven, 1940-1954
2141	Stukken betreffende het taxeren van oorlogsschade aan particuliere panden en het bemiddelen bij het verkrijgen van rijksvergoedingen voor het herstel of de wederopbouw, 1945-1951
2153	Stukken betreffende oefeningen van de luchtbeschermingsdienst, 1938-1942
2154	Stukken betreffende het gemeentelijk luchtbeschermingsplan, de gemeenschappelijke regeling luchtbescherming van de Bommelerwaardse gemeenten, de aanschaf van materiaal en de opleiding van medewerkers van de luchtbescherming, 1938-1943
2155	Stukken betreffende de afdeling Zuilichem van de Nederlandse Vereniging voor Luchtbescherming, 1939-1942
2156	Stukken betreffende het aangeven van de vindplaats, inleveren, registreren en opruimen van explosieven, vuurwapens en munitie, 1940-1954

Geraadpleegde stukken **Gelders Archief:**

1037 Militair Gezag in Gelderland	
Inv. nr.	Omschrijving
104	Rapporten over de situatie in de Bommelerwaard in 1944, geschreven door C.H. van Maanen, gemeente-secretaris van Hurwenen, 1945
187	Politie en openbare orde (stukken betreffende de bewaking van bruggen en andere objecten)
191	Brandweer en luchtbescherming (stukken betreffende het opruimen van mijnen en munitie)
259-286	Dienst Burgermijnopruiming van het PMC Gelderland
534	Stukken betreffende binnenlands bestuur 1945: Zaltbommel
540	Stukken betreffende brandweer, mijnopruiming en luchtbescherming

Geraadpleegde stukken **Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC):**

7314 Gemeentebestuur Alem, Maren, Kessel, 1810-1957	
Inv. nr.	Omschrijving
500	Historische gegevens betreffende de gemeente Alem c.a. inhoudende: 1. Opgave afgedekte brisantbommen gevallen in het kerkdorp Alem in de oorlog 1940-1945 2. Tijdstippen van de bevrijding van diverse kerkdorpen in de oorlog 1940-1945 3. Gegevens betreffende de gemeente Alem c.a. uit de geografische studie van de heer H. van Velthoven, 1941-1947
623	Bescheiden inzake de begraving van gesneuvelde militairen uit de Tweede Wereldoorlog, 1947-1954
695	Bescheiden inzake oorlogsschade aan huizen en vee alsmede evacuatie van personen, 1945-1954
702	Persoonsdossier betreffende tegemoetkoming i.v.m. materiële oorlogsschade, 1947-1958
707-708	Personele bescheiden inzake financiële tegemoetkoming in herbouw woningen, zogenaamde oorlogsschade 707: A-M, 1947-1957 708: N-Z, 1947-1957

2.5 Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD)

Voor dit onderzoek is de collectie Departement van Justitie (toegangsnummer 216k) en de Collectie Generalkommissariat für das Sicherheitswesen – Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West (toegangsnummer 077) uit het archief van het NIOD geraadpleegd.

Geraadpleegde stukken:

216k Departement van Justitie	
Inv. nummer	Omschrijving
150	Circulaires inzake de beschadiging van Duitse verkeersborden, het dansverbod en de melding van bominslagen en andere oorlogshandelingen, 25 september - 24 december 1940, 1 omslag
180	Hoofdinspectie LBD: Rapporten van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politiekorpsen en de Marechaussee inzake het geven van het sein luchtalarm, het neerstorten van vliegtuigen en vliegtuigonderdelen en de vondst van niet-ontplofte explosieven, 23 juni 1943 - 28 april 1944, 1 omslag
181-185	Hoofdinspectie LBD: Processen-verbaal van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politie en Marechaussee met betrekking tot vijandelijke vliegtuigen, bomaanvallen en ontploffingen in verschillende gemeenten, 5 omslagen 181 Aalsmeer-Apeldoorn 182 Arcen-Arnhem 183 Baarn-Burgh 184 Capelle a/d IJssel-Dwingeloo 185 Echt-Zwolle
186	Hoofdinspectie LBD: Meldingen van verschillende gemeenten betreffende ongevallen, beschietingen, bombardementen en het afwerpen van (lege) benzinetanks door vliegtuigen., 1 omslag
188	Meldingen van luchtalarm in de provincies Gelderland en Overijssel
791	Rapport van de Marechaussee-post Ammerzoden inzake het vermoedelijk neerkomen van een lege benzinetank van een vliegtuig, 6 januari 1944, 1 omslag

077 Generalkommissariat für das Sicherheitswesen (Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West)	
Inv. nummer	Omschrijving
1328	Dagberichten van de Befehlshaber der Ordnungspolizei Den Haag betreffende vijandelijke luchtaanvallen, 1940-1941, 1 band
1332	Stukken betreffende vijandelijke luchtaanvallen, landingen van vijandelijke vliegers, het vinden van versperringsballons, het werpen van springstoffen en het gebruik van sabotagematerialen, 1940-1943, 1 band
1759	Berichtgevingen betreffende neergekomen vliegtuigen, 1943, 1 omslag

2.6 Nationaal Archief te Den Haag

Voor dit onderzoek is de collectie "Isp. Bescherming Bevolking Luchtaanvallen" (toegangsnummer 2.04.53.15) geraadpleegd, waarin de berichten van gemeenten aan de Rijksinspectie Luchtbescherming te Den Haag in de periode 1940-1941 zijn ontsloten.

Geraadpleegde stukken:

2.04.53.15 Isp. Bescherming Bevolking Luchtaanvallen	
Inv. nummer	Omschrijving
73	Meldingen en proces-verbaal ontvangen van gemeenten over geallieerde luchtactiviteiten Gelderland

2.13.71 Ministerie van Defensie te Londen	
Inv. nummer	Omschrijving
1171	Ingekomen en minuten van uitgaande stukken algemeen. 1940-1945: Sneuvelen P.J. Ligtvoet, tijdens gevechten te Hedel op 25 april 1945
1853	Rapporten betreffende verdedigingsstelsels in Nederland. 1941-1945: Bommelerwaard. 1944-1945
1868	Rapporten betreffende verdedigingsstelsels in Nederland. 1941-1945: Hedel. 1944, 1 stuk
1893	Rapporten betreffende verdedigingsstelsels in Nederland. 1941-1945: Zaltbommel. 1944
2065	Rapporten betreffende verdedigingsstelsels in Nederland. 1941-1945: provincie Noord-Brabant. 1942-1945
2084	Rapporten betreffende verdedigingsstelsels in Nederland. 1941-1945: Neder-Hemert. 1944, 1 stuk

2.7 Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH)

Aangezien er indicaties zijn dat er oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden in het onderzoeksgebied in de periode mei 1940 is voor dit onderzoek de collectie "gevechtsverslagen en rapporten mei 1940" met collectie-nummer 409 van het NIMH geraadpleegd.

Aangezien er indicaties zijn dat er Duitse militaire werken in het onderzoeksgebied aanwezig waren tijdens de Tweede Wereldoorlog is voor dit onderzoek de collectie "Duitse verdedigingswerken in Nederland en rapporten van het Bureau Inlichtingen te Londen (1940-1945)" met collectienummer 575 van het NIMH geraadpleegd.

Geraadpleegde stukken NIMH:

409 Gevechtsverslagen en rapporten mei 1940	
Inv. nummer	Omschrijving
446108	B 59; Verslag met bijlagen van de commandant van de luchtverdedigingsgroep Zalt-Bommel Kapitein J. van Essen. 1 omslag
446110	B 61; Verslag van de 9e batterij luchtdoelartillerie door 1e luitenant S. Schatz. Bevat tevens een verklaring van dienstplichtig soldaat J.A. Lindenbergh van het de 159 ^e batterij luchtdoelartillerie (4 tl).
446112	B 64; Verslag van het 89e en 90e peloton luchtdoelmitrailleurs door sergeant C.P.J.G.H. Bootz.

447 Bevrijding van Nederland	
Inv. nummer	Omschrijving
41	Operation "Schultz": Memorandum of an Interview given by Lt. col. R.A. Keane, OC Lake sup. (MOT) to hist. Offr. HQ 4 CDN Armd. Div, 18 januari 1945. Memorandum betreffende de bevrijding van Kerkdriel, Hoenzadriel, Hedel en Ammerzoden in januari 1945

575 Duitse verdedigingswerken in Nederland en rapporten van het Bureau Inlichtingen te Londen (1940-1945)	
Inv. nummer	Omschrijving
70	Schaal 1:50.000; Kaart Inundaties Bommelerwaard, Staat van geïnundeerde polders in Gelderland
74	Beknopt overzicht van de toestand tijdens de oorlogshandelingen in 1944/1945 onder Heerewaarden en in de Bommelerwaard boven de Meidijk ontstaan
86	1:25.000; Kaart met <i>Gesamt Flakeinsatz</i> in de omgeving van Zoutelande, Arnhem, Wemeldinge, Hansweerd, Woensdrecht, Roosendaal, Breda, Gilze, Tilburg, Eindhoven (met vliegveld), Vonkel (met vliegveld), Venlo (met vliegveld), Nijmegen, 's-Hertogenbosch, Hedel, Zaltbommel, Culemborg, Vianen, Vreeswijk, Ravenstein en Grave, Gorinchem, Keizersveer,
136	1945; Diverse stukken met betrekking tot de inundaties in het Betuwe gebied. Onder andere Tielewaard, Bommelerwaard, de Lek. 13-03-1945 tot 04-05-1945.
156	22-11-1944; JK19 nr. 1; Bericht inzake inundatie Bommelerwaard
329	3-4-1945; E/2428/45; Order of Battle; betreffende Overijssel, Midden Overijssel, general Survey, land van Heusden en Altena, Bommelerwaard, ten noorden en oosten van Meppel, sector Deventer-Apeldoorn-Arnhem de Alblasserwaard en Betuwe
421	19-11-1944; GB7981/44; Toestand Bommelerwaard
433	12-1-1945; N-Br.; Bommelerwaard
436	27-11-1944; E/261/44;Gld.; Defensie Bommelerwaard
437	12-1944; E/389/44;Z-H;N-Br.; Defensie Bommelerwaard/Alblasserwaard/Land van Heusden en Altena
443	12-1944; E/631/44;N-Br.; Bommelerwaard
459	28-12-1944; E/673/45, Vernieling pieren Hoek van Holland. -troepen in het Westland. -bombarde- menten Den Haag en omgeving / Leiden. -inundaties Betuwe. -inundaties Betuwe en troepen Bom- melerwaard- en Tielerwaard.
495	E/732-44; Stellingen in de Bommelerwaard (zie ook E/944-44) E/946/44; Verdedigingswerken, artillerieopstellingen en mijnevelden in de Bommelerwaard
496	E512/44; Militaire gegevens van de Bommelerwaard met schets E545/45; Frontovergang - Waalcrossing bij Hurwenen
498	E46/45; Militaire gegevens Bommelerwaard E48/45; Militaire gegevens Bommelerwaard
501	E928/45; Situatie in de Bommelerwaard

2.8 Semistatische archiefdiensten Ministerie Defensie te Rijswijk

Munitieruimingen 1945-1947

Voor dit onderzoek is de collectie van de Mijn- en Munitieopruimingsdienst ("MMOD") geraadpleegd, waarin de munitieruimingen in de periode 1945-1947 zijn ontsloten.

In de eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog was de Mijn- en Munitie Opruimings Dienst (MMOD) verantwoordelijk voor het opruimen van mijnen en achtergelaten munitie in Nederland.

Het archief van de MMOD bevindt zich bij de Semistatische Archiefdiensten van het ministerie van Defensie in Rijswijk. Het archief bestaat uit meldingen, kaarten, plattegronden en ruimingrapporten van Nederlandse gemeenten. In sommige gevallen is deze informatie omtrent munitieruimingen in de naoorlogse jaren eveneens aanwezig in de betreffende gemeentearchieven.

De aangetroffen meldingen van de MMOD die betrekking hebben op het onderzoeksgebied zijn, voor zover mogelijk, ingetekend op de Explosievenkansenkaart. In Bijlage 2. Munitiemeldingen MMOD zijn deze meldingen uitgewerkt.

Munitieruimingen 1947-1971

In februari 1946 werd het Korps Hulpverleningsdienst geformeerd uit personeel van luchtbeschermingsdiensten van verschillende gemeenten. Het korps hielp bij de ruiming van achtergebleven munitie. In 1972 werd besloten om de verantwoordelijkheid voor het opruimen van munitie over te dragen aan het ministerie van Defensie en werd het Korps opgeheven.

Het archief van het Korps Hulpverleningsdienst bevindt zich bij het Nationaal Archief. Detailinformatie uit de periode waarin het Korps Hulpverleningsdienst actief was (1946-1972) is vermoedelijk wel gedocumenteerd, maar vervolgens vernietigd of niet zodanig gearriveerd dat deze informatie tegenwoordig nog vindbaar is. Raadpleging van het archief van het Korps Hulpverleningsdienst wordt derhalve niet zinvol geacht.

2.9 Archief Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EOD)

Munitieruimingen 1971-heden

In 1971 heeft de EOD de taak voor het ruimen van aangetroffen CE van de Hulpverleningsdienst van het Ministerie van Binnenlandse Zaken overgenomen. Pas vanaf die tijd zijn alle meldingen van aangetroffen/gevonden CE bijgehouden. Tot 1990 werden deze meldingen MORA's genoemd (Melding Opdracht Ruimrapportage Afdoening). Na 1990 werden deze meldingen WO's (Werkopdrachten) of UO's (Uitvoeringsopdrachten) genoemd.

Bij het raadplegen van het archief van de Explosieven Opruimings Dienst Defensie wordt in eerste instantie de database met meldingen van aangetroffen CE geraadpleegd. Indien in de database indicaties voor de aanwezigheid van CE worden aangetroffen, wordt vervolgens de collectie MORA's/UO's te Rijswijk geraadpleegd.

In het archief van de EOD hebben wij gezocht op meldingen met betrekking tot de onderstaande plaatsen en buurtschappen:

Gemeente Zaltbommel:

Aalst, Bern, Brakel, Bruchem, Delwijnen, Gameren, Kerkwijk, Nederhemert-Noord, Nederhemert-Zuid, Nieuwaal, Poederoijen, Zaltbommel, Zuilichem.

Gemeente Maasdriel:

Alem, Ammerzoden, Berm, Californië, Doorning, Hedel, Heerewaarden, Hoenzadriel, Hoorzik, Hurwenen, Kerkdriel, Rome, Rossum, Sint Andries, Slijkwell, Velddriel, Veluwe, Voorne, Well, Wellseind, Worgdragen.

De aangetroffen meldingen van de EOD die betrekking hebben op het onderzoeksgebied zijn, voor zover mogelijk, ingetekend op de Explosievenkansenkaart. In Bijlage 3. Munitiemeldingen EOD gemeente Zaltbommel zijn de munitiemeldingen van de gemeente Zaltbommel uitgewerkt. In Bijlage 4. Munitiemeldingen EOD gemeente Maasdriel zijn de munitiemeldingen van de gemeente Maasdriel uitgewerkt.

Mijnenvelden

In de jaren direct na de Tweede Wereldoorlog zijn de Duitse en geallieerde mijnenvelden geruimd, waarbij niet altijd alle gelegde mijnen konden worden teruggevonden. Sindsdien zijn op of nabij de locaties van voormalige mijnenvelden nog sporadisch mijnen aangetroffen. In sommige gevallen werden zelfs grote aantallen mijnen aangetroffen, doordat de "geruimde" mijnen destijds niet waren afgevoerd of vernietigd, maar ter plaatse begraven of gedumpt.

De EOD beschikt over een collectie mijnenlegrapporten en mijnenruimrapporten uit de periode 1944-1947. Indien in de collectie mijnenlegrapporten indicaties voor de aanwezigheid van CE worden aangetroffen, wordt tevens de collectie mijnenruimrapporten geraadpleegd.

Alle voormalige mijnenvelden zijn door ons ingetekend op de explosievenkansenkaart. Bij de beoordeling van de vraag of het voormalige mijnenveld nog verdacht is op de aanwezigheid van mijnen dient de attribuutlabel van de laag mijnenvelden geraadpleegd te worden. Hierin staan namelijk per mijnenveld nadere bijzonderheden vermeld met betrekking tot het aantal en de soort gelegde en geruimde mijnen.

In principe zijn er vier mogelijkheden ten aanzien van de voormalige mijnenvelden (zie Bijlage 10. Uitgangspunten horizontale afbakening). Uit de attribuutlabel blijkt per voormalige mijnenveld of dit nog verdacht is op de aanwezigheid van mijnen.

2.10 Luchtfotocollecties Wageningen en Zwolle

In Nederland bestaan momenteel twee archieven die samen een vrij complete collectie beheren van relevante luchtfoto's die tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn gemaakt door zowel de Britse als Amerikaanse luchtmacht. Een deel van deze luchtfotocollectie bevindt zich in de afdeling Speciale Collecties, Bibliotheek Wageningen UR te Wageningen. Het andere deel bevindt zich in de collectie van het Kadaster Geo-informatie te Zwolle. Luchtfoto's uit beide archieven worden geleverd via Dotkadata.

Conform het WSCS-OCE zijn de in de Nederlandse archieven beschikbare luchtfoto's betreffende de datum waarop de oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden geïnventariseerd. Daaruit zijn de bruikbare luchtfoto's geselecteerd. Bij de selectie van luchtfoto's is rekening gehouden met: opnamedatum in relatie tot oorlogshandelingen, kwaliteit van het fotobeeld en de schaal.

De Bommelerwaard kwam aan het einde van de oorlog, vanaf november 1944, in de frontlinie te liggen. Wij hebben daarom gezocht naar luchtfoto's van na november 1944 en zo kort mogelijk vóór de bevrijding in mei 1945. In totaal hebben wij bij Dotkadata 145 luchtfoto's (hoge resolutie) besteld, gepositioneerd en geanalyseerd. Om kleine hiaten in het luchtfotobeeld op te vullen hebben wij daarnaast 42 previews (lage resolutie) gebruikt afkomstig van de internetsite van de Bibliotheek Wageningen UR. Deze luchtfoto's zijn allemaal in de laatste oorlogsmaanden genomen. De vroegste luchtfoto's zijn genomen op 23 december 1944, de laatste op 16 april 1945. De luchtfoto's dekken de gehele Bommelerwaard af.

Binnen het budget was geen ruimte voor het aanschaffen van luchtfoto's van meerdere tijdvakken. Derhalve is niet gezocht naar luchtfoto's ten behoeve van gebeurtenissen in de periode mei 1940 en specifieke gebeurtenissen gedurende de periode 1940-1944.

De geselecteerde luchtfoto's uit de periode 1944-1945 zijn in GIS gepositioneerd ten opzichte van de huidige topografie en geïnterpreteerd op schade aan het landschap als gevolg van oorlogshandelingen en indicaties zoals genoemd in bijlage 3 van het WSCS-OCE. Vervolgens zijn alle op de luchtfoto's zichtbare indicaties voor de aanwezigheid van CE ingetekend in GIS.

Nauwkeurigheid positionering luchtfoto's

De luchtfoto's zijn handmatig gepositioneerd ten opzichte van de huidige topografie met behulp van ARCGIS. Wij streven ernaar deze luchtfoto's en kaarten met een nauwkeurigheid van 5 meter te positioneren. Om een eventuele afwijking ten opzichte van de werkelijke situatie te corrigeren hanteren wij daarom bij het afbakenen van verdachte gebieden een buffer van 5 meter rond het verdachte gebied.

In de onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de geselecteerde luchtfoto's.

Inv. nummer	Datum	Herkomst
0056_11_3063	23-12-1944	Dotkadata (High Resolution)
0056_11_3064	23-12-1944	Dotkadata (High Resolution)
004_10_3045	24-12-1944	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
004_11_4224	24-12-1944	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
004_14_3074	24-12-1944	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
004_15_3222	24-12-1944	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
004_15_3226	24-12-1944	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
004_16_3017	24-12-1944	Dotkadata (High Resolution)
005_13_3209	24-12-1944	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
008_01_4181	24-12-1944	Dotkadata (High Resolution)
008_02_4061	24-12-1944	Dotkadata (High Resolution)
008_02_4062	24-12-1944	Dotkadata (High Resolution)
008_02_4063	24-12-1944	Dotkadata (High Resolution)
008_02_4065	24-12-1944	Dotkadata (High Resolution)
008_02_4067	24-12-1944	Dotkadata (High Resolution)
008_04_3162	24-12-1944	Dotkadata (High Resolution)
008_07_4167	24-12-1944	Dotkadata (High Resolution)
008_07_4168	24-12-1944	Dotkadata (High Resolution)
0050-01-4132	28-12-1944	Dotkadata (High Resolution)
0050-01-4133	28-12-1944	Dotkadata (High Resolution)
0006-05-4062	14-2-1945	Dotkadata (High Resolution)
0006-05-4063	14-2-1945	Dotkadata (High Resolution)
0006-05-4064	14-2-1945	Dotkadata (High Resolution)
0006-06-4094	14-2-1945	Dotkadata (High Resolution)
007_08_3139	21-2-1945	Dotkadata (High Resolution)
0009_08_4153	14-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
0009_08_4154	14-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
0009_08_4155	14-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
0003-09-4176	15-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
003_02_3231	15-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
003_04_3113	15-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
003_04_3114	15-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
003_04_4065	15-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
003_05_3127	15-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
003_05_3130	15-3-1945	Dotkadata (High Resolution)

Inv. nummer	Datum	Herkomst
003_05_3132	15-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
003_05_3155	15-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
003_05_3157	15-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
003_06_3191	15-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
003_06_3192	15-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
003_06_3194	15-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
003_07_4125	15-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
003_08_3214	15-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
003_08_3218	15-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
003_08_3224	15-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
003_08_3227	15-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
003_08_3228	15-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
003_08_3230	15-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
003_08_3233	15-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
003_09_4173	15-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
003_09_4174	15-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
003_09_4175	15-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
003_09_4196	15-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
003_09_4198	15-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
003_09_4199	15-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
003_09_4200	15-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
003_09_4203	15-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
003_10_3254	15-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
003_10_3256	15-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
003_10_3259	15-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
003_10_3262	15-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
003_10_3265	15-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
003_10_3267	15-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
003_11_4217	15-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
003_12_4246	15-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
003_12_4251	15-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
003_12_4252	15-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
003_12_4253	15-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
003_12_4256	15-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
003_12_4258	15-3-1945	Dotkadata (High Resolution)

Inv. nummer	Datum	Herkomst
003_12_4260	15-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
003_12_4262	15-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
0055-05-4061	19-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
0055-06-3156	19-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
0055-06-3157	19-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
0094-10-3041	19-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
0094-10-3042	19-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
0094-10-3043	19-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
0094-10-3044	19-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
221_02_3005	23-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
221_02_3007	23-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
221_02_3009	23-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
221_02_4101	23-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
221_02_4103	23-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
221_03_4051	23-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
221_03_4053	23-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
221_03_4060	23-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
221_03_4062	23-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
221_03_4065	23-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
221_04_3058	23-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
221_04_3060	23-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
221_04_3062	23-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
221_04_3064	23-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
221_04_3066	23-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
221_06_4114	23-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
221_08_3012	23-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
221_08_3110	23-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
221_08_3112	23-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
221_08_3116	23-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
221_08_3118	23-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
221_08_3120	23-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
221_08_3122	23-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
221_08_3124	23-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
221_08_3126	23-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
221_08_3128	23-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
221_08_3130	23-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
221_08_3133	23-3-1945	Dotkadata (High Resolution)

Inv. nummer	Datum	Herkomst
221_08_3135	23-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
221_08_3136	23-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
221_08_3251	23-3-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
221_09_4161	23-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
221_09_4171	23-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
221_10_3156	23-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
221_10_3157	23-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
221_10_3171	23-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
057_05_3082	24-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
057_07_3118	24-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
057_07_3120	24-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
057_07_3122	24-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
057_07_3129	24-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
057_07_3131	24-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
057_07_3132	24-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
057_07_3135	24-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
057_07_3137	24-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
057_07_3139	24-3-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_01_3008	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_01_3010	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_01_3012	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_01_3014	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_01_3016	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_01_3018	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_02_4009	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_02_4011	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_02_4014	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_02_4016	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_02_4018	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_02_4019	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_02_4021	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_02_4023	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_02_4025	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_02_4027	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_03_3060	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_03_3061	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_03_3072	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_03_3078	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_03_3080	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_03_3082	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_03_3086	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)

Inv. nummer	Datum	Herkomst
016_03_3088	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_03_3090	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_03_3092	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_03_3094	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_03_3101	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_03_3102	16-4-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
016_03_3103	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_04_4062	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_04_4088	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_04_4091	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_04_4093	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_04_4095	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_04_4097	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_04_4099	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_04_4100	16-4-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
016_04_4101	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_05_3120	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_05_3122	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_05_3124	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_05_3126	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_05_3128	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_05_3133	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_05_3136	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_05_4090	16-4-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
016_06_4116	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_06_4118	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_06_4120	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_06_4122	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_06_4124	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_06_4126	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_06_4128	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_06_4130	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_06_4132	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_06_4134	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_06_4136	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_06_4142	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_06_4144	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)
016_06_4216	16-4-1945	Bibliotheek Wageningen UR (low resolution preview)
016-05-3142	16-4-1945	Dotkadata (High Resolution)

2.11 The National Archives Londen/Stafkaarten

Er dient aanvullend bronnenonderzoek plaats te vinden indien uit raadpleging van de verplichte bronnen blijkt dat er indicaties zijn dat oorlogshandelingen in de vorm van luchtaanvallen met afwerpmunitie hebben plaatsgevonden, maar daarover geen concrete en volledige informatie aanwezig is in de Nederlandse archieven en op de geraadpleegde luchtfoto's over:

1. het aantal, de hoofd- en subsoort, kaliber en het type ontsteker(s) van de afwerpmunitie die tijdens de luchtaanval is ingezet;
2. de inslaglocaties daarvan.

Aanvullend onderzoek omvat één of meerdere van de onderstaande buitenlandse archieven:

1. The National Archives te Londen;
2. Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg;
3. The National Archives te College Park (VS);
4. Library and Archives Canada.

Operations Record Books R.A.F.

The National Archives in Londen beschikken over Operations Record Books van de R.A.F. met informatie met betrekking tot bombardementsgegevens uit de periode mei 1944 t/m mei 1945. De gegevens uit de periode september 1944 t/m mei 1945 zijn door ons verwerkt in een database. Binnen onze database is gezocht op vermeldingen van de plaatsnamen in de Bommelerwaard en vermeldingen van betreffende kaartvierkanten.

Gemeente Zaltbommel:

Plaatsen: Aalst, Bern, Brakel, Bruchem, Delwijnen, Gameren, Kerkwijk, Nederhemert-Noord, Nederhemert-Zuid, Nieuwaal, Poederoijen, Zaltbommel, Zuilichem.

Gemeente Maasdriel:

Alem, Ammerzoden, Berm, Californië, Doorning, Hedel, Heerewaarden, Hoenzadriel, Hoorzik, Hurwenen, Kerkdriel, Rome, Rossum, Sint Andries, Slijkwell, Velddriel, Veluwe, Voorne, Well, Wellseind, Worgdragen.

Voor dit onderzoek zijn de onderstaande Operations Record Books gebruikt.

Inv. nummer	Eenheid	Tijdsperiode
AIR 37-713	2 Tactical Air Force	Mei-juni 1944
AIR 37-714	2 Tactical Air Force	Juli-aug 1944
AIR 37-715	2 Tactical Air Force	Sep-okt 1944
AIR 37-716	2 Tactical Air Force	Nov-dec 1944
AIR 37-717	2 Tactical Air Force	Jan-feb 1945
AIR 37-718	2 Tactical Air Force	Mrt-mei 1945

Squadron Record Books R.A.F.

Behalve Operations Record Books van de Second Tactical Airforce, beschikken The National Archives ook over Operations Record Books van individuele squadrons. In deze Operations Record Books bevindt zich soms aanvullende informatie over beschietingen en bombardementen. Van een aantal squadrons hebben wij de Operations Record Books opgevraagd om meer informatie over een gebeurtenis te achterhalen.

Inv. nummer	Eenheid	Tijdsperiode
AIR27-34-21	3 Squadron	November 1944
AIR27-600-23	66 Squadron	December 1944
AIR27-929-57	127 Squadron	September 1944
AIR27-929-63	127 Squadron	December 1944
AIR27-1109-21	174 Squadron	November 1944
AIR27-1111-17	175 Squadron	September 1944
AIR27-1111-19	175 Squadron	Oktober 1944
AIR27-1136-21	182 Squadron	November 1944
AIR27-1157-43	193 Squadron	Januari 1945
AIR27-1482-21	245 Squadron	November 1944
AIR27-1489-25	247 Squadron	September 1944

AIR27-1548-67	263 Squadron	Januari 1945
AIR27-1559-43	266 Squadron	Oktober 1944
AIR27-1662-19	302 Squadron	Oktober 1944
AIR27-1678-91	308 Squadron	Oktober 1944
AIR27-1744-27	349 Squadron	November 1944

Stafkaarten

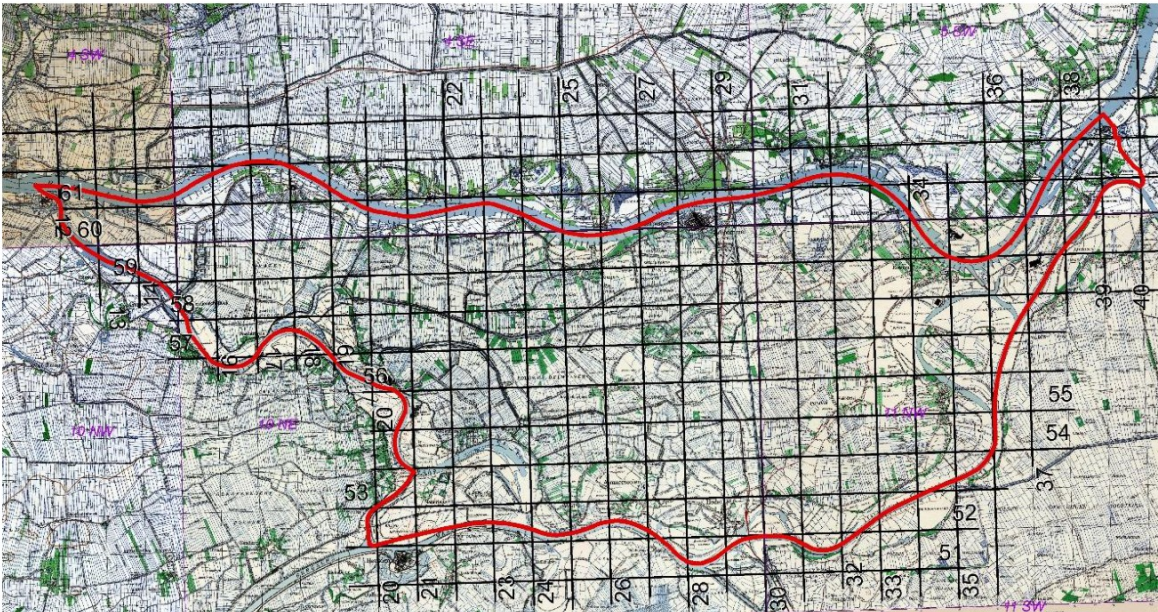
Bij de afdeling GEO-informatie van het kadaster te Zwolle hebben wij geallieerde stafkaarten uit de periode 1943-1945 besteld. Op deze stafkaarten is het onderzoeksgebied te zien zoals het was ten tijde van de Tweede Wereldoorlog. Als aanvulling hierop hebben wij in de Canadese archieven gezocht naar kaarten met daarop aantekeningen van tankgrachten, loopgraven, mijnevelden en geschutposities en/of artilleriedoelen. De beschikbare *defence overlays* en *defence overprints* hebben wij besteld.

Voor dit onderzoek zijn de onderstaande stafkaarten gebruikt:

Inv. nummer	Omschrijving	Herkomst	Tijdspanne
Sheet 4 S.E.	Asperen	Kadaster Geo-Informatie Zwolle	1945
Sheet 4 S.E.	Asperen Defence Overlay	Library and Archives Canada	onbekend
Sheet 4 S.E.	Asperen Defence Overprint	Library and Archives Canada	10 januari 1945
Sheet 4 S.W.	Gorinchem	Kadaster Geo-Informatie Zwolle	1945
Sheet 4 S.W.	Gorinchem Defence Overlay	Library and Archives Canada	onbekend
Sheet 4 S.W.	Gorinchem Defence Overprint	Library and Archives Canada	10 januari 1945
Sheet 5 S.W.	Tiel	Kadaster Geo-Informatie Zwolle	1945
Sheet 5 S.W.	Tiel Defence Overlay	Library and Archives Canada	onbekend
Sheet 5 S.W.	Tiel Defence Overprint	Library and Archives Canada	10 januari 1945
Sheet 10 N.E.	Heusden	Kadaster Geo-Informatie Zwolle	1944
Sheet 10 N.E.	Heusden Defence Overlay	Library and Archives Canada	onbekend
Sheet 10 N.E.	Heusden Defence Overprint	Library and Archives Canada	10 januari 1945
Sheet 10 N.W.	Almkerk	Kadaster Geo-Informatie Zwolle	1945
Sheet 10 N.W.	Almkerk Defence Overlay	Library and Archives Canada	onbekend
Sheet 11 N.W.	Kerkdriel	Kadaster Geo-Informatie Zwolle	1943
Sheet 11 N.W.	Kerkdriel Defence Overlay	Library and Archives Canada	onbekend
Sheet 11 N.W.	Kerkdriel Defence Overprint	Library and Archives Canada	10 januari 1945

Deze stafkaarten worden door ons tevens gebruikt om oorlogshandelingen uit de geallieerde Operations Record Books te analyseren aan de hand van het destijds door de geallieerden gebruikte Nord de Guerre coördinaatsysteem. De in de Operations Record Books genoemde coördinaten kunnen zodoende worden herleid tot een positie in de huidige topografie.

Door middel van deze stafkaarten zijn de voor het onderzoeksgebied relevante kaartvierkanten geselecteerd. Met behulp hiervan is vastgesteld of er volgens de Operations Record Books bombardementen of andere gevechtshandelingen binnen deze kaartvierkanten hebben plaatsgevonden.

Afbeelding: Het projectgebied geprojecteerd op de geallieerde stafkaart uit 1944. Het zwarte grid geeft de kaartvierkanten weer waarbinnen is gezocht op bombardementsgegevens.

3 HISTORISCHE ACHTERGROND

In dit hoofdstuk wordt een historische achtergrond gegeven van de Bommelerwaard tijdens de Tweede Wereldoorlog. Deze achtergrond dient als context voor de Explosievenkansenkaart. De gebeurtenissen die op de kaart zijn ingetekend kunnen met behulp van deze achtergrond in een bredere historische context geplaatst worden.

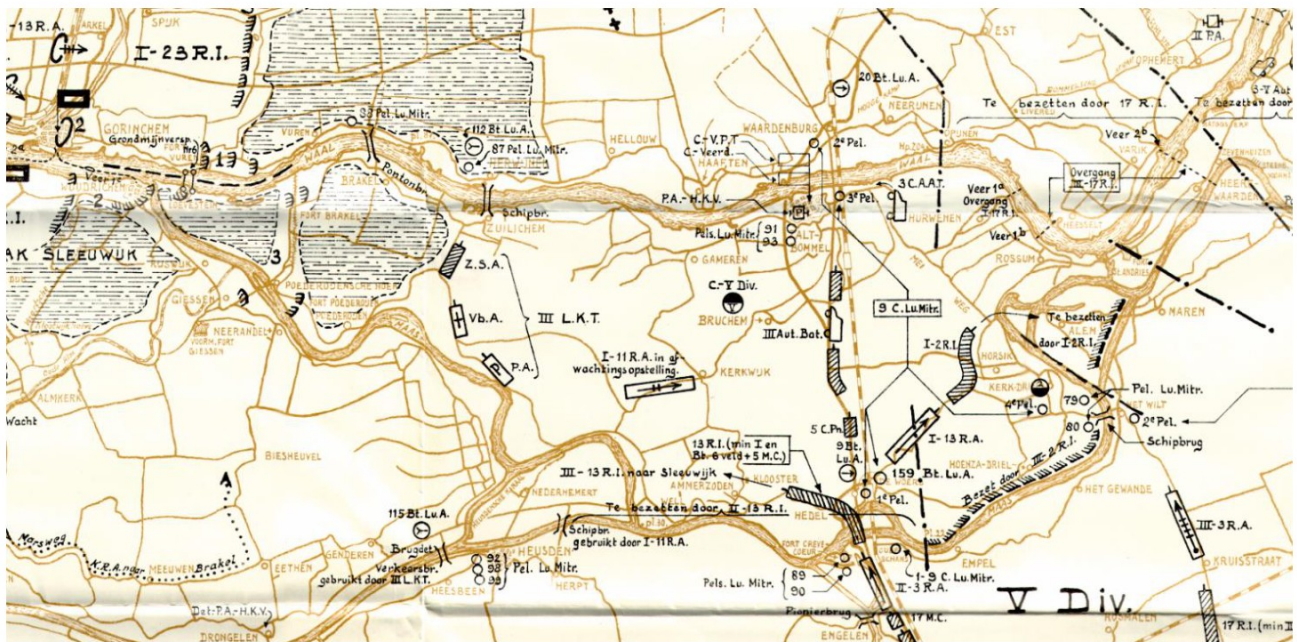
Aangezien de explosievenkansenkaart centraal staat in dit onderzoek hebben wij in de rapportage geen lijst opgenomen van alle achterhaalde gebeurtenissen, maar deze details opgenomen in de attribuuttabellen van de betreffende kaartlagen. Van de achterhaalde bombardementen en beschietingen door vliegtuigen hebben wij een afzonderlijke lijst opgesteld in Excel (zie bijlage 5). Hetzelfde geldt voor de achterhaalde vliegtuigcrashes en noodlandingen (zie bijlage 6).

Mei 1940

In de vroege ochtend van 10 mei 1940 vielen Duitse troepen Nederland binnen. In het westen van het land, bij Den Haag en Rotterdam, namen Duitse parachutisten onder andere de Moerdijkbruggen in. De bruggen vormden een toegangspoort tot Vesting Holland, de laatste verdedigingslinie van Nederland. De Duitse troepen die aan de oostgrens stonden hadden tot doel de parachutisten zo snel mogelijk te bereiken en te ontzetten.

Tot de Duitse inval in Nederland op 10 mei 1940 was Nederland neutraal. Die neutraliteit moest geloofwaardig overkomen en dus was Nederland gemobiliseerd en waren oorlogsvoorbereidingen getroffen. De Bommelerwaard speelde hierbij geen rol van betekenis. Het belangrijkste gebied was de Vesting Holland, die tot het uiterste verdedigd moest worden. Verdedigingswerken en linies in de rest van Nederland waren bedoeld om aanvallende troepen te vertragen, zodat de verdediging van de Vesting Holland in gereedheid gebracht kon worden.

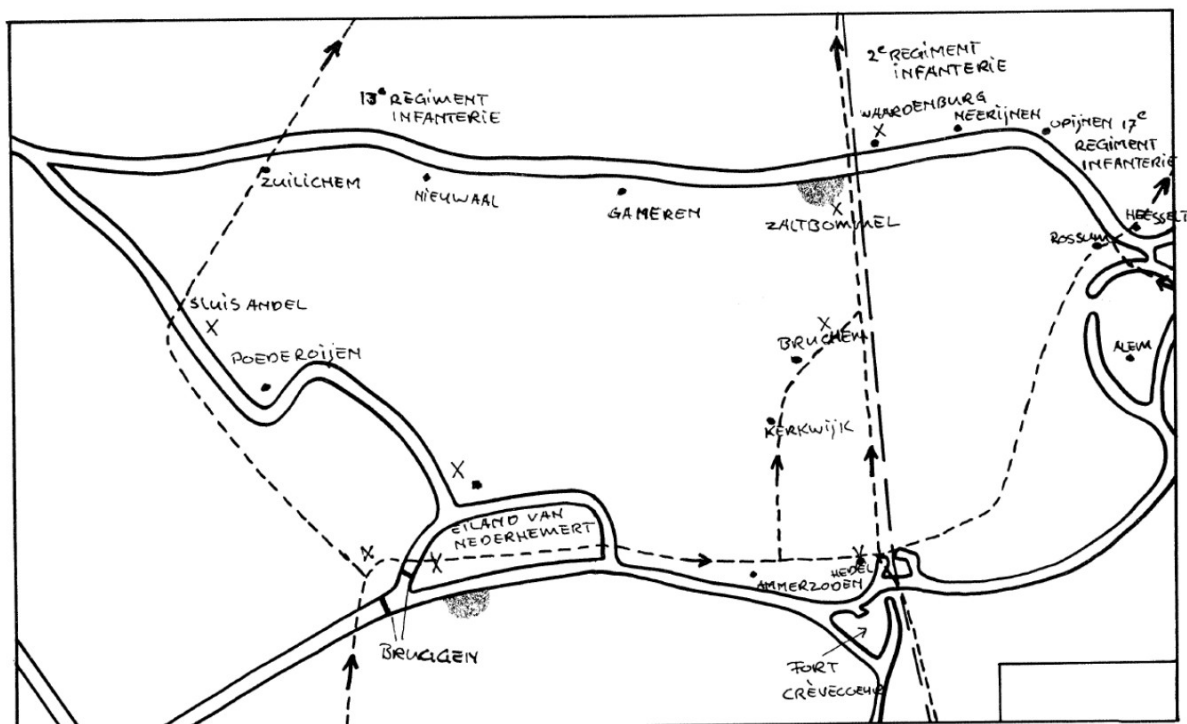
De Batterijen van Brakel en Poederoijen maakten onderdeel uit van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, een verdedigingslinie gebaseerd op inundaties en verdedigbare forten. Het gebied rond de Batterijen was in mei 1940 geïnnundeerd. In de Batterijen was de 3de compagnie van het 2de bataljon van het 23ste Regiment Infanterie gelegerd.² De bruggen bij Hedel en Zaltbommel werden door spoorwegtroepen verdedigd. Op enkele plaatsen stond luchtdoelartillerie opgesteld, onder meer bij de Wilhelminasluis te Andel en de bruggen van Hedel en Zaltbommel. Daarnaast zou de Bommelerwaard belangrijk zijn voor de terugtrekking van de troepen uit Limburg en Noord-Brabant naar de Vesting Holland, waarvoor de pontveren door militairen bemand werden en extra oversteekmogelijkheden werden gemaakt.³

Afbeelding: de situatie in de Bommelerwaard op 10 mei 1940. Het westelijke gedeelte van de Bommelerwaard, rond de Batterijen van Brakel en Poederoijen, is geïnnundeerd. Bron: V.E. Nierstrasz, *De operatiën van het veldleger en het oostfront van de Vesting Holland* (Den Haag, 1955), kaartenbijlage, kaartnummer A3.

² Zuidfront Holland mei 1940, <<http://www.zuidfront-holland1940.nl/index.php?page=keizersveer>> (online geraadpleegd op 27 juli 2015).

³ J. van Alphen en J. van Voorthuizen, *De Bommelerwaard 1939-1945* (Zaltbommel, 1983) 5-6.

MEIOORLOG 1940

X = Nederlandse luchtdoelartillerie.

----- = Terugtocht Nederlandse leger.

Afbeelding: J. van Alphen en J. van Voorthuizen hebben op dit kaartje de posities van de Nederlandse luchtdoelartillerie ingetekend. Onder andere bij Hedel, Zaltbommel en de sluis van Andel stond luchtafweergeschut. Het kaartje is erg grof, waardoor deze posities niet zijn te herleiden tot een locatie op de huidige kaart. Bron: J. van Alphen en J. van Voorthuizen, *De Bommelerwaard 1939-1945* (Zaltbommel, 1983), 6.

De Bommelerwaard bleef tijdens de gevechten in mei 1940 grotendeels gespaard. In de nacht van 9 op 10 mei 1940 verschenen rond 3:45u de eerste Duitse vliegtuigen boven de Bommelerwaard. De luchtdoelartillerie schoot op deze vliegtuigen en de Nederlandse artilleriestellingen werden op hun beurt door Duitse jagers beschoten. De commandant van de luchtverdedigingsgroep Zaltbommel schreef over deze eerste oorlogsdag: "Dank zij de aangebrachte gronddekkingen bleven de verliezen zeer beperkt, terwijl vooral door de batterijen zeer behoorlijke resultaten werden bereikt."⁴ Op 10 mei zouden Duitse vliegtuigen het fort Poederloijen en de nabijgelegen Afgedamde Maas hebben beschoten. Een schip op de Afgedamde Maas werd tijdens de beschietingen getroffen.⁵ Deze gebeurtenis wordt echter in slechts één bron vermeld en is daarom niet te verifiëren.

In de nacht van 10 op 11 mei werd de luchtdoelartillerie naar het noorden verplaatst. De bruggen over de Maas bij Hedel, de Waal bij Zaltbommel en het Heusdens Kanaal bij Nederhemert-Zuid werden in de ochtend van 11 mei vernietigd door Nederlandse vernielingsploegen.⁶ De bruggen over de Waal bij Zaltbommel werden aan de zuidzijde opgeblazen, wat enige schade toebracht aan gebouwen in Zaltbommel. Deze schade bleef echter beperkt tot glasschade.⁷ Grondgevechten vonden in de Bommelerwaard niet plaats, want "door het springen van bruggen en het buiten dienst stellen van pontonbruggen en veren was het contact met de buitenwereld verbroken."⁸ De Duitse troepen die richting Rotterdam en de Vesting Holland trokken, bleven ten zuiden van de Maas en ten noorden van de Waal.

⁴ Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH), toegangsnummer 409 'Gevechtsverslagen en rapporten mei 1940,' inventarisnummer 446108 'Verslag met bijlagen van de commandant van de luchtverdedigingsgroep Zalt-Bommel Kapitein J. van Essen.'

⁵ F. Jungerius, "'Ik zou kijken of de krokusjes al bloeien.' De oorlog in en rond Andel gezien door de ogen van Gerrit Verhoeven,' in *Historische Reeks Land van Heusden en Altena* deel 19 (Nieuwkuijk, 2010), 11.

⁶ A. Bax en L. Vos-Bax, 'Wonen op de brug bij Nederhemert-Zuid,' in *Vertel nog eens... Bommelerwaardse herinneringen*, red. G. Verkuil (Zaltbommel 1996), 60; C. Huurman, *Het spoorwegbedrijf in oorlogstijd* (Eindhoven, 2001), 61+63.

⁷ Regionaal Archief Rivierenland (RAR) toegangsnummer 3018 'Archief van de gemeente Zaltbommel 1929-1960', inventarisnummer 785, 'Stukken betreffende de financiering van het herstel van oorlogsschade aan gemeente-eigendommen, geordend per straat of naam van het eigendom, 1943-1959'; C. Huurman, *Het spoorwegbedrijf in oorlogstijd, 1939-1945* (Eindhoven, 2001), p. 61.

⁸ J. van Alphen en J. van Voorthuizen, *De Bommelerwaard 1939-1945* (Zaltbommel, 1983), 8.

Duitse bezetting 1940-1944

Op 15 mei 1940 capituleerden de Nederlandse strijdkrachten, met uitzondering van Zeeland. Tijdens de Duitse bezetting ging het leven in de Bommelerwaard grotendeels onveranderd door. Belangrijke infrastructurele punten, zoals de bruggen over de Maas en de Waal en het spoor, waren af en toe doel van beschietingen. Net als in de rest van Nederland was er wel de constante herinnering aan de oorlog als armada's geallieerde vliegtuigen over de Bommelerwaard vlogen, op weg naar Duitsland om steden te bombarderen. Een aantal geallieerde en Duitse vliegtuigen kwamen in de Bommelerwaard neer als gevolg van beschietingen of technische problemen. Gedurende vier jaar bleef deze situatie vrijwel onveranderd.

Bevrijdingsjaar 1944-1945

Hier kwam verandering in na de geallieerde landingen in Normandië op 6 juni 1944. De geallieerde opmars die hierop volgde naderde Nederland snel. Op 3 en 4 september 1944 waren Brussel en Antwerpen bevrijd en berichtte Radio Oranje dat de geallieerde legers de Nederlandse grens hadden overschreden. Er werd zelfs ten onrechte bericht dat Breda was bevrijd. Dit bericht zorgde op 5 september voor vreugde onder de Nederlandse bevolking, die verwachtte ieder moment bevrijd te worden.⁹ Onder Duitse soldaten en NSB'ers zorgde het echter voor paniek. Groepen soldaten vluchtten in paniek naar het noorden, weg van de grens met België en de aanstormende geallieerde troepenmacht. Op 6 september werd Zaltbommel overhaast geëvacueerd en in staat van verdediging gebracht. Een mogelijke reden voor de overhaaste evacuatie was de Duitse vrees voor zogenaamde partizanen, Nederlandse burgers die de geallieerden zouden steunen.¹⁰ Pas in november mocht een deel van de geëvacueerde bevolking terugkeren.

De geallieerde opmars vertraagde nadat de Nederlandse grens was bereikt. Op 17 september 1944 begon Operatie Market-Garden, die tot doel had de rivierovergangen bij Arnhem en Nijmegen in handen te krijgen. In de Bommelerwaard waren de Duitsers bang dat de plaatselijke ondergrondse een bedreiging zou vormen tijdens de aankomende bevrijdingsgevechten. Op 24 september werden daarom Kerkdriel, Velddriel, Hoenzadriel, Alem en Rossum geëvacueerd.¹¹ De angst voor partizanen leidde tot een spannende situatie in Brakel. Op 13 oktober werden in Brakel alle inwoners door een groep van 200 SS'ers bij de hervormde kerk bijeen gebracht. De mannen en vrouwen werden van elkaar gescheiden en opgesteld in rijen. Ze werden onder schot gehouden door de SS'ers. Er werd gevraagd naar de verblijfplaats van partizanen in het dorp, als er geen antwoord kwam zouden groepjes mannen gefusilleerd worden. Ook al werd er geen antwoord gegeven, toch werden er geen burgers doodgeschoten. De gebeurtenis liep met een sisser af.¹²

Operatie Market-Garden mislukte en de opmars van de geallieerde legers werd bij de grote rivieren tot staan gebracht. Tussen september en november bevrijdden de geallieerden het gebied ten zuiden van de Maas. Om te voorkomen dat de geallieerden verder zouden komen werden de bruggen over de Maas vernield. De spoorbrug bij Hedel werd op 18 en 24 september door de Duitsers opgeblazen.¹³ Eind oktober volgde de verkeersbrug, nadat de Duitse troepen uit Noord-Brabant verdreven waren.¹⁴ De brug bij Zaltbommel werd eind oktober beschadigd door artilleriebeschietingen en op 31 oktober door de Duitsers opgeblazen.¹⁵ In november stabiliseerde het front zich langs de Maas en werd de Bommelerwaard frontgebied. De noordzijde van de Maas was in Duitse handen, de zuidzijde was bevrijd door de geallieerden. De enige uitzondering was Heerewaarden, dat in deze periode niemandsland was. De Duitsers zaten in het Fort St. Andries, de geallieerden in Dreumel, met daar tussenin onbezet en onbevrijd Heerewaarden. Beide legers patrouilleerden in Heerewaarden, maar kwamen nooit met elkaar in gevecht.¹⁶ Heerewaarden lag als gevolg van deze situatie vanuit zowel Duits als geallieerd gebied onder artillerievuur. Vanaf oktober 1944 vielen er met enige regelmaat granaten neer in het dorp en omgeving. In zijn dagboek schreef Cornelis Pieter Vissers op 31 december 1944: "Dit jaar bracht ons meer dan duizend granaten op het dorp en omstreken. Vele schepen, schokkers en roei-booten werden tot zinken gebracht. Verscheidene runderen en paarden werden gedood of gewond. Ook onder

⁹ C. Klep en B. Schoenmaker, *De bevrijding van Nederland 1944-1945. Oorlog op de flank* (Den Haag 1995), 91.

¹⁰ C. Kooman, *Zaltbommel 1942-1945. Een gemeente onder nationaal-socialistisch bestuur* (Zaltbommel 2008), 200-201.

¹¹ C. Peters, *Gelderland bevrijd* (Hulst, 1994), 14-15.

¹² C. Peters, *Gelderland bevrijd* (Hulst, 1994), 60.

¹³ C. Huurman, *Het spoorwegbedrijf in oorlogstijd* (Eindhoven, 2001), 478; J. Didden en M. Swarts, *Autumn Gale. Kampfgruppe Chill, schwere Heeres Panzerjäger-Abteilung 559 and the German recovery in the autumn of 1944* (Boxtel, 2013), 376; C. Peters, *Gelderland bevrijd* (Hulst, 1994), 74.

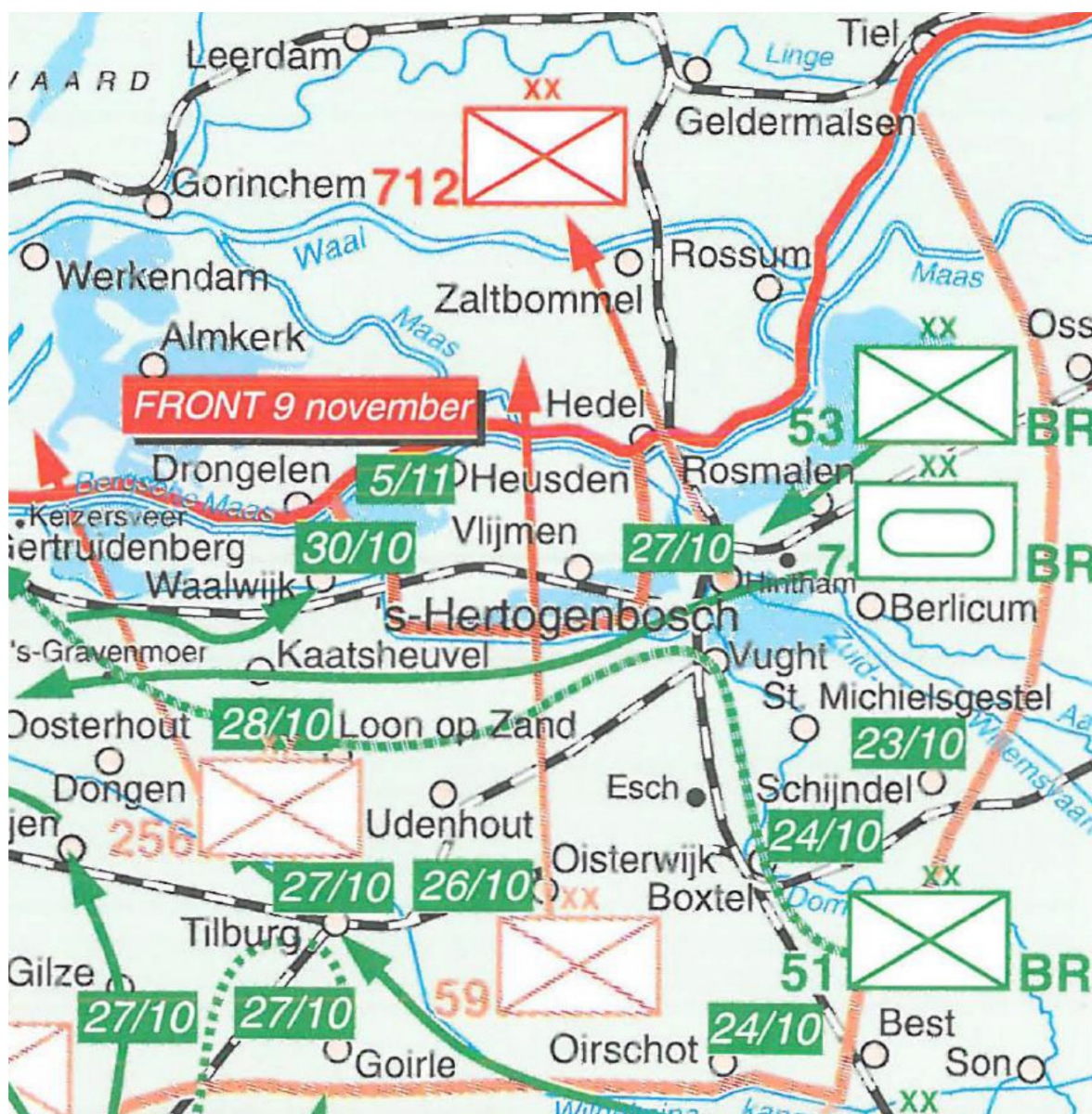
¹⁴ C. Peters, *Gelderland bevrijd* (Hulst, 1994), 83; J. Didden en M. Swarts, *Brabant bevrijd* (Hulst, 1993), 265.

¹⁵ C. Huurman, *Het spoorwegbedrijf in oorlogstijd* (Eindhoven, 2001), 358; C. Peters, *Gelderland bevrijd* (Hulst, 1994), 83; H. Bollen en P. Vroemen, *Canadezen in actie. Nederland najaar '44 – voorjaar '46* (Warnsveld, 1994), 57.

¹⁶ A. Baggerman, 'Een dagboek over Heerewaarden,' in *Vertel nog eens... Bommelerwaardse herinneringen*, red. G. Verkuil (Zaltbommel 1996), 104-106.

de mensen vielen slachtoffers en vele huizen werden zwaar beschadigd. We zullen hopen dat 1945 ons beter gezind zal zijn.”¹⁷

Ook in de rest van de Bommelerwaard kwam een einde aan de relatieve rust die het tijdens de bezetting had gekend. Hier kwamen alleen geallieerde granaten neer, maar in grotere aantallen dan in Heerewaarden. Duitsers beschoten geallieerde posities ten zuiden van de Maas en de geallieerden beschoten Duitse posities in de Bommelerwaard. Als gevolg van de vele beschietingen werden de Maasdorpen vanaf november 1944 geëvacueerd. De bevolking vertrok in eerste instantie naar andere plaatsen in de Bommelerwaard, die nog wel veilig waren. In januari 1945 werd deze geëvacueerde bevolking naar plaatsen buiten de Bommelerwaard gedirigeerd – sommigen werden zelfs naar Friesland gestuurd. De dorpen langs de Waal werden deels geëvacueerd. Het noordelijke deel van de Bommelerwaard was minder vaak doel van artilleriebeschietingen dan het zuidelijke deel. Zaltbommel werd hierbij vaker getroffen dan de overige Waaldorpen. Daarnaast waren Duitse geschutposities doel van beschietingen. Zo werd in januari 1945 Duits geschut geplaatst in de uiterwaarden van Aalst en Poederloijen. Dit geschut trok geallieerd artillerievuur aan, waarbij ook de omgeving werd getroffen.¹⁸

Afbeelding: de geallieerde opmars eind oktober 1944 en de frontlijn zoals die vanaf 9 november 1944 lag. Het gebied ten zuiden van de Maas werd bevrijd, de Bommelerwaard bleef bezet. De frontlijn is hier zo getekend dat die over Heerewaarden loopt. In werkelijkheid was Heerewaarden niemandsland en was er geen sprake van een duidelijke frontlijn. Bron: C. Klep en B. Schoenmaker, *De bevrijding van Nederland 1944-1945. Oorlog op de flank* (Den Haag 1995), 206.

¹⁷ C.P. Vissers, *Niemandsland. Memoires uit Heerewaarden tijdens een veelbewogen periode uit de 2^e Wereldoorlog*, samengesteld door A. Baggerman (Heerewaarden, 1945), 17.

¹⁸ C. Peters, *Gelderland bevrijd* (Hulst, 1994), 74.

Het front over de Maas bleef tot de bevrijding op 5 mei 1945 grotendeels stabiel. Aan beide kanten werden wel plannen gemaakt om het front te doorbreken. Ter ondersteuning van het Ardennenoffensief, dat begon op 16 december 1944, werd in het Land van Heusden en Altena een Duitse aanval over de Bergse Maas voorbereid. Hiervoor waren ook troepen in de Bommelerwaard verzameld. In de villa Stoutenhof in Gameren was het Generaalscommando van het 88ste Duitse leger gevestigd, dat de aanval moest voorbereiden en coördineren. Na een tip van het verzet voerden geallieerde duikbommenwerpers op 31 december 1944 een bombardement uit op het hoofdkwartier. Het bombardement op het pand werd feilloos uitgevoerd, waardoor het werd vernietigd. Volgens de verklaring van een getuige zouden 7 officieren zijn omgekomen, 1 soldaat die op de bovenste verdieping was bracht het er levend af.¹⁹ Ook ter ondersteuning van het Ardennenoffensief voerden de Duitsers op 1 januari 1945 een laatste massale luchtaanval uit op geallieerde vliegvelden, de zogenaamde operatie Bodenplatte.²⁰ In de Bommelerwaard vonden geen Duitse bombardementen plaats. Wel stortten deze dag een aantal vliegtuigen neer: twee Duitse Messerschmitts bij Kerkwijk en Kerkdriel en een Britse Typhoon bij Zaltbommel.²¹

Operatie Schultz

Op 17 januari 1945 was het de beurt aan de geallieerden om het Duitse bezette gebied te bedreigen. Zowel de Duitsers als de geallieerden voerden regelmatig patrouilles over de rivier uit, met tot doel de sterkte van de vijand te testen, vijandelijke posities in kaart te brengen en zo mogelijk krijgsgevangenen mee terug te nemen. Normaliter vonden deze patrouilles bij nacht plaats, onder dekking van de duisternis. Op 17 januari 1945 voerden de geallieerden bij daglicht een patrouille uit bij Hoenzadriel. De patrouille kreeg de codenaam *Operatie Schultz* en had tot doel tenminste twee krijgsgevangenen mee te nemen over de Maas.²²

Voordat de geallieerde troepen aan land kwamen, werden het landingsgebied en omgeving door de artillerie onder vuur genomen. Drie pelotons werden snel na elkaar over het water gebracht. Het eerste peloton moest een bruggenhoofd vormen en bewaken en ontmoette geen tegenstand. Het tweede peloton moest een stevige uitvalsbasis vormen en bereikte een greppel in de dijk, maar werd door Duits vuur tegengehouden. Het derde peloton, dat de missie moest uitvoeren, zag dat het tweede peloton van links werd beschoten en ging daarom rechtsaf richting de Hoenzadrielsedijk. Het tweede peloton kreeg opdracht om zich, onder dekking van artillerievuur, vrij te maken van de Duitse beschieting en het derde peloton te ondersteunen, dat ook Duitse tegenstand had ontmoet. Onder dekking van rookgranaten wisten het tweede en derde peloton enkele huizen te doorzoeken en drie Duitse krijgsgevangenen te maken, die zich in een gat schuil hielden.

Het doel van de operatie was bereikt en de geallieerden trokken zich weer terug over de Maas. De artillerie legde een rookgordijn neer over de Hoenzadrielsedijk om de terugtocht te dekken. Gedurende de aanval had de artillerie verschillende doelen onder vuur genomen, niet alleen in Hoenzadriel, maar ook in Kerkdriel, Velddriel en op de toegangsweg naar Hedel. In het verslag van luitenant-kolonel Keane worden enkele coördinaten van artilleriedoelen genoemd. Op de Explosievenkansenkaart zijn deze aanvalsdoelen met vlaksymbolen ingetekend.

Operatie Orange

De grootste geallieerde operatie vond net voor het einde van de oorlog plaats. De operatie kreeg als codenaam *Operatie Orange* en had tot doel de Bommelerwaard te bevrijden. De Nederlandse Prinses Irene Brigade zou in de nacht van 22 op 23 april 1945 bij Hedel de Maas oversteken en daar een bruggenhoofd vestigen. Het Britse 30 Battalion Royal Marines (30 RM) zou hetzelfde proberen bij Alem en Kerkdriel. Daarna zouden de Brigade en de Marines zo snel mogelijk contact met elkaar maken en gezamenlijk richting Zaltbommel oprukken. De verwachting was dat er nog maar weinig Duitsers in de Bommelerwaard waren omdat er tyfus heerste – er werd dus weinig tegenstand verwacht. Dit bleek niet het geval te zijn. De Duitse bezetting in de Bommelerwaard was niet groot, maar er werden snel versterkingen vanuit Tiel gestuurd om de aanval terug te slaan.

¹⁹ G. de Hoop-de Jong en P. van Tuyl, 'De vernieling van een villa in Gameren,' in *Vertel nog eens... Bommelerwaardse herinneringen*, red. G. Verkuil (Zaltbommel 1996), 101-103; J. van Alphen en J. van Voorthuizen, *De Bommelerwaard 1939-1945* (Zaltbommel, 1983), 31; J.N.A. Groenendijk, *Duizend jaar Gameren: een dorp aan de Waal, 1031-1999* (Zaltbommel 2014), 390-391; C. Kooman, *Zaltbommel 1942-1945. Een gemeente onder nationaal-socialistisch bestuur* (Zaltbommel 2008), 212.

²⁰ J. Mahro en R. Pütz, *Bodenplatte. The Luftwaffe's last hope* (Mechanicsburg 2010).

²¹ J. van Alphen en J. van Voorthuizen, *De Bommelerwaard 1939-1945* (Zaltbommel, 1983), 15.

²² NIMH toegangsnummer 447 'Bevrijding van Nederland,' inventarisnummer 41 'Operation "Schultz": Memorandum of an Interview given by Lt. col. R.A. Keane, OC Lake sup. (MOT) to hist. Offr. HQ 4 CDN Armd. Div, 18 januari 1945. Memorandum betreffende de bevrijding van Kerkdriel, Hoenzadriel, Hedel en Ammerzoden in januari 1945'; F. Goesten, 'Velddriel toen het Duitse front in de Bommelerwaard lag,' in *Vertel nog eens... Bommelerwaardse herinneringen*, red. G. Verkuil (Zaltbommel 1996), 94; H. Bollen en P. Vroemen, *Canadezen in actie. Nederland najaar '44 – voorjaar '46* (Warnsveld, 1994), 77.

De Britse Royal Marines landden in de vroege ochtend van 23 april 1945 in Alem en Kerkdriel. Over de aanval op Alem is weinig bekend, omdat het dorp al enige tijd geëvacueerd was en er geen ooggetuigenverslagen bekend zijn. Uit archiefstukken blijkt dat er op 24 april 1945 drie Duitse militairen in Alem zouden zijn gesneuveld.²³

Alem was al enige tijd geëvacueerd, in Kerkdriel verbleven nog enkele mensen. Van de geallieerde aanval op Kerkdriel zijn dan ook ooggetuigenverslagen beschikbaar. In Kerkdriel landden de mariniers bij de Berm en de Steigerboom. De mariniers die bij de Steigerboom aan wal kwamen, kwamen via de Nieuwstraat bij het gemeentehuis uit. Daar kwamen ze Frans Goesten, inwoner van Kerkdriel, tegen. Op een kaart gaf hij aan waar de mijnenvelden lagen. Vervolgens liep hij met de Britten mee door de Kromsteeg naar de Bulkseweg en de Hoorzik. Op de kruising Bulkseweg-Hoorzik kwamen ze de andere groep mariniers tegen, die bij de Berm aan land waren gegaan. Gezamenlijk gingen ze terug naar de kruising Julianastraat-Kromsteeg.²⁴ Vanaf hier liepen de mariniers naar de kerktoeren op de hoek van de huidige Kerkstraat en Leijensteinstraat. Zich schuil houdend achter de beukenhaag van de begraafplaats en de woningen aan de huidige Hohorst nummer 19 en 1, slopen de Britten naar de toren. Daar aangekomen konden ze de twee Duitse soldaten die de wacht hielden eenvoudig overmeesteren en gevangen nemen.²⁵

De Duitsers hadden de Bommelerwaard in de dagen voorafgaand aan de aanval grotendeels verlaten en zich teruggetrokken tot achter de Waal. Nu werden ze echter teruggeroepen om de Britten uit de Bommelerwaard te verdrijven. Het duurde dan ook niet lang voordat de eerste gevechten losbarstten. In het War Diary van 30RM staat dat A compagnie om 12 uur 's middags meldde dat het 7de peloton op sterke tegenstand was gestuit. Waar dit peloton zich op dat moment bevond is onbekend.²⁶ Er werd onder andere gevochten bij de Uitingstraat, waar zich een bunker in de dijk bevond. Met handgranaten probeerden de mariniers de Duitsers uit de bunker te verdrijven. Bij deze gevechten kwam een Britse soldaat om het leven.²⁷ Ook op de plaats waar nu het zwembad De Kreek is werd gevochten, en ook hier sneuvelde een Britse soldaat.²⁸ Om 3 uur in de middag werd in het War Diary geschreven dat de A compagnie onder hevig mitrailleurvuur lag en terug moest trekken.²⁹ Aan het einde van de dag waren de Britten weer terug in Noord-Brabant. De kans om de Bommelerwaard te bevrijden was hiermee vrijwel verkeken. De Irene Brigade had zich met meer succes in Hedel verschanst en kreeg opdracht het bruggenhoofd daar te verdedigen.

De Prinses Irene Brigade was tegelijk met de Britse mariniers de Maas overgestoken en bij Hedel aan land gegaan. Enkele vijandelijke posities werden gemakkelijk overrompeld en de Brigade nam posities in en rond Hedel in: het eerste peloton bleef bij de landingsplaats, het tweede peloton ging naar de westrand van het dorp in en om de St. Janschool, het derde peloton nam posities in het noorden in, boven de Woerd, het vierde peloton in het oosten, in de omgeving van het viaduct onder de weg Den Bosch-Zaltbommel. Later die ochtend kwam een mortiergroep aan die in het zuiden van Hedel posities inneemt.³⁰

Het vierde peloton stuurde al snel enkele patrouilles richting Velddriel en Kerkdriel om contact te maken met de Britten. De patrouilles ontmoetten echter Duitse tegenstand en kwamen daardoor niet ver. Nog vóór het middag kwam de eerste Duitse tegenaanval, vanuit het noorden. Het derde peloton werd terug gedreven vanaf de Woerd naar de R.K. kerk. De Duitsers braken door tot aan de Protestantse kerk. De Irene Brigade voerde een eigen tegenaanval uit, ondersteund door de artillerie en mortiervuur. Met name in en rond de Protestantse kerk werd hevig gevochten. Tegen de avond had de Brigade de oude posities weer heroverd. Het eerste peloton werd nu in de Woerd geplaatst, het derde peloton werd reserve.³¹ De Britse mariniers in Kerkdriel waren inmiddels teruggeslagen, maar de Irene Brigade kreeg opdracht het bruggenhoofd te verdedigen.

In de avond en nacht werden versterkingen aangevoerd vanaf de overkant van de Maas, zowel materieel als personeel. De Brigade had vanaf 24 april de beschikking over 3 en 2 inch mortieren, 6-ponder kanonnen, 2cm kanonnen en Vickers mitrailleurs. Die dag vonden geen grote grondgevechten plaats, maar

²³ Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC), toegangsnummer 7314 'Gemeentebestuur Alem, Maren, Kessel, 1810-1957,' inventarisnummer 623 'Bescheiden inzake de begraafing van gesneuvelde militairen uit de Tweede Wereldoorlog, 1947-1954.'

²⁴ RAR, toegangsnummer 40 'Drielse Vertellingen,' inventarisnummer 162, 'F. Goesten, Het eerste contact met de Engelsen op 23 april 1945,' 36.

²⁵ RAR, toegangsnummer 40, inventarisnummer 147 'P. Versteegh, Slappende wacht onder de toren: 23 april 1945,' 57.

²⁶ R. van Hoften, 'Twee Britse marines gesneuveld in Driel,' in *Drielse vertellingen* 1 (2009), 29.

²⁷ RAR, toegangsnummer 40, inventarisnummer 140 'K. Vissers, Herinneringen aan 23 april 1945,' 56.

²⁸ RAR, toegangsnummer 40, inventarisnummer 14 'H. Nendels, Zo beleefde ik 23 april 1945,' 60.

²⁹ R. van Hoften, 'Twee Britse marines gesneuveld in Driel,' in *Drielse vertellingen* 1 (2009), 29.

³⁰ 'Hedel', <<http://www.prinsesirenebrigade.nl/hedel.htm>> (online geraadpleegd op 17 februari 2016).

³¹ RAR, toegangsnummer 3497 'Collectie aanwinsten en documentatie met betrekking tot de Bommelerwaard, 14^e eeuw-2013,' inventarisnummer 799 'Diverse stukken over aanval Irene Brigade op Hedel.'

werden er wel artillerieduels uitgevochten. In de ochtend van 25 april deden de Duitsers een grote tegenaanval. De pelotons in het westen en noorden van het dorp werden aangevallen, maar de hoofdaanval vond plaats op het oostelijke peloton nabij het viaduct. Achteraf bleek een volledig Duits bataljon, ongeveer 1.200 man, bij de aanval betrokken te zijn. Met moeite werd de aanval afgeslagen. In de middag kwam het bericht dat de Brigade zich zou terugtrekken uit Hedel. Onder dekking van mortier- en artillerievuur gingen de troepen terug over de Maas. In de avond van 25 april was de terugtrekking voltooid.³² De Irene Brigade had in drie dagen strijd in totaal twaalf man verloren. Aan Duitse zijde waren 243 man gedood, gewond of gevangen genomen.³³

De operatie had grote schade aangericht in de zuidelijke plaatsen van de Bommelerwaard. Niet alleen Hedel, Kerkdriel en Alem waren door artillerie beschoten, ook in Kerkwijk, Bruchem, Ammerzoden, Velddriel en Hoenzadriel kwamen granaten neer. Behalve schade door artilleriebeschietingen en grondgevechten liepen belangrijke gebouwen in de Bommelerwaard grote schade op door moedwillige vernielingen van de Duitsers. Hoge gebouwen werden vernietigd om te voorkomen dat ze door de geallieerden als uitkijkpost gebruikt konden worden. Op 20 april was de kerktoeren van Zuilichem al opgeblazen.³⁴ Op 23 april, het begin van Operatie Orange, werden de kerktoeren in Kerkdriel, Hurwenen, Gameren, Nieuwaal en Velddriel, en ook de korenmolens in Gameren, Nieuwaal en Brakel opgeblazen. De toren in Rossum bleef gespaard omdat de explosieven niet afgingen. Ook Fort St. Andries werd deels opgeblazen. Op 25 april ging ook de toren van de katholieke kerk in Kerkdriel de lucht in.³⁵ Alem werd die dag deels platgebrand als wraakactie voor de aanval van de Royal Marines.³⁶

Volgens Frans Goesten, die de aanval van de Royal Marines op Kerkdriel meemaakte, was het beter geweest als de geallieerde aanval niet had plaatsgevonden. De Duitse troepen waren zich eind april aan het terugtrekken en zonder de geallieerde aanval waren tenminste de kerktoeren van Kerkdriel blijven staan: "Zeker is wel dat wanneer de Engelsen op 23 april niet waren overgestoken, de Bommelerwaard door de Duitsers was prijs gegeven en dan een stuk niemandsland geworden was. De Duitsers waren aan het terugtrekken en er waren onderhandelingen gaande om de torens te laten staan. Dat wist ik zowel van de Duitsers als van het Gemeentebestuur van Zaltbommel."³⁷

Op 5 mei 1945 capituleerden de Duitse legers in Noordwest Europa. Nederland was na bijna 5 jaar oorlog eindelijk bevrijd. Het zou echter nog tot juni duren voordat de eerste geallieerden zich in de Bommelerwaard vertoonden. De voormalige Duitse bezetter werd ingezet om de rust en orde in het gebied te handhaven.³⁸

Na de oorlog

Tot november 1944 was de schade als gevolg van oorlogshandelingen in de Bommelerwaard beperkt gebleven. Hierna kwam de Bommelerwaard echter in de frontlinie te liggen en lag met name het zuiden van de Bommelerwaard regelmatig onder artillerievuur. De geallieerde acties in het kader van Operatie Orange richtten ook veel schade aan. Met name Hedel, Ammerzoden en Kerkdriel kregen het in deze periode zwaar te verduren. De noordelijk gelegen dorpen brachten het er, met uitzondering van Zaltbommel, beter van af. Ook deze dorpen bleven echter niet gespaard van oorlogsgeweld, zoals onder meer blijkt uit de opgeblazen kerktoeren.

Ook uit de naoorlogse munitievondsten komt de tweedeling in de Bommelerwaard naar voren. Met name in de zuidelijke Maasdorpen werden veel munitiemeldingen gedaan, in de noordelijke Waaldorpen veel minder. In de periode 1945-1947 werden vooral in Ammerzoden, Maasdriel, Hedel en Rossum veel meldingen gedaan, die vaak te maken hadden met mijnevelden. Deze mijnevelden lagen voornamelijk langs de Maas, waar de geallieerde aanval verwacht werd.

In de periode van 1971 tot heden werden in de huidige gemeente Zaltbommel 182 munitieartikelen aangetroffen en in de huidige gemeente Maasdriel 427. Dit grote verschil toont aan dat het zuidelijke deel van de Bommelerwaard meer te leiden heeft gehad onder het oorlogsgeweld dan het noorden. Dit is ook op de

³² 'Hedel tijdens de Tweede Wereldoorlog,' <http://www.hedel.info/index.php?option=com_content&view=cate-gory&layout=blog&id=6&Itemid=27> (online geraadpleegd op 11 april 2016).

³³ H. Bollen en P. Vroemen, *Canadezen in actie. Nederland najaar '44 – voorjaar '46* (Warnsveld, 1994), 220.

³⁴ J. Alberts, 'Getuigen van het opblazen van de kerk in Zuilichem,' in *Vertel nog eens... Bommelerwaardse herinneringen*, red. G. Verkuil (Zaltbommel 1996), 138.

³⁵ G. Verkuil, *Vertel nog eens... Bommelerwaardse herinneringen* (Zaltbommel 1996), 105-159; RAR toegangsnummer 3126 'Archief van de gemeente Gameren, 1910-1955,' inventarisnummer 793 'Procesverbalen van de beschietingen van Gameren waarbij inwoners omkwamen en van het opblazen van gebouwen door de Duitsers, 1945'; C. van de Werken, *Bange dagen voor Nederland en Oranje* (Wijk en Aalburg 1984), 64.

³⁶ C. Peters, *Gelderland bevrijd* (Hulst, 1994), 71.

³⁷ RAR, toegangsnummer 40 'Drielse Vertellingen, tijdschrift van de Oudheidkamer Maasdriel,' inventarisnummer 40.162, 'F. Goesten, Het eerste contact met de Engelsen op 23 april 1945,' p. 39.

³⁸ J. van Alphen en J. van Voorthuizen, *De Bommelerwaard 1939-1945* (Zaltbommel, 1983), 181.

luchtfoto's te zien, waar veel kraters zichtbaar zijn rond de dorpen langs de Maas, maar veel minder in het gebied langs de Waal. Het zuidelijke gebied lag meer en vaker onder vuur van de geallieerde artillerie.

In het Regionaal Archief Rivierenland zijn stukken bewaard gebleven die een overzicht geven van de geleden schade in de Bommelerwaard.³⁹ De schade is onderverdeeld in drie schadegroepen:

Schadegroep I: totaal verwoeste panden

Schadegroep II: schade van meer dan 3.000 gulden per pand

Schadegroep III: schade tot 3.000 gulden per pand

In de onderstaande tabel is weergegeven hoeveel panden in de verschillende gemeenten schade hadden opgelopen en hoe ernstig die schade was. Ook uit deze tabel blijkt dat de zwaarst getroffen gemeenten in het zuiden van de Bommelerwaard lagen; met name in Ammerzoden, Hedel en Maasdriel waren er een groot aantal totaal verwoeste panden. In de gemeente Zaltbommel werd ook veel schade gemeld, maar het ging hierbij voornamelijk om kleine oorlogsschade tot 3.000 gulden per pand. Verder blijkt dat er geen enkele gemeente was die vrij bleef van oorlogsschade. De gemeente Brakel had de oorlog het beste doorstaan, maar ook hier waren 22 schadegevallen, waaronder drie totaal verwoeste panden. In de gehele Bommelerwaard liepen 3.863 panden schade op tijdens de oorlog.

Gemeente	Schadegroep I	Schadegroep II	Schadegroep III	Totaal
Ammerzoden	167	106	298	571
Brakel	3	1	18	22
Gameren	8	5	110	123
Hedel	245	86	115	446
Heerewaarden	12	4	164	180
Hurwenen	3	5	42	50
Kerkwijk	10	10	214	234
Maasdriel	113	130	612	855
Nederhemert	11	16	127	134
Poederoijen	6	4	92	102
Rossum	5	20	220	245
Zaltbommel	8	34	769	811
Zuilichem	3	3	62	68
Bommelerwaard	594	424	2845	3863

³⁹ RAR, toegangsnummer 3018 Archief van de gemeente Zaltbommel 1929-1960, inventarisnummer 2355 'Staat van de geleden oorlogsschade aan gebouwen in de Bommelerwaard, 1948.'

Afbeelding: oorlogsschade aan de burgemeesterswoning in Ammerzoden. Bron: C. Kooman, *Zaltbommel 1942-1945. Een gemeente onder nationaal-socialistisch bestuur* (Zaltbommel 2008), 206.

Afbeelding: oorlogsschade aan de katholieke kerk in Hedel. Bron: C. Kooman, *Zaltbommel 1942-1945. Een gemeente onder nationaal-socialistisch bestuur* (Zaltbommel 2008), 205.

Afbeelding: oorlogsschade aan een boerderij in Ammerzoden. Bron: C. Kooman, *Zaltbommel 1942-1945. Een gemeente onder nationaal-socialistisch bestuur* (Zaltbommel 2008), 206.

Afbeelding: oorlogsschade aan het kasteel van Ammerzoden. Bron: C. Kooman, *Zaltbommel 1942-1945. Een gemeente onder nationaal-socialistisch bestuur* (Zaltbommel 2008), 245.

Afbeelding: oorlogsschade aan een boerderij in Kerkdriel. Bron: C. Kooman, *Zaltbommel 1942-1945. Een gemeente onder nationaal-socialistisch bestuur* (Zaltbommel 2008), 205.

Afbeelding: oorlogsschade aan een huis in de Nieuwstraat in Zaltbommel. Bron: C. Kooman, *Zaltbommel 1942-1945. Een gemeente onder nationaal-socialistisch bestuur* (Zaltbommel 2008), 247.

Overzicht stand S C H A D E B E E L D van
de Gemeenten in de
B O M M E L E R W A A R D per 1 Mei '48
=====

Verklaring:

Schadegroep I	totaal verwoeste panden
Schadegroep II	schade <u>boven</u> / 3000.= per pand.
Schadegroep III	schade <u>tot</u> / 3000.= per pand.

Total beads:

Totaal: Gereed: In uitvoering: Te behandelen:

Schadegroep I (incl. 231 boerderijen)	594	27	27	540
Schadegroep II	424	228	92	104
Schadegroep III	2845	1839	431	575
	3863	2094	550	1219

Stand herstel groep II en III,
uitgedrukt in % van het totaal
aantal schadegevallen:

Schadegroep II	+ 53%	+ 22%	+ 25%
Schadegroep III	+ 65%	+ 15%	+ 20%

GESPICIFICEERD SCHADEBELD per GEMEENTE:

Schadegroep:	Totaal:	Gereed:	In behandeling:	Te behandelen:
1. Schade aan de buitenkant van de auto	100	20	30	50
2. Schade aan de binnenkant van de auto	80	15	25	40
3. Schade aan de motor	60	10	20	30
4. Schade aan de wielen	40	5	15	20
5. Schade aan de carrosserie	20	2	10	8
6. Schade aan de onderdelen	10	1	5	4
7. Schade aan de elektriciteit	5	0	2	3
8. Schade aan de banden	3	0	1	2
9. Schade aan de remmen	2	0	1	1
10. Schade aan de stuurinrichting	1	0	0	1
11. Schade aan de versnellingsbak	1	0	0	1
12. Schade aan de koppeling	1	0	0	1
13. Schade aan de remmen	1	0	0	1
14. Schade aan de stuurinrichting	1	0	0	1
15. Schade aan de versnellingsbak	1	0	0	1
16. Schade aan de koppeling	1	0	0	1
17. Schade aan de remmen	1	0	0	1
18. Schade aan de stuurinrichting	1	0	0	1
19. Schade aan de versnellingsbak	1	0	0	1
20. Schade aan de koppeling	1	0	0	1
21. Schade aan de remmen	1	0	0	1
22. Schade aan de stuurinrichting	1	0	0	1
23. Schade aan de versnellingsbak	1	0	0	1
24. Schade aan de koppeling	1	0	0	1
25. Schade aan de remmen	1	0	0	1
26. Schade aan de stuurinrichting	1	0	0	1
27. Schade aan de versnellingsbak	1	0	0	1
28. Schade aan de koppeling	1	0	0	1
29. Schade aan de remmen	1	0	0	1
30. Schade aan de stuurinrichting	1	0	0	1
31. Schade aan de versnellingsbak	1	0	0	1
32. Schade aan de koppeling	1	0	0	1
33. Schade aan de remmen	1	0	0	1
34. Schade aan de stuurinrichting	1	0	0	1
35. Schade aan de versnellingsbak	1	0	0	1
36. Schade aan de koppeling	1	0	0	1
37. Schade aan de remmen	1	0	0	1
38. Schade aan de stuurinrichting	1	0	0	1
39. Schade aan de versnellingsbak	1	0	0	1
40. Schade aan de koppeling	1	0	0	1
41. Schade aan de remmen	1	0	0	1
42. Schade aan de stuurinrichting	1	0	0	1
43. Schade aan de versnellingsbak	1	0	0	1
44. Schade aan de koppeling	1	0	0	1
45. Schade aan de remmen	1	0	0	1
46. Schade aan de stuurinrichting	1	0	0	1
47. Schade aan de versnellingsbak	1	0	0	1
48. Schade aan de koppeling	1	0	0	1
49. Schade aan de remmen	1	0	0	1
50. Schade aan de stuurinrichting	1	0	0	1
51. Schade aan de versnellingsbak	1	0	0	1
52. Schade aan de koppeling	1	0	0	1
53. Schade aan de remmen	1	0	0	1
54. Schade aan de stuurinrichting	1	0	0	1
55. Schade aan de versnellingsbak	1	0	0	1
56. Schade aan de koppeling	1	0	0	1
57. Schade aan de remmen	1	0	0	1
58. Schade aan de stuurinrichting	1	0	0	1
59. Schade aan de versnellingsbak	1	0	0	1
60. Schade aan de koppeling	1	0	0	1
61. Schade aan de remmen	1	0	0	1
62. Schade aan de stuurinrichting	1	0	0	1
63. Schade aan de versnellingsbak	1	0	0	1
64. Schade aan de koppeling	1	0	0	1
65. Schade aan de remmen	1	0	0	1
66. Schade aan de stuurinrichting	1	0	0	1
67. Schade aan de versnellingsbak	1	0	0	1
68. Schade aan de koppeling	1	0	0	1
69. Schade aan de remmen	1	0	0	1
70. Schade aan de stuurinrichting	1	0	0	1
71. Schade aan de versnellingsbak	1	0	0	1
72. Schade aan de koppeling	1	0	0	1
73. Schade aan de remmen	1	0	0	1
74. Schade aan de stuurinrichting	1	0	0	1
75. Schade aan de versnellingsbak	1	0	0	1
76. Schade aan de koppeling	1	0	0	1
77. Schade aan de remmen	1	0	0	1
78. Schade aan de stuurinrichting	1	0	0	1
79. Schade aan de versnellingsbak	1			

Item	Model:			
I		245	5	7
II		86	62	10
III		115	85	14
		446	152	31
				233
				14
				16
				263

Am: Ammerzoden:

I	167	12	11	144
II	106	51	24	31
III	298	220	35	43
	571	283	70	218

em: Hendriël:

I	113	3	6	104
II	130	70	23	37
III	612	357	84	171
	855	430	113	312

Afbeelding: het archiefstuk met daarop aangegeven de schadegroepen en de schade in de gemeenten Hedel, Ammerzoden en Maasdriel.
Bron: RAR, toegangsnummer 3018, inventarisnummer 2355.

Gemeente + schadegroep:	Totaal:	Gereed:	In behandeling:	Te behandelen:
<u>Gem: Zaltbommel:</u>				
I	8	1	=	7
II	34	10	13	11
III	769	500	94	175
	811	511	107	193
<u>Gem: Gameren:</u>				
I	8	=	1	7
II	5	2	2	1
III	110	92	5	13
	123	94	8	21
<u>Gem: Zuilichem:</u>				
I	3	1	1	1
II	3	1	1	1
III	62	46	7	9
	68	48	9	11
<u>Gem: Brakel:</u>				
I	3	1	=	2
II	1	=	=	1
III	18	10	5	3
	22	11	5	6
<u>Gem: Poederoyen:</u>				
I	6	1	=	5
II	4	3	1	=
III	92	73	11	8
	102	77	12	13
<u>Gem: Nederhemert:</u>				
I	11	1	=	10
II	16	9	4	3
III	127	79	15	33
	154	89	19	46
<u>Gem: Kerkwijk:</u>				
I	10	=	1	9
II	10	5	4	1
III	214	130	41	35
	234	145	46	45
<u>Gem: Hurwenen:</u>				
I	3	=	=	3
II	5	3	1	1
III	42	28	7	7
	50	31	8	11
<u>Gem: Rossum:</u>				
I	5	2	=	3
II	20	10	9	1
III	220	125	55	40
	245	137	64	44

Afbeelding: het archiefstuk met daarop aangegeven de schade in de gemeenten Zaltbommel, Gameren, Zuilichem, Brakel, Poederoyen, Nederhemert, Kerkwijk, Hurwenen en Rossum. Bron: RAR, toegangsnummer 3018, inventarisnummer 2355.

blad: 3

Gemeente + schadegroep: totaal: Gereed: In behandeling: Te behandelen:

Gem: Heerewaarden:

I	12	=	==	=
II	4	2	==	2
III	164	86	58	22
	180	88	58	24

==o==o==o==o==o==o==o==o==o==

Woonwoningbouw 1945 - 1946 totaal 240 woningen.

waarvan in de gemeente:

Hedel:	94	in complex Tuindorp + 2	= 96 stuks
Maasdriel:	61	in diverse complexen	= 61 "
Ammerzoden:	80	in complex Welsedam + 3	= 83 "
		totaal	240 stuks.

==o==o==o==o==o==o==o==o==o==

Woningwetwoningen (Arbeiders-en Middenstandswoningen):

totaal: 338 Contingent 1946 gereed: 132 Contingent 1947 in aanbouw: 206.

verdeeld over de gemeenten:

Hedel:	34	40
Ammerzoden:	54	44
Maasdriel:	34	40
Zaltbommel:	8	20
Gameren:	=	4
Zuilibben:	=	8
Brakel:	=	4
Poedeoryen:	=	6
Nederhemert:	=	6
Kerkwijk:	=	16
Hurwenen:	=	8
Rossum:	=	4
Heerewaarden:	=	6

==o==o==o==o==o==o==o==o==o==

Particuliere Nieuwbouw (financiering 1947): totaal 13 stuks.

waarvan in de gemeenten:

Zuilibben:	3
Poederoyen:	2
Nederhemert:	3
Kerkwijk:	2
Ammerzoden:	1
Maasdriel:	1
Rossum:	1

==o==o==o==o==o==o==o==o==o==

Afbeelding: het archiefstuk met daarop aangegeven de schade in de gemeente Heerewaarden. Bron: RAR, toegangsnummer 3018, inventarisnummer 2355.

4 CONCLUSIE EN ADVIES

De indicaties en contra-indicaties uit het bronnenonderzoek zijn beoordeeld en op basis daarvan is gemotiveerd vastgesteld:

- of er sprake is van een CE verdacht gebied, en zo ja;
- (sub)soort, hoeveelheid en verschijningsvorm van vermoedelijke CE;
- horizontale afbakening van het verdachte gebied.

4.1 Aan te treffen CE

Het projectgebied kwalificeren wij op basis van het geanalyseerde feitenmateriaal gedeeltelijk als: **"VER-DACHT"** op de aanwezigheid van CE. Op basis van het geanalyseerde feitenmateriaal kunnen de navolgende (sub)soorten en verschijningsvormen van CE voorkomen in het projectgebied. Omtrent de mogelijk aan te treffen hoeveelheid van CE is op basis van de beschikbare gegevens geen uitspraak te doen.

Hoofdsoort explosief	(Sub)soort en kaliber	Verschijningsvorm					Bron***
		Afgeworpen	Vershoten, Gegooit, Gelegd, Weggeslingerd	Opgeslagen, Gedumpt, Begraven	Restant springput/explosie	Onderdeel wrak	
							L, A, M, Lu, ORB
Infanteriemunitie*	Klein kaliber munitie**			X			L, A, M, Lu
	Hand- en geweergrenaten		X	X			
	Munitie voor granaatwerpers en raketwerpers		X	X			
Geschutmunitie	2inch mortiergranaat t/m 3,7inch granaat (geallieerd)		X				L, A, M, Lu
Geschutmunitie	onbekend			X			L, A, Lu
Mijnen(velden)	Mijnen (Duits)		X				L, A, M
Afwerpmunitie	Afwerpmunitie, vliegtuigbommen t/m 1.000 Lbs GP	X					L, A, M, Lu, ORB
Lucht-Gronddoel-raketten	Raketten 60lbs SAP en 20mm boordgeschut		X				L, A, M, Lu, ORB
V1	Explosieve componenten		X				L, A, Lu

* Op de Explosievenkanskaart wordt de categorie infanteriemunitie gehanteerd als verzamelnaam voor verschillende soorten CE. De hieronder te scharen CE uit het WSCS-OCE worden in de legenda onder deze noemer weergegeven ten behoeve van de overzichtelijkheid van beide kaarten. Hieronder wordt verstaan: klein-kaliber munitie, handgranaten, geweergrenaten en munitie voor granaat- en raketwerpers

** De aanwezigheid van klein kaliber munitie leidt niet tot risico's op het gebied van arboveiligheid.

*** L = Literatuur, A = Archiefinformatie, M = MORA, Lu = Luchtfoto, ORB = Operations Record Books

4.2 Beoordeling contra-indicaties

Van contra-indicaties is sprake indien er in het projectgebied gerichte opsporing van CE heeft plaatsgevonden, of dat grondwerkzaamheden binnen het verdachte gebied hebben plaatsgevonden waarbij grond tot ten minste de maximale penetratiediepte is ontgraven en afgevoerd. Dergelijke gegevens over naoorlogs grondverzet worden alleen verzameld en geanalyseerd, indien er in het bronnenonderzoek indicaties voor de aanwezigheid van CE zijn aangetroffen.

Er zijn indicaties voor de aanwezigheid van CE in het onderzoeksgebied. In overleg met de opdrachtgever is besloten dat het onderzoek naar contra-indicaties zich beperkt tot het in kaart brengen van gerichte onderzoeks- & opsporingsactiviteiten van CE.

Hieronder volgt het onderzoek naar contra-indicaties voor de verdachte gebieden.

Gerichte opsporing

De gemeente Zaltbommel heeft een lijst aangeleverd met betrekking tot reeds eerder uitgevoerd onderzoek in de gemeente Zaltbommel. Deze lijst bevat zowel rapporten van historische vooronderzoeken, als rapporten over opsporingswerkzaamheden. De lijst is in de loop van de onderzoeksperiode aangevuld en bijgewerkt.

De gemeente Maasdriel heeft geen gegevens aangeleverd met betrekking tot reeds eerder uitgevoerd onderzoek in de gemeente Maasdriel. Wij hebben daarom zelf een overzicht gemaakt van de bij ons bekend zijnde onderzoeken, waaronder vier door ons bedrijf uitgevoerde onderzoeken.

De lijst met in het verleden uitgevoerde onderzoeken is opgenomen in Bijlage 8. Eerder uitgevoerde onderzoeken Bommelerwaard.

Binnen het onderzoeksgebied heeft op verschillende locaties gerichte opsporing naar CE plaatsgevonden. Uit de aangeleverde rapporten van derden hebben wij de vrijgegeven gebieden overgenomen en ingetekend op de Explosievenkanskaart. De shape-file van deze vrijgegeven gebieden heeft als naam 'vrijwaring'. In de attribuuftabel van deze shape staat aanvullende informatie, zoals de diepte tot waar het gebied is vrijgegeven.

4.3 Horizontale afbakening van het verdachte gebied

De horizontale afbakening van de verdachte gebieden is weergegeven op de Explosievenkanskaart (GIS). Bij de horizontale afbakening van het verdachte gebied is bijlage 3 van het WSCS-OCE: 2012, versie 1 als uitgangspunt gehanteerd. Deze bijlage is tevens opgenomen in bijlage 10 van deze rapportage.

In aanvulling op bovengenoemde uitgangspunten is tevens rekening gehouden met onderstaande aspecten.

Verdacht op afwerpmunitie

Er zijn geen aanwijzingen dat de Bommelerwaard is getroffen door tapijtbombardementen. De uitgevoerde bombardementen betreffen duikbombardementen, uitgevoerd door jachtbommenwerpers van het type Mosquito, Spitfire en Typhoon. Conform het WSCS-OCE zijn er twee mogelijkheden voor de afbakening van duikbombardementen. Het verdachte gebied bij een duikbombardement op een "pin-point target" wordt bepaald door een afstand van 181 meter gemeten vanuit het hart van het doel, terwijl het verdachte gebied bij een duikbombardement op een "line target" wordt bepaald door een afstand van 91 meter gemeten vanuit het hart van de spoorlijn.

Uit de geraadpleegde bronnen was niet altijd eenduidig af te leiden wat het exacte doel van de bombardementen was, terwijl op de geanalyseerde luchtfoto's vaak veel bomkraters zichtbaar zijn, die mogelijk zelfs afkomstig zijn van meerdere bombardementen. In dergelijke gevallen hebben wij ervoor gekozen om de op afwerpmunitie verdachte gebieden te bepalen door gebieden met veel bomkraters te clusteren tot een op afwerpmunitie verdacht gebied. Hierbij zijn bomkraters met een onderlinge afstand tot 181 meter met elkaar gebufferd. Individuele bomkraters zijn eveneens gebufferd met 181 meter rondom de bomkrater.

Bij de horizontale afbakening van het verdachte gebied wordt tevens rekening gehouden met de horizontale ondergrondse verplaatsing van een vliegtuigbom direct na inslag. Deze verplaatsing is afhankelijk van een aantal factoren, waaronder de hoogte vanaf waar de bom valt, de hoek waarmee die de grond raakt

en het gewicht van de bom. Door dhr. A. Meijers is onderzoek verricht naar de maximale horizontale ondergrondse verplaatsing van bommen van verschillende kalibers.⁴⁰ De resultaten hiervan zijn in de onderstaande tabel samengevat. De gebruikte gewichtsaanduiding is de Engelse pound, omdat het merendeel van de bom-aanvallen in Nederland door geallieerde luchtmacht is uitgevoerd.

Gewicht vliegtuigbom in lb.	Maximale ondergrondse verplaatsing in meters (afgerond)
100	6
250	6
500	8
1000	8
2000	10
≥ 2000	12

Uitgaande van een maximaal gewicht van de afgeworpen afwerpmunitie van 1.000 LB bedraagt de maximale horizontale verplaatsing van vliegtuigbommen 8 meter. Zoals in paragraaf 2.10 is opgemerkt streven wij ernaar de luchtfoto's met een nauwkeurigheid van 5 meter te positioneren. Om een eventuele afwijking ten opzichte van de werkelijke situatie te corrigeren hanteren wij daarom een buffer van 5 meter rond het verdachte gebied. Wanneer de onnauwkeurigheid van de positionering van 5 meter wordt opgeteld bij de ondergrondse verplaatsing van 8 meter ontstaat een extra buffer van in totaal 13 meter rondom het geformuleerde verdachte gebied.

Verdacht op raketten

Conform het WSCS-OCE zijn er twee mogelijkheden voor de afbakening van raketbeschietingen (inslagenpatroon onbekend). Het verdachte gebied bij een raketbeschieting op een "pin-point target" wordt bepaald door een afstand van 108 meter gemeten vanuit het hart van het doel, terwijl het verdachte gebied bij een raketbeschieting op een "line target" wordt bepaald door een afstand van 80 meter gemeten vanuit het hart van de spoorlijn.

Beschieting en bombardement op schepen op de rivier

Het WSCS-OCE geeft geen directe aanwijzingen hoe de verdachte gebieden bij bombardementen/raketbeschietingen op een rivier geformuleerd dienen te worden. Tijdens de inventarisatie zijn kaartvierkanten waarbinnen een beschieting of bombardement op schepen is vermeld in de archieven ingetekend als "riviervakken", dat wil zeggen dat binnen het genoemde kaartvak het vaarwater als gebied van bombardement of vliegtuigbeschieting is ingetekend. Bij het samenstellen van de verdachte gebieden rond beschoten/gebombardeerde riviervakken is de volgende methode gebruikt;

We beschouwen schepen op een rivier als 'Pin Point Targets'. Deze konden zich overal binnen het vaarwater bevinden (de positie van het binnenvaartschip op de luchtfoto is niet noodzakelijkerwijs de positie ten tijde van de aanval). Voor puntdoelen geldt een bufferafstand van 181 meter in geval van afwerpmunitie, en een buffer van 108 meter in geval van beschieting met raketten en boordwapens, gerekend vanaf het hart van het doel. Omdat een binnenvaartschip zich ook dicht aan de oever van een riviervak kan bevinden is in het geval van beschieting of bombardement er voor gekozen om de voorgeschreven afstanden van de verdachte gebieden vanaf de oever gerekend te bufferen. Daardoor is bij bombardementen de grootte van het verdachte gebied de waterbreedte vermeerderd met 181 meter naar beide zijden. Bij vliegtuigbeschieting is de grootte van het verdachte gebied bepaald op de waterbreedte vermeerderd met 108 meter naar beide zijden.

Van sommige riviervakken is niet bekend of deze met raketten dan wel boordwapens zijn beschoten, terwijl aangrenzende riviervakken wel een beschreven vorm van beschieting hebben. Er is voor gekozen om alle gebieden waar melding wordt gemaakt van een vliegtuigbeschieting te beschouwen als zijnde verdacht op zowel raketten als boordwapenmunitie.

Verdacht op geschutmunitie (verschoten)

De exacte omvang van de door artilleriebeschietingen getroffen gebieden in de Bommelerwaard kon niet altijd eenduidig worden vastgesteld. Op de Explosievenkansenkaart zijn de op geschutmunitie verdachte gebieden

⁴⁰ VEO Kennisuitwisseling september 2015, bijdrage A. Meijers, 'Horizontale ondergrondse verplaatsing vliegtuigbom.'

ingetekend op basis van een combinatie van informatie uit literatuur en archiefstukken, munitiemeldingen en op de geanalyseerde luchtfoto's zichtbare oorlogsschade en kraters.

Verdacht op geschutmunitie (opgeslagen/gedumpte/begraven)

Daar waar stellingen voor geschut aangelegd zijn, en weer zijn afgebroken, kan niet-verschoten geschutmunitie zijn achtergebleven. Naast onverschoten granaten kunnen ook deelladingen, ontstekers en verpakkingsmateriaal zijn achtergebleven. Volgens het WSCS-OCE is een geschutopstelling verdacht op geschutmunitie tot 25 meter vanaf het hart van de stelling, maar niet verder dan een aangrenzende watergang. (Bedoeld wordt een watergang ten tijde van de Tweede Wereldoorlog.) Vanuit het centerpunt van de stelling is dus een buffer van 30 meter aangehouden (25 meter + 5 meter tolerantie i.v.m. de onnauwkeurigheid van de positionering van de luchtfoto's)

Bij de explosievenkansenkaart voor de Bommelerwaard is er voor gekozen om de verdachte cirkel ook over watergangen te projecteren. De grootte van de watergang is niet voorgeschreven in het WSCS-OCE en het gebied van de Bommelerwaard heeft erg veel sloten die moeilijk te classificeren zijn, vooral omdat de breedte en diepte ten tijde van de Tweede Wereldoorlog lastig te achterhalen is. Het uitgestrekte gebied van deze explosievenkansenkaart maakt deze detailaanpassing onwerkbaar. Bij gebruik op detailniveau moet de gebruiker hier dus op bedacht zijn.

Verdacht op infanteriemunitie

Een loopgraaf is verdacht op infanteriemunitie, volgens het WSCS-OCE binnen de contouren van de loopgraaf, bij voorkeur bepaald aan de hand van luchtfoto's. Omdat de plaatsing van de luchtfoto's tot op 5 meter nauwkeurig kan worden verondersteld en een loopgraaf gemiddeld 1 meter breed is, is bij het genereren van de verdachte gebieden een buffer van 5,5 meter aangehouden (helft van de breedte + 5 meter tolerantie).

Een wapenopstelling is verdacht op infanteriemunitie, volgens het WSCS-OCE is de locatie van de wapenopstelling verdacht. Omdat de plaatsing van de luchtfoto's tot op 5 meter nauwkeurig kan worden verondersteld en een wapenopstelling gemiddeld 1 meter breed is, is bij het genereren van de verdachte gebieden een buffer van 5,5 meter aangehouden. (helft van de breedte + 5 meter tolerantie)

Een geschutstelling is verdacht op infanteriemunitie, volgens het WSCS-OCE tot 25 meter vanaf het hart van de stelling, maar niet verder dan een aangrenzende watergang. (Bedoeld wordt een watergang ten tijde van de Tweede Wereldoorlog.) Vanuit het centerpunt van de stelling is dus een buffer van 30 meter aangehouden (25 meter + 5 meter tolerantie)

Een verdedigingswerk is verdacht op infanteriemunitie, volgens het WSCS-OCE is het gebied binnen de begrenzing verdacht, waarbij de grenzen bij voorkeur via luchtfoto's zijn bepaald. De bij de inventarisatie ingetekende verdedigingswerken zijn gebufferd met 5 meter om mogelijke afwijkingen van de luchtfoto-interpretatie te kunnen ondervangen. (5 meter tolerantie)

Verdacht op mogelijke explosieve componenten

Het WSCS-OCE gaat er van uit dat na detonatie van een V1 er mogelijk resten van de explosieve lading kunnen achterblijven. De afstand voor het verdachte gebied is hiervoor voorgeschreven, en bedraagt 50 meter gerekend vanaf het inslagpunt. Vermeerderd met 5 meter voor onnauwkeurigheid van de luchtfoto-plaatsing is dus 55 meter aangehouden.

Verdacht op mijnen(velden)

De mijnenvelden die verdacht zijn na beoordeling volgens de regels van het WSCS-OCE zijn door ons ingetekend op de explosievenkansenkaart.

Vrijwaring

Als een gebied op CE is onderzocht, dan volgt er na het afronden van het zoeken en verwijderen van de CE een vrijgave van het terrein. Voor de Bommelerwaard zijn de vrijgegeven terreinen na onderzoek verzameld in de kaartlaag 'vrijwaring'. Deze kaartlaag is een samenvoeging van de bekende en geregistreerde vrijgegeven gebieden, maar omvat zeer zeker niet alle uitgevoerde onderzoeken omdat deze nog maar sinds kort als zodanig worden geregistreerd.

4.4 Leemten in kennis

Door middel van een WSCS-OCE (opsporing conventionele explosieven), ISO 9001 (kwaliteit), ISO 14001 (milieu), en VCA (veiligheid) gecertificeerd kwaliteitssysteem borgt Bodac de kwaliteit en veiligheid van haar diensten. Het vooronderzoek is uitgevoerd volgens de richtlijnen van de WSCS-OCE: 2012, versie 1. Het is uiteraard altijd mogelijk dat bepaalde oorlogshandelingen niet zijn beschreven, gearchiveerd of in de tijd verloren zijn gegaan, waardoor deze in het heden niet als feitenmateriaal terug te vinden zijn.

- Van de gemeente Maasdriel hebben wij geen vooronderzoeken of detectierapporten van derden ontvangen;
- Niet alle boven Nederland uitgevoerde bombardementen zijn nauwkeurig geregistreerd. Locatievermeldingen m.b.t. bombardementen/beschietingen door vliegtuigen blijken niet altijd juist te zijn vermeld in de Operations Record Books van de Squadrons en 2nd Tactical Air Force. Bij aantoonbaar onjuiste locatievermeldingen hebben wij zoveel mogelijk geprobeerd de juiste locatie te herleiden. De exacte locaties en doelen van de uitgevoerde bombardementen/luchtaanvallen konden echter niet altijd worden vastgesteld;
- De exacte omvang van de door artilleriebeschietingen getroffen gebieden in de Bommelerwaard kon niet altijd eenduidig worden vastgesteld. Op de Explosievenkansenkaart zijn de op geschutmunitie verdachte gebieden ingetekend op basis van een combinatie van informatie uit literatuur en archiefstukken, munitiemeldingen en op de geanalyseerde luchtfoto's zichtbare oorlogsschade en kraters;
- Niet alle oorlogsschade als gevolg van bombardementen en beschietingen is nauwkeurig geregistreerd. Bij meldingen van oorlogsschade wordt niet altijd vermeld waardoor de schade is veroorzaakt of wat de aard van de schade is. Niet alle meldingen van oorlogsschade konden tot een exacte locatie worden herleid;
- Geallieerde aanvalslijnen zijn niet altijd tot een exacte locatie te herleiden en zijn op de kaart bij benadering ingetekend;
- Het is onbekend waar de vernielingsladingen van de bruggen geplaatst waren. De vernielingsladingen zijn derhalve globaal ingetekend op de plaats waar de bruggen zichtbaar vernield zijn. Op basis hiervan is het echter niet mogelijk gebleken verdachte gebieden af te bakenen;
- De exacte locaties van de vliegtuigcrashes konden niet met zekerheid worden vastgesteld. In Bijlage 6 is de nauwkeurigheid van de weergegeven locaties van vliegtuigcrashes en noodlandingen beschreven;
- De exacte locaties van de gemelde V1-inslagen konden in de meeste gevallen niet met zekerheid worden vastgesteld. Er zijn veel meldingen gedaan van V1-inslagen, maar die meldingen waren niet altijd te herleiden tot een locatie op de kaart, vanwege onduidelijkheid in de locatieomschrijving en het ontbreken van tot de betreffende V1-inslag herleidbare kraters op de geanalyseerde luchtfoto's;
- Er is geen informatie beschikbaar m.b.t. munitieruimingen gedurende de periode 1947-1971;
- De exacte locaties van gemelde en geruimde CE konden niet allemaal achterhaald worden;
- Van de MORA's met nummers 19772371, 19890662, 19970569, 19711510, 19842189, 19861918, 19890559, 19892509, 19932487, 19962166, 19972077, 19991929, 20051642, 20060497 zijn in het archief van de EOD geen stukken beschikbaar;
- De gebruikte luchtfoto's zijn genomen tussen 23 december 1944 en 16 april 1945, enkele weken vóór het einde van de oorlog op 5 mei 1945. Luchtfoto's geven een momentopname weer van een situatie die op een eerder of later tijdstip geheel anders zou kunnen zijn;
- Het is niet bekend welk type geschut er in de geschutopstellingen stond, die op de luchtfoto's zijn gesignaleerd;

4.5 Advies

Het onderzoeksgebied kwalificeren wij op basis van het geanalyseerde feitenmateriaal als gedeeltelijk verdacht op de aanwezigheid van CE. Daar waar het verdachte gebied en een toekomstig werkgebied elkaar overlappen (het opsporingsgebied) adviseren wij de opdrachtgever vóór aanvang van de voorgenomen (grond)werkzaamheden het projectgebied te laten onderzoeken op de mogelijke aanwezigheid van CE en deze te laten verwijderen.

In overleg met de opdrachtgever is besloten de verticale afbakening van het verdachte gebied uit te sluiten van het vooronderzoek. De verticale afbakening is vereist voor het uitvoeren van een risicoanalyse voor het toekomstige gebruik van het verdachte gebied.

Tevens is in overleg met de opdrachtgever besloten dat het onderzoek naar contra-indicaties zich beperkt tot het in kaart brengen van gerichte onderzoeks- & opsporingsactiviteiten van CE.

Om de risico's van de aanwezigheid van CE in relatie tot het toekomstige gebruik c.q. de toekomstige functie van het projectgebied in kaart te brengen kan opdrachtgever besluiten tot het laten uitvoeren van een risicoanalyse. In de risicoanalyse worden de risico's beoordeeld dat CE ongewenst tot uitwerking komen tengevolge van het project en wat de uitwerkingsfactoren daarvan kunnen zijn. Op basis van de risicobeoordeling kan de noodzaak tot het uitvoeren van detectiewerkzaamheden worden bepaald, hetgeen kan leiden tot een beperking van het te detecteren gebied.

Bodac kan deze werkzaamheden voor u uitvoeren.

Daar waar enkel graafwerkzaamheden plaatsvinden binnen de contouren van reeds naoorlogs vergraven tracés van bijvoorbeeld wegcunetten en rioleringsleuven kan redelijkerwijs worden aangenomen dat CE reeds destijds zijn opgemerkt en weggenomen. Deze aanname is echter geen wetmatigheid. Het is derhalve raadzaam voor aanvang van de voorgenomen werkzaamheden een protocol op te stellen met betrekking tot de handelwijze bij het incidenteel aantreffen van CE uit W.O.II. Een voorbeeld protocol is opgenomen in bijlage 11 van deze rapportage.

Bijlage 1. Uitleg bij het GIS-materiaal

De Explosievenkansenkaart is digitaal aangeleverd. Hierbij hoort ook de leeswijzer 'Uitleg bij het GIS-materiaal', waarin wordt uitgelegd welke lagen, symbolen en attributen gebruikt zijn en wat ze betekenen. Deze leeswijzer is als pdf-bestand meegeleverd.

Bijlage 2. Munitiemeldingen MMOD

In deze bijlage worden alle munitiemeldingen die tussen 1945 en 1947 door de MMOD zijn behandeld nader uitgewerkt. Meldingen met een groene tekst zijn ook ingetekend op de Explosievenkansenkaart, als mijnenveld of als MMOD melding. De overige meldingen konden niet tot een locatie op de kaart herleid worden of zijn geen munitiemeldingen.

Alem	
Datum	Omschrijving
12-11-1945	Alle opgegeven munitie is opgeruimd door de OBD.
28-11-1946	Voor zover bekend zijn er geen mijnen en dergelijk oorlogstuig meer in de gemeente aanwezig.
4-2-1947	Er is een onontploffte mijn gevonden bij het pontveer Maren-Alem. Met rood potlood is bijgeschreven 11NW, 15A. Dit wijst op een mijnenveld aan overzijde Maas, buiten het onderzoeksgebied.
25-3-47	Er werden twee mijnen gevonden aan overzijde Maas. Buiten onderzoeksgebied.

Ammerzoden	
Datum	Omschrijving
23-10-1945	Munitieartikelen die zijn opgehaald: - handgranaten op de bovendijk bij R. van Zeelst - blindganger bij Th. van Goch A 24 - Willem van Loon, munitie, C176 - Sil. van Hoorn, kist met granaten - In de Peut bij Horkam, langs de dijk liggen vermoedelijk mijnen. - Arie van Loon Heust C21 liggen granaten - Mijn gevonden bij café Groen op de dam naar de Maas.
9-11-1945	Op een terrein in Ammerzoden zouden mijnen liggen. Geen locatie vermeld.
14-5-1946	Er zouden mijnen liggen in de boomgaard bij café De Roode Leeuw van Th. van Hemert. (Is nu Mr. La Grostraat 5)
21-5-1946	Er wordt een onderzoek ingesteld.
8-6-1946	Munitie op een onbekende locatie is opgeruimd. In de boomgaard van Th. van Hemert is gezocht naar mijnen, maar niets gevonden.
13-7-1946	Er wordt een mijnenveld genoemd in kaartvierkant E.270528. Dit is 10 NE veldnr. 78. Uit het mijnenveldrapport blijkt dat het veld op 7 juni 1946 werd nagezocht, maar dat er niets werd gevonden. Het is onbekend wanneer en hoeveel mijnen er gelegd waren.
31-7-1946	Document over mijnenvelden, geen locaties/aantal/type mijnen.
6-8-1946	Er wordt een mijnenveld genoemd in Ammerzoden. De locatie van het bedoelde terrein is E26325258, en verwijst naar mijnenveld 10 NE veldnr 80.
10-8-1946	Er werden geen mijnen gevonden op het terrein in Ammerzoden. Met potlood is mijnenveld 10 NE veldnr. 80 geschreven. Uit het mijnenveldrapport blijkt dat dit mijnenveld op 6 en 7 augustus 1946 werd nagezocht, maar er werd niets gevonden. Het is onbekend wanneer en hoeveel mijnen er gelegd waren.
5-12-1946	De burgemeester meldt dat er nog mijnen in zijn gemeente gevonden zijn.
26-3-1947	Een eerder gemelde bom was al opgehaald, alleen de betonnen buis was nog aanwezig. Geen locatie vermeld.
12-4-1947	De mijnen uit de bovenstaande documenten zijn opgehaald. Voor zover bekend zijn er geen mijnen, munitie, granaten etc. meer aanwezig in Ammerzoden.
17-7-1947	Er zijn geen explosieven in de gemeente meer aanwezig.

Brakel	
Datum	Omschrijving
14-3-1947	Geen explosieve stoffen of munitie aanwezig in Brakel.

Gameren	
Datum	Omschrijving
14-8-1945	In Gameren is een blindganger gevonden. Geen locatie vermeld.
21-4-1947	Er is geen munitie of explosieven meer in de gemeente aanwezig.

Hedel	
Datum	Omschrijving
24-11-1945	Er werd niets gevonden in een onbekend mijnenveld.
25-3-1946	Er werd een mijn gevonden op landbouwgrond. Met rood potlood is bijgeschreven 10 NE, 79G
25-4-1946	Op een perceel werden gevonden: 3 S-Mijnen 35, 1 Te mijn 35, 65 granaten, 1 Piat, 2 Pz vuisten, infanterie munitie. Met rood potlood is bijgeschreven 10 NE, 79G. Dezelfde munitievondsten staan in het mijnenruimrapport van de EOD. Het mijnenveld was op 19 en 25 april 1946 doorzocht. Het is onbekend wanneer of hoeveel mijnen er gelegd waren.
10-10-1946	De percelen 10 NE 39 en 59 kunnen nu geploegd worden met ploegen en tractoren van de Rijksdienst voor Landbouwherstel. In beide gevallen ging het om mijnenvelden die in mei en juni 1945 waren geruimd.
15-11-1946	Op een perceel zijn mogelijk nog mijnen aanwezig. Met rood potlood is bijgeschreven 10 NE, 83 G.
17-4-1947	Een perceel is nauwkeurig onderzocht, er werden 4 granaten gevonden. Met rood potlood is bijgeschreven 10 NE, 83G. Voor zover bekend zijn er in de gemeente geen granaten of mijnen meer aanwezig.
11-7-1947	Geen munitie of explosieven meer in gemeente aanwezig.
11-8-1947	In Hedel moeten nog drie mijnenvelden geploegd worden. In Gelderland zijn verder alle mijnenvelden geploegd.
7-10-1947	Een aantal percelen werd onderzocht, er werd niet geploegd. Met rood potlood zijn bijgeschreven de mijnenvelden 10 N.E. 39 en 59.

Heerewaarden	
Datum	Omschrijving
9-11-1945	Opsomming van explosieven die nog in en rond het fort St. Andries liggen: 3 mijnen en meerdere afgeschoten onontplofte granaten.
12-7-1946	In de gracht van het fort St. Andries zijn 4 T-mijnen, 3 granaten en 3 handgranaten opgeblazen.
12-7-1946	Er zijn geen mijnen, granaten, enz. meer in de gemeente aanwezig, met uitzonder van fort St. Andries.
7-5-1947	Er zijn geen explosieven of munitie meer in de gemeente aanwezig.

Maadriel	
Datum	Omschrijving
2-7-1945	Er werden mijnen in Velddriel gemeld. Geen locatie gegeven.
2-7-1945	Hoenzadriel: melding van mijnen bij de Maas, ongeveer 30 meter van de dijk.
2-7-1945	Kerkdriel: melding van mijnen bij het Mgr. Zwijsenplein A153.
18-7-1945	Melding van mijnen in perceel Ronde Morgen, in de aardbeien van Spijkers naast de boomgaard van Versteeg, Sectie I, no. 739+720.
12-12-1946	Melding van mogelijk mijnenveldje aan de Voorstraat. Er was een klein projectiel gevonden. Vermoedelijk gaat het hier om het mijnenveld 11NW, 108G, dat geen mijnenveld bleek te zijn.
14-1-1947	Afschrift van een onderzoek naar perceel B.106 bij Voorstraat, waar twee projectielen werden gevonden. Met potlood is bijgeschreven 11 NW, 108G, het veldnummer van een mijnenveld. Hiervan is wel een mijnenruimrapport, maar het mijnenveld is niet ingetekend in de EOD database. Het is dus niet als mijnenveld aangemerkt. Volgens het mijnenruimrapport werd er één granaat gevonden.
8-7-1947	De burgemeester verklaart dat er geen mijnen enz. meer in zijn gemeente aanwezig zijn.

Kerkwijk	
Datum	Omschrijving
2-10-1946	Er is grondig onderzoek gedaan op plaatsen waar munitie was gemeld, maar die waren allemaal afgedaan. Voor zover bekend waren er geen mijnen, granaten, enz meer in de gemeente aanwezig.
17-7-1947	De burgemeester verklaart dat voor zover bekend geen munitie enz. meer in de gemeente aanwezig is.

Nederhemert	
Datum	Omschrijving
2-11-1945	Er werd munitie gemeld op: - een perceel weiland genaamd De Doezewaard, 2 projectielen. - een perceel weiland genaamd De Arkemswaard, verscheidene projectielen. - bij de telefooncentrale, 1 landmijn.
31-1-1946	De mijn in telefooncentrale is nog steeds niet geruimd.
13-2-1946	1 houten doosmijn 42 geruimd bij de telefooncentrale.
25-4-1947	Er is geen munitie of explosieven meer in gemeente aanwezig.

Poederroijen	
Datum	Omschrijving
24-4-1947	Er zijn geen explosieve stoffen of munitie aanwezig in Poederroijen.

Rossum	
Datum	Omschrijving
6-12-1945	Er werd een mijn, blindganger of ander gevaarlijk projectiel gevonden. Geen locatie vermeld.
20-3-1946	Ligplaatsen van gevonden mijnen enz.: - Naast N.H. kerk mijn en raketbom - Op erf W. de Vries, mortier (?) - Tuin mevr. van Willigen, A 82, mijn - Boomgaard H.D. de Vries, A87, granaat - Boomgaard "Appelhof", granaat - Achter J.A. van Mil, Molenstraat A117, twee mijnen - Boomgaard achter W. van Maren, B111b, granaat - Vredelust, bij sloot achter G. Hoekam, handgranaat - 150 meter voorbij sluis St. Andries, mijn - Onder Kloosterdijk 2 ^e zandhok, mijn - Halverwege E.A. van Heel, Meiweg B171 en weg Rossum-Hedel, fosforgranaat - Onderaan stoep dijk Alem: mijn - Buizerterrein waterleiding Ovenstoep, granaat - Bos achter het slot, granaat.
23-4-1946	Een gemeld object werd niet gevonden. Geen locatie genoemd.
12-7-1946	De burgemeester verklaart dat er geen mijnen enz. meer in zijn gemeente aanwezig zijn.
16-7-1946	Opsomming gevonden munitie: - 1 T-mijn A82, Wellingstraat (?), - onderzoek onder Kloosterdijk maar geen mijn gevonden, - Laten springen op fort St. Andries: 1 houten doosmijn, 1 T mijn, 10 granaten, 130 ontstekers die stonden in gemeentekluis
29-7-1946	De burgemeester verklaart dat er geen mijnen enz. meer in zijn gemeente aanwezig zijn.
1-4-1947	Verzoek om landmijnen in fort Nw. St. Andries op te ruimen.
9-7-1947	De burgemeester verklaart dat er geen mijnen enz. meer in zijn gemeente aanwezig zijn.

Zaltbommel	
Datum	Omschrijving
5-7-1945	Er wordt gevraagd om een verklaring over het mijnenveld 4SE veldnr. 1. Dit mijnenveld achter hotel Tivoli wordt ook begrensd door de Waal en Gamersche dijk.
14-8-1945	Vermoedelijk mijnenveld in boomgaard gemeld. Geen locatie genoemd.
17-8-1945	Er wordt gevraagd om een verklaring over het mijnenveld 4SE veldnr. 2. Dit mijnenveld aan het R.K. kerkhof wordt ook begrensd door Virieusingel, Dr. Philipslaan en Verkeersdijk.
22-8-1945	Er zijn geen certificaten van ruiming afgegeven voor de mijnenvelden achter hotel Tivoli en het R.K. kerkhof omdat niet alle mijnen zijn gevonden.
16-11-1945	Er zijn 2 S.C. bommen van 500kg uitgegraven onder het viaduct Waalbandijk. Voor zover bekend is de gemeente van ontplofbare stoffen gezuiverd.
29-11-1945	Er wordt verzocht de twee mijnenvelden Tivoli en R.K. kerkhof nogmaals af te zoeken: - Naast Tivoli, waar 644 mijnen werden gevonden, 2 mijnen waren zoek, aangenomen wordt dat ze niet gelegd zijn. - Naast het R.K. kerkhof, 129 mijnen geruimd, 5 mijnen zoek. In het ruimrapport staat dat een bewoner had verklaard dat Duitse militairen op de dag van de capitulatie 5 mijnen hadden geruimd.
18-2-1946	- Slechts het halve terrein naast het kerkhof is afgezocht, verzoek om ook de andere helft af te zoeken. - In bouwland van A. Schepers aan de Waalbandijk voorbij het viaduct is een mortiergranaat gevonden. - In land aan de Virieusingel en Dr. A.F. Philipslaan is een vermoedelijk projectiel gevonden.
10-4-1947	De burgemeester verklaart dat er geen mijnen enz. meer in zijn gemeente aanwezig zijn.
18-6-1947	De burgemeester verklaart dat er geen mijnen enz. meer in zijn gemeente aanwezig zijn.
18-7-1947	De burgemeester verklaart dat er geen mijnen enz. meer in zijn gemeente aanwezig zijn.

Zuilichem	
Datum	Omschrijving
13-11-1946	Er werden twee landmijnen gevonden bij het rietmaaien aan de Nieuwstraat.
19-11-1946	Melding van twee gevonden mijnen. Geen locatie.
28-11-1946	Door de werkploeg zijn 2 mijnen en enkele granaten gevonden en opgenomen. Met rood potlood is bijgeschreven 4SE, 3G. Uit het ruimrapport van dit mijnenveld blijkt dat er 2 T-mijnen en 3 granaten werden geruimd. Voor zover bekend zijn er in de gemeente geen mijnen of granaten enz. meer.
20-2-1947	Overzicht van afschriften. In rood potlood is bijgeschreven 4SE, 3G.
24-3-1947	De burgemeester verklaart dat er geen mijnen enz. meer in zijn gemeente aanwezig zijn.

Bijlage 3. Munitiemeldingen EOD gemeente Zaltbommel

In de gemeente Zaltbommel zijn in totaal 231 munitiemeldingen gedaan (met uitzondering van de meldingen met als locatie 'politiebureau'). In de onderstaande lijst staan al deze 231 meldingen. Op de Explosievenkanskaart zijn 182 van deze meldingen ingetekend. De meldingen die niet op de kaart staan betroffen geen munitie of er was geen ruimrapport in het archief aanwezig.

In de invulvelden zijn soms afkortingen overgenomen uit de EOD rapporten of vakliteratuur, om zo duidelijk mogelijk de beschreven CE in de database over te nemen. Veel voorkomende afkortingen zijn:

2inch	= 2 inch mortier (2")
3inch	= 3 inch mortier (3")
6pdr	= 6 ponder geschut
17pdr	= 17 ponder geschut
25pdr	= 25 ponder geschut
AZ 23 NV	= schokbuistype
Bgr	= brisantgranaat
Flak	= luchtdoelgeschut (Flugabwehrkanone)
HE	= High Explosive (Brisant)
Hgr	= handgranaat
KKM	= klein kaliber munitie
Lbs	= Libra Pound (Britse gewichtsaanduiding)
Mgr	= mortiergranaat
O.H.	= Oud Hollands (aanduiding bij Nederlandse handgranaat)
Ost	= ontsteking
Pgr	= pantsergranaat
Pr of Pdr	= ponder (Britse gewichtsaanduiding)
Pist.	= pistool (als oudere Britse benaming van bom-ontsteker)
Pzrf.	= Panzerfaust, draagbaar antitankwapen met holle lading
R-mijn	= Riegelmine (anti-tankmijn)
R/P	= Rocket Projectile , 3 inch lucht-gronddoelraket, vaak 60 LB SAP/HE
Rkg	= rookgranaat
Sb	= schokbuis
SAP	= Semi Armour Piercing, 3 inch lucht-gronddoelraket, 60 LB SAP/HE
Schu-mijn	= Schützen Mine , anti-personeelsmijn (ook Sch-m, Sche-Minen of Schi- Minen)
Sprengk.	= Sprengkörper , explosieve lading
T-mijn	= Tellermijn
vza	= verkennende zoekactie
Versch.	= verschoten (afgevuurd, blindganger)
za	= zoekactie

UO nr.	Datum	Omschrijving	Locatie	Plaats
19710014	5-1-1971	1x Riegelmine 43 276x kkm div	Waaloever, vanaf Waal- brug 3e krib richting Tiel	Zaltbommel
19710309	18-2-1971	1x Bg 81mm	Nederhemertsewaard aan Bergse Maas, Bij Bernse veer t.o. Herpt	Kerkwijk
19710406	4-3-1971	1x Hgr Mills 36 4x seinpatroon 1-in	Recht voor de brug over Heusdenskanaal, werkt bij Bernseveer t.o. Herpt	Kerkwijk
19710776	19-4-1971	3x Itg van 2inch mr	Raaiapaal 2295 Noordelijke oever Bergse Maas	Kerkwijk
19710822	22-4-1971	meegenomen door politie	Walderweg, Gemeentehuis	Kerkwijk
19710833	23-4-1971	Bpg Ptn 8,8cm (D)	Waalkeade 4, Buro	Zaltbommel
19710864	26-4-1971	1x Itgsch 2inch mor leeg	Raaiapaal 2292	Kerkwijk
19710935	4-5-1971	1 pg van 6 pr	Eendekade, langs de weg, bij het hek	Aalst

UO nr.	Datum	Omschrijving	Locatie	Plaats
19711362	28-6-1971	Ltgr v. 81mm mr. (leeg)	Steenweg 21	Zaltbommel
19711806	26-8-1971	fiets stuur	Langs de Waal	Zaltbommel
19720663	3-4-1972	4x Bg 10,5cm m/sb (niet verschoten)	Hofstraat 19, terrein van Hr. v. Helvoort	Kerkwijk
19723014	28-12-1972	een stuk ijzer	Inktrissenweg 3, Bruchen	Zuilichem
19730052	12-1-1973	RkGr. V 25Pndr leeg	Bur.Gem.werken	Zaltbommel
19730139	25-1-1973	1x bg ptn 37mm Duits	Wilhelminalaan 39 Brakel	Brakel
19730562	23-3-1973	zelfde als MORA 19730567 (zie Maasdriel), door beide gemeenten gemeld	Steenfabriek Rossum. NV.	Zaltbommel
19730634	29-3-1973	1x bg 8,8cm 1x Pg met dubbele kap 17pr	Fa. v. Steenberg - Ridderstraat 43, Gameren	Kerkwijk
19732599	2-11-1973	steelhandgranaat duits	J. Zwaal, Hogenhofstraat 1, Kerkwijk	Kerkwijk
19741730	17-6-1974	Bg v 40mm	Waalkade 4,bureau	Zaltbommel
19750103	15-1-1975	1x 25pdr rook leeg	Kerklaan	Nederhemert- Zuid
19750864	22-4-1975	granaat gemeld, melding vervallen	Prins Hendrikstraat 32, in slootkant in achtertuin	Aalst
19751138	14-5-1975	Bgr v 122mm m/sb AZ 23 Niet verschoten	Molenstraat 5	Bruchem
19751773	14-7-1975	1x bg 5cm mor z buis	Weitjesweg 10	Brakel
19752826	31-10-1975	2x rkgr v 25pndr leeg	Bernsepolder nabij stoomgemaal	Kerkwijk
19760795	1-4-1976	1x 25pdr rook leeg, 1x Bgr 25pr	Kasteellaan 4	Nederhemert-Zuid
19761016	19-4-1976	pzgr v 57mm	Waalbandijk 70	Gameren
19762431	2-8-1976	verkenning zoekactie	dorpstraat/rijksweg	Meteren
19762782	26-8-1976	zoekactie, geen explosieven aangetroffen	dorpstraat/rijksweg	meteren
19763156	23-9-1976	1 bg 10,5cm	Riesterstraat 2 Nederhemert Noord, ligt in een weiland op het looppad van de koeien naar de stal	Gameren
19763885	18-11-1976	RkGr v 25pndr leeg	Molenstraat 41a	Kerkwijk
19771043	13-4-1977	1x BG v 6 pndr m/sb 1x PG v 6 pndr	bouwterrein Spellewaard	Zaltbommel
19772227	3-7-1977	Zelfde melding als MORA 19772094	Lenshoek in Welseind	Brakel
19772371	16-7-1977	NA	Molenstraat 56	Kerkwijk
19772911	30-8-1977	geen munitie, schroot	Hambloksestraat 16, Aalst, slootkant	Zuilichem. Gem. Brakel
19773103	20-9-1977	1x demper en uitlaat van motorvoertuig	Heerwaarden, Maasdijk nabij de Maas	Zaltbommel
19773549	26-10-1977	granaat niet meer te vinden door hoge waterstand	Nabij de waal	Zaltbommel
19781979	17-7-1978	1x bg van 17 pr m/sb	Sint Clarastraat 11, Ammerzoden achter de heg	Zaltbommel
19782486	9-9-1978	1x geschutsvernielingslading met ontstekers en vuurkoord	Peperstraat 29, in de tuin	Bruchem
19782602	20-9-1978	bgr v 81mm m/sb aan boord van zandzuiger	Rossemsingel	Zaltbommel
19783505	28-12-1978	1x staart van 3 inch mr	in het weiland	Kerkwijk
19790792	15-4-1979	1x rkg 25pr (leeg)	Bergse Maasdijk, op eiland Nederhemert Zuid	Brakel
19791034	27-4-1979	1x bg v 25 pr m/sb nr 117 (verschoten)	Maasdijk 2, Nederhemert	Zaltbommel
19791348	22-5-1979	1 rkg 25 pr leeg (verschoten)	Steenfabriek Maaswaal	Zaltbommel
19792571	14-9-1979	1x bg 10,5cm m/sb A223	Delwijnen, Kapelstraat, t.o. perceel 3, bij in aanbouw zijnde woning	Brakel
19801117	15-4-1980	1x rkg 25pr (leeg)	A. van Drielstraat 21	Aalst
19801165	16-4-1980	stuk schroot	Waldijk	Zaltbommel
19802923	12-9-1980	1x Bgr 25pdr, 1x ont no.117	in droge sloot	Nederhemert-Zuid

UO nr.	Datum	Omschrijving	Locatie	Plaats
19812697	4-9-1981	1x bom 20lbs HE niet gewapend	Jan Stuvversdreef 2, Gameren	Gameren
19813479	10-11-1981	1 pg 17 pr (verschoten)	steenfabriek	Zaltbommel
19820826	29-3-1982	1x Hgr Mills 36 z/beugel	Molenstraat 43, Kerkwijk bij kippenhok	Brakel
19821300	21-4-1982	1x staart Mgr 3inch	locatie niet genoemd	Nederhemert-Zuid
19821791	21-5-1982	1x gr 3,5 inch	Put van Zanen	Zaltbommel
19822868	1-9-1982	1x lichaam rkg van 25 pr, 3x rookpotten	Nederhemert-Zuid	Zaltbommel
19833174	5-10-1983	schroot (bij aanleg riolering)	Steenweg	Zaltbommel
19833769	18-11-1983	2x PG van 17 pr (verschoten)	in weiland langs de Waal	Zaltbommel
19841449	1-5-1984	1x bg 25pr	Langs Bergsche Maas t.h.v. Km.raai 229.900	Brakel
19841492	3-5-1984	1x rkg 25pr (verschoten, leeg)	Kasteellaan 13	Brakel
19842313	1900-01-00 00:00:00	1x 60lbs SAP gevechtslading van 3inch raket	Weiland Nederhemert Zuid	Brakel
19842958	6-9-1984	BG v 17pndr m/sb (verschoten)	Heemstraweg	Zaltbommel
19843038	13-9-1984	BG v 8,8cm m/sb (verschoten)	Heemstraweg t.o Benzine-pomp	Zaltbommel
19850271	20-2-1985	±250 KKM (div) 1x pg 57mm 1x bpg 7,5cm	Middelkampseweg 1, Gameren, Aardappelfabriek Van Tuijl	Gameren
19851421	13-5-1985	1x 25pdr rook	locatie niet genoemd	Nederhemert-Zuid
19851551	21-5-1985	1x HGr v mills 36	Heemstraweg Nieuwe station langs rail op talud	Zaltbommel
19851674	29-5-1985	1x bg v 25 pr m/restant buis verschoten. Na detonatie bleek granaat gevuld met onschadelijke vulling	Kapelstraat 7, Nederhemert	Kerkwijk
19851731	1-6-1985	1x beton geen explosief	Garagebedrijf Struijk Oenselsestraat	Zaltbommel
19852328	23-7-1985	1x 25pdr rook	Bergse Maasdijk	Nederhemert-Zuid
19852362	26-7-1985	schroot	Beursstraat 96 (boschstraat?)	Zaltbommel
19853226	14-10-1985	1x 2inch Mgr Rook	Thorbeckestraat 40	Zaltbommel
19853328	22-10-1985	1x rg van 17 pr	steenfabriek "Hurwenen"	Zaltbommel
19860174	30-1-1986	1x Bgr 25pdr	locatie niet genoemd	Nederhemert-Zuid
19860308	21-2-1986	1x Scherf hgr (Frans model) z/ost m/slp	Middelkampseweg, Gameren	Brakel
19860332	28-2-1986	Bpg v 75mm	eendenkade	Delwijnen
19860473	15-3-1986	Rkgr 25pndr leeg	Waal	Zaltbommel
19860898	14-4-1986	1x 25pdr rook leeg	Nederhemert- Zuid	Nederhemert
19861217	2-5-1986	1x 25pdr rook leeg	Bergse Maasdijk	Nederhemert-Zuid
19861258	5-5-1986	1x Bgr 7,5cm	Nederhemert- Zuid	Nederhemert
19861906	12-6-1986	1x PG 6 pr (verschoten)	Van Teil (van tuyl?) aardappelhandel	Zaltbommel
19862572	2-8-1986	3x RHGr. 1x oefen inktpotmijn. 1x ost v oefen inktpotmijn. ca 100x kkm div. 2x ost RHGr.	Kerkstraat 48	Zaltbommel
19870680	4-4-1987	1x Bgr 6pdr	Kerklaan	Nederhemert-Zuid
19870878	17-4-1987	1 BG 25pr met restant ontsteker	Waalbanddijk, vanuit ri centrum onder spoorwegviaduct door op nieuwe dijk	Zaltbommel

UO nr.	Datum	Omschrijving	Locatie	Plaats
19871238	9-5-1987	Drukcilinder, geen munitie	Blindesteeg, Poederoijen	Poederoijen
19872230	20-8-1987	1x bg 76mm zonder onstreker	Kerkwijksekade 10	Kerkwijk
19880339	16-2-1988	1x bg van 25 pdr ,et sb 119 (verschoten)	Rossum Steenfabriek	Zaltbommel
19880570	14-3-1988	Explosief niet meer te vinden.	Stadspark	Zaltbommel
19881129	25-4-1988	1x pg 17pr	Middelkampseweg 1, Garmen	Brakel
19881164	26-4-1988	1x bg 25pr met sb nr 117, verschoten	Dorpsstraat 14, Aalst	Brakel
19881213	28-4-1988	Zelfde melding als MORA 19881164	Achter Dorpsstraat 8, Aalst	Brakel
19881536	17-5-1988	a) 2x BG v 8 cm mor m/sb (Duits) 1x restant v 2 inch mor (rookgr) b) 1x staart v 3 inch mor 1x staart v 4,2 inch mor 1x bodemkardoes Duits	Nederhemert Zuid	Zuilichem
19881921	20-6-1988	2x Bg 3inch mor m/sb nr 151/161	Bergse Maasdijk Nederhemert Zuid	Brakel
19883077	19-10-1988	Obg v 40 mm	Molenstraat 54A	Kerkwijk
19890227	27-1-1989	1 rkg van 25 pr, leeg, verschoten	Steenfabriek Rossum	Zaltbommel
19890662	17-3-1989	NA	Hurwenen	Zaltbommel
19891357	8-5-1989	1 bg v 3,7 inch m/rest ost	Steenfabriek Rossum	Zaltbommel
19891685	1-6-1989	1x bg 25pr m/sb nr. 117 verschoten	weiland Moffendijk Nederhemert	Kerkwijk
19891807	12-6-1989	RkGr v 25pndr leeg	Bosperceel te Nederhemert-Zuid	nederhemert-zuid
19891925	20-6-1989	Geen munitie, vuurwerk	Bergsemaasdijk Nederhemert-Zuid, weiland	Kerkwijk
19892256	21-7-1989	1x rkg 25pr verschoten	Bergsche Maasdijk, t.o. veer naar Heusden	Kerkwijk
19892622	27-8-1989	1x scherfhandgr nr 1	Fort Sint Andries	Zaltbommel
19892866	18-9-1989	1x spring rkg 3inch mortier met rest onts.	Nederhemert Zuid	Kerkwijk
19892958	22-9-1989	1x rkg 25pr met restant tsb nr 221, verschoten	Bergse Maasdijk, Nederhemert, weiland	Brakel
19893713	20-11-1989	1x Bgsch 8cm mor m/sb	Uiterwaarde Langs Maasdijk (perceel 69)	Brakel
19900725	28-3-1990	1x SAP 60lbs	Steenfabriek 'de Rijswaard', Nederhemert	Kerkwijk
19900960	23-4-1990	1x bodemplaat 500lbs Engels met rest. Pistool 1x Overdrachtskoker compleet (geplet)	Steenfabriek, "Rijnswaard" te Aalst	Brakel
19901832	9-7-1990	1x restant sb M48-serie	Maasdijk 104 (Sterrebos), Nederhemert-Noord	Kerkwijk
19901907	16-7-1990	Pgr v 17pndr	Steenfabriek	Rijnswaard
19901958	23-7-1990	geen munitie, schroot	Bebouwde kom, bij school, zijn tegelpad aan het aanleggen	Brakel
19903302	10-12-1990	1x pg v 17 pdr	Hogeweg 12, Rossum	Zaltbommel
19911195	16-5-1991	geen munitie, schroot	Otterdam 1, Bruchem	Kerkwijk
19911375	5-6-1991	Munitie niet te vinden.	Bergsemaasdijk	Kerkwijk
19911834	12-8-1991	1x Mgr 3inch m rest ost 152/162	Kerklaan 1, tuin, Nederhemert-Zuid	Kerkwijk
19912888	16-12-1991	1x rkg 25pr m/rest tb (leeg)	Veldweg, Bern, bouwland, erg afgelegen	Kerkwijk
19920031	6-1-1992	1x staartstuk 3inch mr	Langs de Bergsemaasdijk, Nederhemert Zuid	Kerkwijk
19921203	23-5-1992	2x ltg 2inch mr	Bouwland ten zuiden van Bergsemaasdijk t.h.v. perceel 3 bij boom maasoever	Brakel
19921448	25-6-1992	25pndr verschoten	Bergsemaasdijk	Kerkwijk
19921863	18-8-1992	1x RKGr v 25pndr leeg	Omhoeken, Phillipsschool	Zaltbommel
19930223	8-2-1993	1x bg 17 pr m/sb nr 257, verschoten	De Meeren te Hedel	Zaltbommel

UO nr.	Datum	Omschrijving	Locatie	Plaats
19930313	24-2-1993	1x Rgr v 25 pr met tsb nr 221 verschoten	Steenfabriek Rossum aan de Veenstraweg	Zaltbommel
19930704	6-4-1993	Zelfde melding als 19930777	Kerklaan, Nederhemert-Zuid	Kerkwijk
19930777	14-4-1977	1x bg 3,7inch m/sb nr. 117, verschoten	Kerklaan 3, Nederhemert	Kerkwijk
19930857	22-4-1993	scherf Hgr nr1 oud-hollands	Molenstraat 41a	Kerkwijk
19930915	27-4-1993	1 bg v 25 pr m/sb nr 117, verschoten	Achterstraat Ammerzoden	Zaltbommel
19931190	24-5-1993	1x rkg 25pr m/tsb nr 221, verschoten, leeg	Caperton 3A	Brakel
19931522	6-7-1993	1x bpg 7,5cm m/bb, verschoten	Rijnswaard 2, Aalst, steenfabriek	Brakel
19931747	10-8-1993	20 kg schertsvuurwerk	Waalkade 4,bureau	Zaltbommel
19932338	25-10-1993	1x bpg 75mm m/bb 66A, verschoten	Beukenstraat 9	Brakel
19940741	21-4-1994	1x bg 75mm m/sb, verschoten	Maasdijk 11, Nederhemert	Kerkwijk
19941006	13-5-1994	1x rkg 25pr m/ost z/rkpotten, verschoten 1x bgsch 81mm 30 KKM div.	Molenstraat 78, Nederhemert-Noord	Kerkwijk
19941290	15-6-1994	1x Hgr nr 1 O. Hollands z/trekkoord	Koningskampen 14, Hedel	Zaltbommel
19941827	31-8-1994	1x restant van vermoedelijke oefenbom, geen explosieve inhoud	Waaldijk 46, Zuilichem, aan boord van binnen-vaartschip	Brakel
19950833	26-4-1995	Pgr v 17pndr	Paradijsweg, Kerkwijk	Kerkwijk
19951413	29-6-1995	1x bg v 17 pr m/sb nr 244/257, verschoten	Langedijkstraat 12, Ammerzoden	Zaltbommel
19952053	22-9-1995	RkGr v 25pndr leeg	Molenstraat 50	Kerkwijk
19952192	9-10-1995	VZA, geen explosief gevonden, getuige had twee bommen uit Engelse spitfire zien vallen waarvan er één niet ontplofte	Uiterwaarden Gameren	Kerkwijk
19960139	26-1-1996	1x SteelHgr m/slagpijp	Gamerensedijk, binnendijks wandelgebied, tevens speelterrein kinderen	Zaltbommel
19960469	21-3-1996	1 rkg v 25 pr met tb, verschoten	Klemit 12, Wellseind	Zaltbommel
19960601	6-4-1996	bom v 500lbs MC Brits m ost No.30 Gewapend	Alem Gemeente Maasdriel	Maasdriel
19960659	11-4-1996	1x bpg 7,5cm, z/ost, leeg	Nijverheidsstraat 6, Nederhemert	Kerkwijk
19961377	30-6-1996	1x RkGR v 25pndr leeg m/tsb 221	A2 t.h.v. Hectometerpaal 103.5 te Bruchem	Kerkwijk
19961444	9-7-1996	1x bg 20mm m/sb, verschoten KKM div. 1x huls 2cm KKM penv	Egter van Wissekerkeweg 10, Poederoijen	Brakel
19961549	24-7-1996	1x bg 25pr m/sb nr 117, verschoten	A2, benzinepomp 'de lucht', thv 104,4, een halve meter uit de berm	Kerkwijk
19961906	14-9-1996	1x rkg 25pr m/ost incpl, leeg	Bergsemaasdijk	Kerkwijk
19962170	14-10-1996	1x bg 3,7inch m/ost incpl, verschoten 1x bg 3,7inch m/mtb, verschoten	Middelkampseweg 1, Gameren	Kerkwijk
19962194	17-10-1996	Zelfde melding als MORA 19962218	Maasdijk te Aalst, steenfabriek De Rijswaard	Brakel
19962214	21-10-1996	Granaat was door boer al weer ondergeploegd. (zie ook 19971776)	Bergsche Maasdijk 2, Nederhemert, naast boerderij ca 200 meter van de weg	Kerkwijk
19962218	21-10-1996	1x bg 10,5cm m/rest A21, verschoten 1x rkg 25pr m/rest tb nr 221, verschoten	Steenfabriek de Rijswaard te Aalst, Maasdijk	Brakel
19970457	14-3-1997	1x bg 25pr m/sb nr 117, verschoten	Bouwland a/d Maasdijk Nederhemert	Kerkwijk
19970569	26-3-1997	NA	Waaldijk 149A	Brakel
19970711	9-4-1997	1x bg 2cm m/sb, verschoten	Maasdijk tussen perceel 24 en 26, Poederoijen	Brakel

UO nr.	Datum	Omschrijving	Locatie	Plaats
19970902	24-4-1997	1x bpg 37mm m/rest bb, verschoten	Middelkampseweg 1, Gameren	Kerkwijk
19971060	9-5-1997	1x Bpg v 75mm m/bb verschoten	Vliertseweg Velddriel	Zaltbommel
19971335	16-6-1997	geen munitie, schroot	Koekoekstraat 18 in tuin, achterzijde woning, Hedel	Zaltbommel
19971775	20-8-1997	1x bg 75mm m/tsb m54/m55, verschoten	Zeedijk 1, Aalst	Brakel
19971776	20-8-1997	2x rkg 25pr m/tsb nr 221, verschoten (zelfde melding als 19962214)	Bergsemaasdijk 2, Nederhemert-Z	Kerkwijk
19972237	23-10-1997	RkGr v 25pndr verschoten m/tsb No.221	Hogeweg	Zaltbommel
19972359	7-11-1997	pgr v 25pndr verschoten	Aalderwijksestraat 34	Kerkwijk
19972631	15-12-1997	1 bpg v 7,5 cm m bodembuis, verschoten	Eendenkade, akker	Zaltbommel
19980126	26-1-1998	Geen munitie, schroot	Ruttenweg 1	Kerkwijk
19980924	6-5-1998	1x bg v 25 pdr m/rest onst (sb) verschoten	Maasweg 1, Rossum	Zaltbommel
19981072	22-5-1998	1x verm. Obg 6cm mr OH	De Hoef 7	Gameren
19981693	21-8-1998	1x Rkg 25pr m/rest tsb nr 221, verschoten, leeg	Moffendijk, zie (onduidelijk) kaartje voor locatie	Bern
19981795	4-9-1998	aansteker in vorm Hgr	hogeweg	Zaltbommel
19990899	19-5-1999	1x rkg 25pr m/tsb nr 221, verschoten	akker Veldweg 2A	Bern
19991800	29-9-1999	1x pg 6pr, verschoten	Startstraat 3, weiland	Gameren
19992087	5-11-1999	1x rkg 25pr m/rest tsb 221, verschoten	Bergsemaasdijk h.m. 4.5 zuid zijde van de dijk heusden .	Bern
20000818	1-5-2000	1x rkg 25pr m/rest tsb nr 221, leeg	Bergsche Maasdijk, Bern, in de sloot	Bern
20000876	7-5-2000	geen munitie, schroot	Waalbandijk	Nieuwaaal
20010779	23-5-2001	1x rkg 25pr m/tsb 221, verschoten, leeg	Bergschemaasdijk, bouwland	Bern
20011221	9-8-2001	1x rookgranaat van 25 pdr met restant tijdschokbuis nr 221, verschoten	Maasweg 1, steenfabriek	Zaltbommel
20020077	25-1-2002	1x Bgr 75mm	Maasdijk 2a, familie Vos.	Nederhemert-Noord
20020407	2-4-2002	1x Rkg 25pr m/rest tsb nr 221, verschoten, leeg	Kruising Bernsedijk en Bergsemaadijk tegen over perceel 2.	Bern
20020518	15-4-2002	stuk schroot	Burg Hobolaan 1b.	Zuilichem
20020692	8-5-2002	1x 25pdr rook leeg	Bergse Maasdijk, Thv hectometerpaal 4.1	Nederhemert-Zuid
20021006	26-6-2002	1x bpg v 8,8 cm m/bb (verschoten)	Langs A2 hectometerpaal 109.0 voorbij parkeerplaats de Rooijen	Zaltbommel
20021196	31-7-2002	1x BG van 25 pr met Sb nr 117, verschoten	de Rijswaard 2, steenfabriek	Aalst
20030118	27-1-2003	1x staart Mgr 3inch, 1x buis M66	Maasdijk 2a	Nederhemert-Noord
20031430	13-9-2003	1x staartstuk 4,2inch mr, verschoten, leeg	Veldweg 2a, berm naast perceel	Bern
20031439	15-9-2003	1x Granaatlichaam van 155 mm, M483 series, z/ost, z/bodemplaat, z/subprojectielen	Dorpsstraat 3	Aalst
20031477	19-9-2003	8x staartstuk 3inch mr, verschoten 1x staartstuk 4,2inch mr, verschoten	Veldweg 2a	Bern
20040016	6-1-2004	1x staart Mgr 3inch, 1x rest ontst No.117	Maasdijk 2a	Nederhemert-Noord
20040495	13-4-2004	1x Bgr 3.7inch	Bergse Maasdijk 3	Nederhemert-Zuid
20040524	16-4-2004	a) 1x Brisantgranaat van 20mm met schokbuis 254, verschoten b) 1x Brisantgranaat lichaam van 7,5, zonder ontsteker, leeg, verschoten	De Rijnswaard 2, Aalst	Aalst
20040615	27-4-2004	Geen explosief, contragewicht	Nieuwstraat 13	Gameren

UO nr.	Datum	Omschrijving	Locatie	Plaats
20040620	28-4-2004	1x scherpe patroon, .50	Akkerstraat 8, zie kaartje voor exacte locatie	Bruchem
20041211	17-8-2004	1x Rkg 25pr m/rest tsb nr 221, verschoten, leeg 1x rookpot van rkg 25pr	Bergsche Maasdijk, akker	Bern
20041272	30-8-2004	1x Pantsergranaat van 57 mm, verschoten	Maasdijk, weiland achter woning, nr. 136?	Aalst
20041308	7-9-2004	1x brisantgranaat van 5 cm mor met rest ost, niet verschoten	Molenstraat 56	Zuilichem
20041321	9-9-2004	1x Bgr 25pdr	Kerklaan 14	Nederhert-Zuid
20050517	19-4-2005	Pgr Ptn v 20mm	Tuin a/d Nieuwe Tijningen 41	Zaltbommel
20050628	6-5-2005	1x bg 3,7inch m/restant mtsb nr 207/208, verschoten 1x rkg 25pr m/restant tsb nr 221, verschoten, leeg	Bergse maasdijk	Bern
20051318	16-9-2005	niets aangetroffen	Sint Antoniestraat 8 te Bruchem.	Bruchem
20051376	27-9-2005	staartstuk 3inch Mgr.	Sint Antoniestraat t.h.v. nr.9 te Bruchem.	Bruchem
20051666	15-11-2005	x Bgr 75mm	Nieuwstraat 22	Nederhert-Noord
20051812	25-12-2005	1x hgr, scherf, no 36 ca 40 KKM	De Hoef 7 te Gameren, voortuin	Gameren
20060797	17-5-2006	schroot	Maasdijk 1a Aalst	Zaltbommel
20060814	20-5-2006	1x rkg 25pr, m/rest ost, verschoten, leeg	Bernsemaasdijk te Bern, rand van akker	Bern
20061055	29-6-2006	1x fragmentatiebom 220 Lbs met schokbuis	Steenfabriek aan de Rijswaard 2 te Aalst.	Aalst
20061112	11-7-2006	staartstuk van 3 inch mr	Maarten v. Rossumweg, Poederoijen	Zaltbommel
20061640	23-10-2006	1x bg van 6 cm (veld) met sb nr 2 niet verschoten	Flegelstraat 38 Brakel	Zaltbommel
20061757	7-11-2006	1x pg van 17 pdr verschoten	Wordragensestraat 44 Ammerzoden	Zaltbommel
20061987	21-12-2006	scherfhandgr v Mk2 m/ost	Prinses Julianastraat 88.	Zaltbommel
20070174	6-2-2007	1x brisantgranaat v 25 pr met schokbuis nr 119 (verschoten)	Prinses Cristina straat t.o. nr 9 Hedel	Zaltbommel
20070251	23-2-2007	1x rkg 25pr m/tb nr 221, verschoten, leeg	de Hoef 7 in Gameren, in tuin van woning	Gameren
20070657	23-4-2007	1x rest mrgr 4,2inch m/rest springstof 1x rkg 25pr m/rest ost nr 221, verschoten, leeg (GB) 1x rookpot v rkg 25pr	Bernsedijk, akker	Bern
20070825	15-5-2007	1x Brisantgranaat van 25 pr met schokbuis nr 117, verschoten	De Rijswaard (Aalst GLD).	Aalst
20071014	20-6-2007	Scherfbom van 50Kg (frans)	Langs A2 bij martinus nijkhofbrug	Zaltbommel
20071070	29-6-2007	geen werkzaamheden uitgevoerd	Oude brug bij Zaltbommel	Zaltbommel
20071156	17-7-2007	1x Bgr 25pdr	Maasdijk 2a	Nederhert-Noord
20071715	7-11-2007	Ca. 30 stuks KKM	Loevestuin 1	Poederoijen
20080289	6-3-2008	1x rook/lichtgranaat van 25 pr met tijdschokbuis nr 221 (verschoten)	Rijswaard 2, Aalst	Aalst
20080723	20-5-2008	1x Bgr 25pdr	Bergse Maasdijk	Nederhert-Zuid
20081136	7-8-2008	1x scherfhgr No1 (oud Hollands)	Beemstr. 94 Gameren	Gameren
20081330	12-9-2008	Bpg v 75mm	Molenstraat 33	Kerkwijk

UO nr.	Datum	Omschrijving	Locatie	Plaats
20081342	15-9-2008	1x 25pdr rook	Kasteellaan 15	Nederhemert-Noord
20081554	28-10-2008	vervallen	Maasdijk	Nederhemert
20081567	31-10-2008	1x Bgr 25pdr	Bergse Maasdijk	Well
20081663	20-11-2008	1x rookgranaat v 25 pdr met tijdschokbuis nr 221, leeg, verschoten	Bergsche Maasdijk, Nederhemert, aardappelveld	Zaltbommel
20101484	13-10-2010	1 Brisantgranaat van 25 pounder met schokbuis No 117, verschoten	Wellsedijk 33	Well (Gld)
20101757	7-12-2010	Rookgranaat van 25 pdr met restant tijdschokbuis No 221 serie verschoten	Rijnswaard-Maasdijk	Aalst
20110331	4-3-2011	Staartstuk van 3' mortiergranaat schroot	bersemaasdijk	Bern
20110472	31-3-2011	brisantpantsergranaat M62 van 76mm, verschoten Brisantpantsergranaat van 76mm, m.bodem-buis M66, verschoten	Bergschemaasdijk	Zaltbommel
20110544	11-4-2011	Rookgranaat 25 PR m rest TSB No 221-ser, versch(GB)	rijswaard 2	Aalst
20110644	21-4-2011	Brisantgranaat van 8 cm mortier met restant schokbuis wgrz 38, verschoten	Steenweg	Bruchem
20111382	1-9-2011	3x Schokbuis M48 (US) 2x Schokbuis No 152/162. (GB) 12x Staartstuk van 3 inch mortiergranaat.(GB) Schokbuis No 119 (restant). (GB) Restant ontsteker Schroot Hand,-geweergranaat 30 (D)	Maasdijk 2a	Nederhemert
20111910	25-11-2011	Rookgranaat van 25 pdr met tijdschokbuis No 221ser, verschoten.	Rijswaard 2	Aalst
20120066	2-1-2012	1x Projectiel van 4,2 Inch mortier met restant SB No 152/162 z/staartstuk met onbekende vulling	kloosterstraat 2	Bern
20120155	20-1-2012	1 Rookgranaat,25 pdr met tijdschokbuis No 221 serie, verschoten	Rijnswaard 2	Aalst
20120155	20-1-2012	1 Rookgranaat,25 pdr met tijdschokbuis No 221 serie, verschoten	Rijnswaard 2	Aalst
20120316	1-3-2012	1 StaartStuk van 3 inch Mortiergranaat	Rijnswaard 2	Aalst
20120316	1-3-2012	1 Rookgranaat van 25 Pr, met TSB No 221 ser, verschoten	Rijnswaard 2	Aalst
20120316	1-3-2012	1 StaartStuk van 3 inch Mortiergranaat	Rijnswaard 2	Aalst
20120316	1-3-2012	1 Rookgranaat van 25 Pr, met TSB No 221 ser, verschoten	Rijnswaard 2	Aalst
20120352	8-3-2012	1 Brisantgranaat van 3,7inch met restant ontsteker, verschoten	Rijswaard 2	Aalst
20120352	8-3-2012	1 Brisantgranaat van 3,7inch met restant ontsteker, verschoten	Rijswaard 2	Aalst
20120454	22-3-2012	1 Brisantgranaat, 3,7 inch m rest MTB No 208, versch(GB)	Kerklaan 3	Nederhemert
20121062	30-6-2012	1 brisant granaat van 10,5cm mer AZ 01 duits verschoten	Rijswaard 2	Aalst
20121062	30-6-2012	1 brisant granaat van 10,5cm mer AZ 01 duits verschoten	Rijswaard 2	Aalst
20121222	7-8-2012	1 Brisantgranaat van 81mm mortier Frans	Steenweg 85	Zaltbommel
20121303	21-8-2012	1 brisant garnaat van 7,5cm met AZ 23 verschoten duits	Rijswaard 2	Aalst
20121303	21-8-2012	1 brisant garnaat van 7,5cm met AZ 23 verschoten duits	Rijswaard 2	Aalst
20121535	1-10-2012	1 Rookgranaat van 25 Pr, met TSB No 221 ser, verschoten	De rijswaard 2	Aalst

UO nr.	Datum	Omschrijving	Locatie	Plaats
20121535	1-10-2012	1 Rookgranaat van 25 Pr, met TSB No 221 ser, verschoten	De rijswaard 2	Aalst
20130555	9-4-2013	1 Rookgranaat van 25 ponder, met restant ontsteker no221. leeg	Veldweg	Bern
20130627	17-4-2013	1 Handgranaat, Sound en Flash, Nr606, zonder beugel	Ormelingstraat	Nederhemert
20130730	30-4-2013	2 Granaat, 155m, zonder ontsteker, leeg (VS)	Burg. Postweg, Brakel	Brakel
20140344	19-2-2014	1 aanvalshandgranaat 39, met wrijvings-trekontsteker, Duits	Horenkamp	Well (Gld)
20140505	12-3-2014	1 pantsergranaat, 6 pdr, verschoten	Boogsterweg	Well (Gld)
20140832	17-4-2014	1 Springrookgranaatschot, 3 inch, voor mortier, met schokbuis No 152/162, (Eng)	Kasteellaan 9	Nederhemert
20141863	27-9-2014	es (IT)	De dreef	Brakel
20141863	27-9-2014	1 Brisantgranaatpatroon, 3,7 cm Flak 18 met schokbuis kpf Z Zerl. P.v	De dreef	Brakel
20142155	7-11-2014	diverse Lichaam van fosforgranaat van 3"mortier, UK	Maasdijk 2A	Nederhemert
20142155	7-11-2014	diverse staartstuk van mortiergranaat van 8cm, Duits	Maasdijk 2A	Nederhemert
20142155	7-11-2014	diverse restant ontsteker sb M48, US	Maasdijk 2A	Nederhemert
20142155	7-11-2014	diverse restant ontsteker sb No119, UK	Maasdijk 2A	Nederhemert
20142155	7-11-2014	diverse staartstuk van mortiergranaat van 3", UK	Maasdijk 2A	Nederhemert
20150357	20-2-2015	1 Rookgranaat, 25 pr met tsb 212B, verschoten	Kasteellaan 15	Nederhemert
20150812	2-5-2015	1 Klein kaliber patroon	Ridderstraat 36	Gameren

Bijlage 4. Munitiemeldingen EOD gemeente Maasdriel

In de gemeente Maasdriel zijn in totaal 507 munitiemeldingen gedaan (met uitzondering van de meldingen met als locatie 'politiebureau'). In de onderstaande lijst staan al deze 507 meldingen. Op de Explosievenkanskaart zijn 427 van deze meldingen ingetekend. De meldingen die niet op de kaart staan betroffen geen munitie of er was geen ruimrapport in het archief aanwezig.

UO nr.	Datum	Omschrijving	Locatie	Plaats
19710141	26-1-1971	1X RG 25 PR.LEEG	Voorstraat 73	Veldriel
19710671	7-4-1971	1X 88MM+ ROOKGR. 25PR.	Steigerboom 10, terrein steenfabriek	Kerkdriel
19710704	9-4-1971	30X KKM, 4X LICHTKOGEL I-INCH	Heiligeweg 4, Buro	Ammerzoden
19710790	20-4-1971	1x bg v 8cm mr Duits	Splitsing Rijksweg Hedel-Eindhoven, Hotel De Lucht	Hedel
19710949	5-5-1971	1X LTG 2INCH MGR	Heiligerweg 4, Buro	Ammerzoden
19711084	18-5-1971	1x Hgr Mills 36	Fort Knechten, terrein, Fort v.d. PTS	Hedel
19711510	22-7-1971	NA	Burg. Van Randwijckstraat Rossum	Heerewarden
19711511	23-7-1971	metaal, geen munitie	St. Andries 9 Heerewarden	Heerewarden
19711634	6-8-1971	1X RKG 25 PR.	Bernseweg	Ammerzoden
19720311	23-2-1972	2x Bgsch 12cm mr	Wordragenstraat 24, in bouwland	Ammerzoden
19720413	7-3-1972	1X BGR 25 PR. + 1X BGR 17 PR.	Zandstraat	Kerkdriel
19721320	12-6-1972	1x hgr Mk1	Variksestraat 30	Heerewarden
19721645	21-7-1972	1x staartstuk 4.2inch mr (leeg)	Maasdijk 8, scheepswerf	Hedel
19722074	8-9-1972	1X BGR 17 PR.	Uitingstraat 13, steenfabriek	Kerkdriel
19722937	13-12-1972	1 BG 25 ps	Zandstraat te Kerkdriel nabij de woonark in 'De Kermisklant'	Maasdriel
19730567	23-3-1973	1x bg 3,7inch (zie ook 19730562 Zaltbommel)	Steenfabriek Rossum	Rossum
19730644	29-3-1973	1x bg 17pr	Bejaardenhuis Hogesteeg 2	Ammerzoden
19730997	4-5-1973	1X BGR 17 PR.	Fam.v. Osch, Uitingstraat 15, Kerkdriel	Kerkdriel
19731136	17-5-1973	1x bpg 7,5cm	Achtertuint Posthuis, Hogeweg 6	Rossum
19731595	17-7-1973	1x bg 6pr 1x bg 9cm 1x pg 6pr ong. 200 KKM	Middelingweg 45, via RP.	Hedel
19731673	26-7-1973	1X PG 17 PR.+ 1X PG 20MM	v. Liempt, Uitingstraat 27, Kerkdriel	Kerkdriel
19731698	30-7-1973	1x bg 25pr 1x bg 2cm 1x pg 90mm	Bejaardentehuis 'Het Zonnelied', Hogesteeg 2	Ammerzoden
19731856	13-8-1973	1x bg 17pr m/sb	Steenfabriek Bommelenwaard te Kerkdriel	Maasdriel
19731920	21-8-1973	1x bg 25 pr	Prinses Beatrixstraat	Hedel
19731933	22-8-1973	1x bg 8cm mr	Steenfabriek Rossum, tel. 04182-533	Rossum
19732142	12-9-1973	1x bg 25pr	R.K. Pastorie Kerkstraat 2	Ammerzoden
19732451	13-10-1973	1x staartstuk 3 inch mor	Maasdijk 65	Hedel
19732859	5-12-1973	1X RKG 25 PR.LEEG	Lange Weistraat 25, Steenfabriek Kerkdriel-Keramiek in kleivoorber. Machine	Kerkdriel
19740008	3-1-1974	1x bg 75mm z/ost	Korenstraat 17	Hedel

UO nr.	Datum	Omschrijving	Locatie	Plaats
19740076	10-1-1974	1x Bg 75mm m/sb 1x bpg 8,8cm 1x bpg 7,5cm	Korenstraat 17	Hedel
19740580	8-3-1974	1X PG 37MM	Monseigneur Zwijsenplein 12	Kerkdriel
19742963	22-11-1974	1x bg 8cm mor m/tsb 38 (Duits)	Moleneind 9	Alem
19750482	6-3-1975	1x bg 20pr	bij Kasteel	Ammerzoden
19750543	12-3-1975	1X LTG 25 PR LEEG	Kapelhof 6	Kerkdriel
19750602	19-3-1975	1x bg 25pr m/sb	steenfabriek De Hoge Waard	Heerewaarden
19750619	22-3-1975	1x pg 25pr	Haarstraat 25, in tuin achter het huis	Ammerzoden
19751089	9-5-1975	1x pg 17pr verschoten	Korenstraat 17	Hedel
19751263	23-5-1975	1x bg 75mm m/sb	t.o. Velgtstraat 24	Hedel
19751391	5-6-1975	1x rkg BE 25pr leeg	Haarstraat 7, in tuin	Ammerzoden
19751417	6-6-1975	Deze melding betrof een reeds eerder gemeld explosief, MORA 19751391	Haarstraat 34	Ammerzoden
19751879	26-7-1975	1x bg 3inch mor m/sb	Hageland 27, achter de woning	Hedel
19751963	7-8-1975	1x RKG 25 PR	Maasdijk	Kerkdriel
19752221	3-9-1975	1x bg 3,7inch m/sb	Sportveld a.d. Beatrixstraat	Hedel
19752780	28-10-1975	1X BPG 75MM	Duitse weistraat 20	Kerkdriel
19752817	30-10-1975	3x Bpg 75cm m/bb 3x Bpg 75cm z/bb 2x restanten 17pr 1x restand sb nr 117 1x pg 25pr 2x pg 17pr 1x bpg 40mm 1x pg 57mm	Korenstraat 17	Hedel
19753015	24-11-1975	1x bpg 75mm	Ammerzodenseweg 2, op het land	Hedel
19753174	15-12-1975	2x bpg 75mm m/bb	aardappelsorteerbedrijf, Ammerzodenseweg 2	Hedel
19760220	2-2-1976	2x bpg 75mm m/bb 1x bpg 37mm m/bb 1x pg 6pr	Korenstraat 17	Hedel
19761280	6-5-1976	1x bg v 2inch mr	Maasweg 1, bij Steenfabriek	Rossum
19761966	28-6-1976	1x pg 90mm (zonder geleiband)	t.o. Worddragensestraat 6	Ammerzoden
19762163	13-7-1976	1x bg 75mm 2x bpg 3,7cm m/tb niet verschoten	Haarstraat 19b	Hedel
19762236	19-7-1976	1X PG VAN 20MM	Kloosterstraat 4 (politiebureau?)	Kerkdriel
19762336	27-7-1976	1x bpg 75mm m/bb 1x bpg 37mm 1x sb 1x restant bpg 75mm	Uithovensestraat bij aanleg nieuwe tuinen	Hedel
19762452	3-8-1976	1X PG 6 PR.	Pietersdijk 8	Kerkdriel
19762743	24-8-1976	1X ATBG RAK. 2.36INCH NIET VERSCH.	aan de dijk	Ammerzoden
19762886	6-9-1976	1x rkg 25pr (leeg)	Achter de MAVO school	Hedel
19763990	30-11-1976	3x bpg 7,5cm m/bb 2x bpg 7,5cm z/buis 1x pg 25pr verschoten	Korenstraat 17, ligt bij aardappelhandel	Hedel
19770709	21-3-1977	2x Bpg 7,5cm z/b 4x bpg 7,5cm m/bb 1x bg 17pr m/sb 2x bg 3,7cm m/sb 1x rkg 25pr leeg 3x restanten bpg	Korenstraat 17	Hedel

UO nr.	Datum	Omschrijving	Locatie	Plaats
19770769	24-3-1977	2x bg 8cm mortier m/sb	Hooiweg	Hedel
19770804	25-3-1977	1x ggr 2,7cm m/sb 1x bpg 4,7cm	Kon.Wilhelminastraat 19, ligt in tuin	Hedel
19770994	9-4-1977	1x rkg 25pr leeg	Slijkwellsestraat	Ammerzoden
19771313	27-4-1977	1x bg 5cm mr z/ost	Julianaplein	Hedel
19772094	22-6-1977	3x bg v 8 cm mr m/sb	Wellseind, Lenshoek 4	Ammerzoden
19772116	23-6-1977	1x bg 75mm z/sb niet verschoten	Middenlingenseweg 49	Hedel
19772252	5-7-1977	zelfde melding als 19972094	Lenshoek 4	Ammerzoden
19772428	23-7-1977	1x granaatlichaam van granaatkartets van 7 veld m/tsb nr 5 (leeg) 1x messing huls (flesvorm) kamerkalibers 25mm projectielkaliber 15mm m/el slag. (lengte 9,6 cm)	Neptunishof 4 ter Kerk- driel, op de schootsteen	Kerkdriel
19772570	1-8-1977	1x mortierstaart van 3 inch	Maasdijk 39, Hedel	Kerkdriel
19772584	2-8-1977	1X BG 17PR	Bouwterrein Ammerzode	Ammerzoden
19772719	11-8-1977	1x bg 3,7cm z/b niet verschoten	De Rauw, Haarstraat 19, tuin	Maasdriel
19772774	16-8-1977	1x bg 3,7inch m/bb	Molenstraat 13, Hedel, ligt in het land	Hedel
19772939	1-9-1977	1x bg 3,7inch m/tb	Velddriel, polder	Velddriel
19773003	7-9-1977	1X RKG 25PR LEEG	Heusl.-41 FAM GROENE- VELD	Ammerzoden
19773428	17-10-1977	1x staartstuk 4,2inch mor (leeg)	Burg. V.d. Werkenstraat 30, tuin	Hedel
19773506	24-10-1977	1X BG 17PR. M/OST	Bouwput de Drecht	Ammerzoden
19773682	7-11-1977	explosief niet aan te melden, wordt op- nieuw gemeld	Kastromhoeve Hoenzadriel	Hoenzadriel
19773862	1-12-1977	50x houtpatroon mortier geweigerd	Duikerschool Genie, fort Crèvecoeur	Hedel
19780354	21-2-1978	1x rkg 25pr (leeg)	Hoenzadriel afgraving	Kerkdriel
19780436	2-3-1978	1X RKG 25 PR. LEEG	De Zandmeren, bij Zand- gat	Kerkdriel
19780755	3-4-1978	1x bg 8cm mor m/wgrz 38 (Duits)	Maasdijk 12, in de schuur	Rossum
19781266	7-5-1978	1X BG 6 PR.	Provincialeweg 63	Velddriel
19781562	30-5-1978	1x bg 17pr verschoten m/buis	Uilecotenweg 7	Ammerzoden
19781742	20-6-1978	1x rkg 25pr (leeg)	Zandgat, bij zandafraving bij Hedel	Hedel
19782116	4-8-1978	1X BG 17 PR.	Leijensteinstaat 24	Kerkdriel
19782672	27-9-1978	1x pg v 6 pr verschoten	Welseind, langs de Dode Maasarm	Ammerzoden
19790127	17-2-1979	1x scherfbom 20lbs (am) m/sb M110	Korenstraat 15, Hedel, ligt in loods	Hedel
19790443	26-3-1979	1x rkg 75mm verschoten	Langs de Maas onder He- del	Hedel
19790541	3-4-1979	1x staart van 3inch mor	Hoensadriel	Hoenzadriel
19790714	11-4-1979	Granaat niet te vinden, volgens bewoners is deze verdwenen.	Prins Bernhardstraat, He- del, nieuwbouw	Hedel
19790837	18-4-1979	1 RKG 25 ps leeg	Afgraving bij steenfabriek	Maasdriel
19790864	19-4-1979	1 RKG 25 ps leeg	Kievitsham	Maasdriel
19790865	19-4-1979	1 BG 2 inch mor met sb 161, verschoten	Aan de Maas	Maasdriel
19790916	21-4-1979	1X BG 17 PR.	Kievitsham 6, Kerkdriel	Kerkdriel
19790953	23-4-1979	1X PG 6 PR.	Kerkstraat 34, Kerkdriel	Kerkdriel
19791594	14-6-1979	1x bg 17pr m/sb	Prov.weg 143, Velddriel	Maasdriel
19792162	8-8-1979	1 BG 8cm mor met Wgr Z btr	Drielseveldweg 5	Maasdriel
19792259	16-8-1979	1x pg 17pr	Kievitsham 84, Hoensadriel	Hoenzadriel
19792269	16-8-1979	1x bg 17pr m/sb	Hedel Hageland 27	Maasdriel
19792799	3-10-1979	1x Bg 3inch mortier m/sb 152	Steenfabriek Rossum aan de Maasweg	Rossum
19793007	19-10-1979	1X BGR 17 PR.	Teisterbanstraat 32, Kerk- driel	Kerkdriel

UO nr.	Datum	Omschrijving	Locatie	Plaats
19793042	23-10-1979	1x bg 25pr m/sb 1x bg 7,5cm m/sb	Terrein Hr.v. Loon, aanleg nieuwe weg	Hedel
19793194	5-11-1979	1x rkg 25pr verschoten, leeg	Langedijkstraat 17, Am- merzoden	Ammerzoden
19793225	6-11-1979	1x rkg 25pr verschoten, leeg	Steenfabriek Rossum, ach- ter steenfabriek	Rossum
19793294	14-11-1979	1x staartstuk 5inch mortier	Hondsnest 16, achter wo- ning	Hedel
19793381	21-11-1979	1x pg 17pr verschoten	Steenfabriek 'Delta bak- steenunie', Waaldijk 4, Hurwenen	Rossum
19793472	30-11-1979	1x Hgr Mills 36 (compleet)	Maasdijk 1, achter perceel, schuur	Rossum
19800329	14-2-1980	1x bg m/sb 25pr	Bouwland	Kerkdriel
19801204	20-4-1980	1X BGR 17 PR.	Kievitsham, hr. Vissers	Kerkdriel
19801241	22-4-1980	stuk schroot, geen munitie	Kasteellaan 4 (kasteellaan 1 t/m 4=politie)	Kerkdriel
19801412	1-5-1980	schroot (beschermkap zuurst.cyl.)	Duitse Weistraat 12	Kerkdriel
19801705	22-5-1980	IJ-kogel	Sluis Sint-Andries bij Hee- rewaarden	Heerewaarden
19802476	2-8-1980	1x bg 25pr m/sb 117	aan de Maaskant in wei- land t.h.v. bocht Slijk- welsedijk/Welsedijk	Kerkdriel
19802551	9-8-1980	1x bg 17pr m/sb 257 verschoten	in boom langs water te Alem	Alem
19802715	25-8-1980	1x rkg 25pr (leeg)	steenfabriek "Rossum"	Rossum
19802899	10-9-1980	1x bg 6pr m/sb	op terrein van de steenfa- briek in Rossum	Rossum
19803312	16-10-1980	1X BPG 76MM M/BB M66-SERIE	Provincialeweg 110	Kerkdriel
19803331	16-10-1980	1x rkg 25pr (leeg)	steenfabriek Rossum in het gebouw	Rossum
19803374	20-10-1980	1x rkg 25pr (leeg)	steenfabriek "Rossum"	Rossum
19803565	10-11-1980	1x hgr Mills 36 z/beugel 1x pg 37mm (verschoten)	Wilhelminastraat 19, aard- appelhandel "Quick"	Hedel
19803607	13-11-1980	2x rkg 25pr (leeg) 1x staartstuk van 3inch mortier	steenfabriek "Rossum"	Rossum
19810143	26-1-1981	2x rkg 25pr leeg (verschoten)	steenfabriek "Rossum"	Rossum
19810384	25-2-1981	1x bg 8cm mr m/AZ	Begeleidingscentrum de Springplank	Hedel
19810455	4-3-1981	Dezelfde melding als MORA 19810384	Begeleidingscentrum de Springplank	Hedel
19810464	5-3-1981	1x rkg 25pr (leeg)	Haarstraat 48, Ammerzo- den	Kerkdriel
19810485	6-3-1981	2x rkg 25pr verschoten (leeg)	steenfabriek Rossum	Rossum
19810612	23-3-1981	1X HGR MILLS 36	onder aan de dijk	Ammerzoden
19810613	23-3-1981	113 X .30-06 IN LINNEN BAND	buro Kerkdriel	Ammerzoden
19810620	23-3-1981	Gemeld projectiel niet aangetroffen.	Zandterrein	Heerewaarden
19810705	29-3-1981	1X OEFEN PANTSERGR. 5CM O.H. VERSCH.	buro	Ammerzoden
19810837	6-4-1981	1X SB NO. 119	Provincialeweg 149	Kerkdriel
19811196	24-4-1981	4X SCHROOT	buro Hedel	Ammerzoden
19811295	4-5-1981	2x restanten van 3inch raketmotor 1x restant schokbuis	Middelingsweg, bouw- werk	Hedel
19811687	3-6-1981	1x rkg 25pr (leeg)	steenfabriek Rossum	Rossum
19812079	8-7-1981	1x rkg 25pr (leeg)	steenfabriek te Rossum	Rossum
19813252	20-10-1981	Boorkop van boormachine, geen munitiear- tikel	Hooiweg, Hedel	Kerkdriel
19813315	26-10-1981	1x rkg 25pr verschoten, leeg 1x staartstuk 3inch mor	Steenfabriek Maasweg 1	Rossum

UO nr.	Datum	Omschrijving	Locatie	Plaats
19813561	19-11-1981	1x rkg 25pr (leeg)	steenfabriek "Rossum", Maasweg 1	Rossum
19813732	9-12-1981	Melding van munitie, met tekening, zie ook MORA 19820670	Teisterbandstraat 44 te Kerkdriel	Kerkdriel
19820497	6-3-1982	1 BG 17 ps(BR) met sb nr. 257	Ulicotenweg 4	Ammerzoden
19820670	19-3-1982	1x rkg 25pr m/ost, z/rookpotten, verscho- ten (zie ook MORA 19813732)	Teisterbandstraat 44	Kerkdriel
19820876	31-3-1982	1x rkg 25pr verschoten vol	Maasweg 1, steenfabriek	Rossum
19821634	12-5-1982	1 BPG 7,5cm (D) z/buis, niet verschoten	Kievitsham, Hoesadriel	Kerkdriel
19822039	10-6-1982	1x rkg 25pr leeg, verschoten m/onts tsb nr 221-serie	Langs Moleneind	Alem
19822204	25-6-1982	1X RKG 25 PR. LEEG	Wertsteeg	Kerkdriel
19823026	14-9-1982	1x pg 17pr	mut. Nr 864	Kerkdriel
19823027	14-9-1982	1x restant pg 17pr	Kerkwijksekade	Kerkdriel
19823151	23-9-1982	1x bpg 76mm m/bb (verschoten)	Veldweg (achter varkens- schuur)	Hedel
19823282	2-10-1982	1x staartstuk 5cm mor	Polder te Kerkdriel	Kerkdriel
19823499	21-10-1982	1X BG 5.5 INCH	Provincialeweg, CHEVRON- GARAGE VAN EWIJK ACH- TER IN AKKERLAND VLAK BIJ BOOMGAARD	Kerkdriel
19823658	1-11-1982	1x rkg 25pr leeg	Maasdijk 27	Hedel
19823897	22-11-1982	1X BGR 17 PR.	Kievitslaan 55	Kerkdriel
19830082	11-1-1983	NIKS GEVONDEN	Zwembad de Kreek, Wil- genpas 2	Kerkdriel
19830165	21-1-1983	1X BGR 3.7 INCH ZIE 19830082	Zwembad, Wilgenpas 2	Kerkdriel
19830354	17-2-1983	2x hgr Mills 36	Molendijk, achter een be- tonnen paal	Hedel
19830649	15-3-1983	1x pgr 57mm	Pannehuis 22	Kerkdriel
19831098	22-4-1983	melding vervallen	Meester la Grostraat	Ammerzoden
19831210	29-4-1983	explosief niet te vinden, wordt evt. op- nieuw gemeld	Kasteellaan (kasteellaan 1 t/m 4=politie)	Hedel
19831311	6-5-1983	Assistentie bij huiszoeking, geen explosie- ven aangetroffen	Woning	Kerkdriel
19831360	11-5-1983	1x pg 17pr verschoten	Ammerzodenseweg 30, achter woning	Hedel
19831621	3-6-1983	GRANAAT BEGRAVEN NA WOII NIET AAN- GETROFFEN	VZA VOORSTRAAT 10	Ammerzoden
19831696	9-6-1983	granaat door de jeugd al weggehaald	Kievitsham 85, Hoenzadriel	Hoenzadriel
19831721	10-6-1983	1X BG 25PR.	Hohorst	Kerkdriel
19832141	19-7-1983	SCHROOT (METALEN VAT)	Grote Inghweg 5	Kerkdriel
19832620	24-8-1983	1X BG 76MM	Schepenland 2	Kerkdriel
19833689	11-11-1983	1X BG LSP 17 PR.	Teistenbandstraat 31	Kerkdriel
19833692	12-11-1983	1X PG 17 PR	Ganzenweg	Kerkdriel
19833869	28-11-1983	1x huls (messing) 76mm m/osd	Maasdijk 8	Hedel
19834018	12-12-1983	1 RKG 10,5cm (D) leeg	Keramische Industrie	Kerkdriel
19834063	19-12-1983	1x rkg 25pr (leeg)	Merenstraat 3	Alem
19834112	24-12-1983	1x bpg 75mm m/bb verschoten	Moleneind 7	Kerkdriel
19840299	11-2-1984	1x rkg 25pr (leeg) verschoten	Meester la Grostraat 14	Kerkdriel
19840339	16-2-1984	1X RKG 25 PR VERSCH LEEG	Heust 16	Well
19840416	24-2-1984	1x rkg 25pr (leeg)	Ammerzodenseweg 15	Hedel
19840734	21-3-1984	1x pg 6pr	Kon. Wilhelminastraat 19 in de tuin	Hedel
19840992	7-4-1984	schroot	Haarstraat 27	Ammerzoden
19841160	16-4-1984	1x bg v. 25 pdr. m/rest SB verschoten	Maasdijk, bij zandafgraving	Hedel
19841198	18-4-1984	Geen munitie, 2 accu's	Buitendijks, in het ver- lengde van de Uitingstraat	Kerkdriel
19841199	18-4-1984	1 BG 76mm z/sb met ovd	nabij Woedragensestraat 34	Ammerzoden
19842052	14-6-1984	1x bg 17pr m/sb 244	Bernhardstraat/Geerstraat	Hedel

UO nr.	Datum	Omschrijving	Locatie	Plaats
19842189	27-6-1984	NA	Hooiweg 4	Hedel
19842552	1-8-1984	1X BG 17 PR.+ 1X BG 75MM	Steigerboom 8, Terrein KIK nabij achteruitgang zandstraat	Kerkdriel
19842587	3-8-1984	1X BG 17 PR.	Zandstraat, steenfabriek	Kerkdriel
19842663	10-8-1984	1X BG 17PR	Steigerboom 8, KIK terrein	Kerkdriel
19842664	10-8-1984	1X SB M48 SERIE	Kromsteeg 41	Kerkdriel
19842709	15-8-1984	1X LICHTGR. 81MM MORT.	Buro	Kerkdriel
19842735	17-8-1984	ZIE VOLGENDE (19843058)	Recreatieproject Zandmeren	Kerkdriel
19843039	13-9-1984	1x Bg 75cm z/ost (verschoten)	steenfabriek te Rossum	Rossum
19843058	14-9-1984	VZA 3.200 M2 NA VONDST 6X BG 17PR.	Recreatiegebied Zandmeren	Kerkdriel
19843216	29-9-1984	Geen munitie, schroot	Moleneind 13	Kerkdriel
19843304	9-10-1984	NIETS AANGETROFFEN	Zandafraving, Zandmeren	Kerkdriel
19843373	16-10-1984	±300 Schiethamer patroon 5x afvuurpatroon	Duikschool GOC, Fort Crèvecouer	Hedel
19843865	3-12-1984	1x brkgr fosfor 3inch mor m/sb	Heerewaarden, weiland Oude Oven 9	Heerewaarden
19844011	19-12-1984	1 BG 25 pr met sb nr. 117, verschoten	Hoensadrielsedijk	Kerkdriel
19850361	4-3-1985	1 PG 17 ps verschoten	Uilecotenweg, tussen 19 en 21	Ammerzoden
19850521	16-3-1985	Geen munitie, vermoedelijk aardpen	Molendijk 6	Heerewaarden
19850658	26-3-1985	1 BG 25 pr met sb	Heemraadstraat 2, Hoenzadriel	Hoenzadriel
19851089	23-4-1985	1X BG 17 PR.	Zandstraat	Kerkdriel
19851262	3-5-1985	1x bg 6pr z/ost versch.	Rossum, boomgaard	Rossum
19851432	19-5-1985	ZA in watergebied 1x granaat 7,6cm (3inch UK)	Maasdriel	Kerkdriel
19851542	20-5-1985	1x bg 3,7inch met ged. v. tsb verschoten	Koningin Wilhelminastraat 50	Hedel
19851890	15-6-1985	1X BG 17 PR.		Kerkdriel
19852093	3-7-1985	1x hgr Mills 36 m/ost	Korenstraat 9, in schuurtje	Hedel
19852275	17-7-1985	1x hgr scherf No. 26 M z/vertragingsslp	Adm de Ruiters v Stevenickstraat 38	Hedel
19852305	19-7-1985	1x bg 8cm mortier	de Dreef 2, langs de straat	Hedel
19852543	13-8-1985	1x rkg 25pr m/tsb verschoten	achter dorps huis in uiterwaarden	Hedel
19852573	16-8-1985	1X BG 17 PR.	Paterstraat, begraafplaats	Kerkdriel
19852705	29-8-1985	1x hgr fosfor nr 77 m/ontst 247	Molenstraat 8	Hedel
19852931	20-9-1985	1x rkg 25pr verschoten (leeg)	recreatiegebied "Te Hedel"	Kerkdriel
19853058	30-9-1985	1x rkg 2inch mortier	Velgtstraat 17, in tuin	Hedel
19853766	4-12-1985	1x bg 17pr m/sb 244	steenfabriek Rossum	Rossum
19860385	6-3-1986	1x bg 25pr m/sb nr 117, verschoten	Velddriel	Velddriel
19860549	21-3-1986	1X BG 17 PR.	Oude Weistraat 17	Kerkdriel
19860578	24-3-1986	1X BG 17PR. VERSCH.	Zwin, bij akker in sloot	Ammerzoden
19860919	15-4-1986	OUDE KANONSKOGEL	wertsteeg 27	Kerkdriel
19860961	18-4-1986	1x staartstuk 3inch mor	Korenstraat 14	Hedel
19861049	23-4-1986	1x bg van 75 mm, m/restant ost, verschoten	Winkelseweg 16	Hedel
19861198	2-5-1986	VZA NA VONDST HGR	Kievitsham 5, sloot tussen 5 en 7	Kerkdriel
19861221	2-5-1986	1x bg 75mm met rest nr 148, verschoten	Koningin Wilhelminastraat 19 in achtertuin	Hedel
19861643	27-5-1986	1x bg 17pr m/sb 244, verschoten	steenfabriek Rossum	Rossum
19861806	6-6-1986	Zoekactie, geen munitie aangetroffen.	Sloot tussen Kievitsham 5 en Kievitsham 7	Kerkdriel
19861918	13-6-1986	NA	Monseigneur Zwijzenplein 16	Kerkdriel

UO nr.	Datum	Omschrijving	Locatie	Plaats
19862109	26-6-1986	1x bg 25pr m/sb nr 117 (verschoten)	Oude Rijksweg, in de berm	Kerkdriel
19862371	19-7-1986	1X BG 17PR.	Kievitsham	Kerkdriel
19862452	13-10-1986	1X BG 75MM	Wilgenpas, Eendenweg 16	Kerkdriel
19862488	28-7-1986	1X RKG 25PR. VERSCH.	Heust 47 T.O. IN WEI-LAND	Well
19862681	12-8-1986	1x rkg 25pr (leeg)	Molendijk	Hedel
19863204	25-9-1986	1x bg 17pr m/sb nr. 244	Leijenhof 7, Hedel	Kerkdriel
19863452	13-10-1986	1x bg 17pr m/sb, verschoten	Wilgenpas, Kerkdriel, op parkeerplaats zwembad	Hedel
19870433	12-3-1987	1X BG 17 PR.	Zandstraat, naast parkeerterrein, sloot	Kerkdriel
19870643	2-4-1987	1X BG 17 PR.	Zandstraat	Kerkdriel
19871110	1-5-1987	1x bg 3,7inch m/mtb 207/208 serie, verschoten	Maasweg 1, steenfabriek	Rossum
19871489	1-6-1987	Zoekactie naar bom, verzakkingen in weiland te zien van gedetoneerde bommen; Zie ook MORA nr. 19872507	Weiland naast eendenkooi Hedel, zie situatiekaart	Hedel
19871811	7-7-1987	1x bg 25pr met sb nr. 117, verschoten	Ammerzodenseweg 15	Hedel
19872472	11-9-1987	ca. 25 KKM div. schroot, geen munitie	weiland	Heerewarden
19872507	16-9-1987	Zoekactie afgedaan door gemeente, ruilverkaveling heeft al plaatsgevonden. Zie ook MORA nr. 19871489	Weiland naast eendenkooi Hedel, zie situatiekaart	Hedel
19872510	16-9-1987	2x bg 17pr m/sb nr. 244/257	bouwland	Hedel
19873256	24-11-1987	1x rkg 25 pr	Weigraaf/Bergseweg, Well	Ammerzoden
19880326	15-2-1988	1x bpg 75mm (verschoten)	Ammerzodenseweg 4, Hedel, achter woning bij betonnen silo's	Hedel
19880428	25-2-1988	vermoedelijk contragewicht	Leijensteestraat 14, Kerkdriel	Kerkdriel
19880596	16-3-1988	1x rkg 25pr verschoten	Singel (is een weg) achter Kasteel Well	Ammerzoden
19880843	9-4-1988	1X REST. OST M48-SERIE	Heust 37	Ammerzoden
19880992	18-4-1988	1x hgr Mills 36 compleet	Drielseweg 36, Hedel	Maasdriel
19881208	27-4-1988	1 PG 57mm (U.S.)	Kievitsham 59-63	Maasdriel
19881299	2-5-1988	1 BG 25 ps met ost	Hoensedrielsedijk	Maasdriel
19881392	9-5-1988	1x bg 17pr m/sb nr 244, Engels, verschoten	Middenlindenseweg	Maasdriel
19881491	14-5-1988	1x Sb nr 152/162, Engels, restant	Molendijk 30	Kerkdriel
19881822	11-6-1988	3x staart 3inch mortier gr	Steenhovensestraat 5, 'Hedel'	Hedel
19882727	13-9-1988	1 rkg v 25 pr	Weiland aan de Weigraaf	Ammerzoden
19882812	21-9-1988	1x bg 3inch mor m/sb nr. 152/162	Wellsedam 27, Well	Kerkdriel
19882939	4-10-1988	1x lichaam van rkg 25pr met rest mtb 8x restanten sb M48-serie	Steenfabriek a/d Maasweg	Rossum
19882971	7-10-1988	1x rkg 25pr, verschoten	Rooyensestraat 24, Hoenzadriel	Hoenzadriel
19883194	31-10-1988	1X SCHROOT (B9)	Hoornkamp	Ammerzoden
19883443	25-11-1988	1X PG 6PR.	Bureau Ammerzode	Ammerzoden
19890559	7-3-1989	NA	Puinbrekerbedrijf v. Koppel, Bato's Erf 8	Heerewarden
19890600	10-3-1989	1x staartstuk afk van 3inch mr	Uilekotenweg t.o. nr. 5, champignonkwekerij	Ammerzoden
19890947	7-4-1989	1x rkg 25pr	Schoolstraat 11, Well	Ammerzoden
19891299	3-5-1989	1x pg 17pr, verschoten	Polder	Hedel
19891574	23-5-1989	1x pg 6pr z/geleiband	weiland aan de Vlietseweg 20, Velddrel	Maasdriel
19891751	6-6-1989	1x bg 3,7inch m/tsb incl. Versch.	Broekheuvelsestraat, Hedel	Maasdriel
19891874	16-6-1989	1X RKG 25 PR. LEEG	Zandafgraving Bern, Zandmeren	Kerkdriel

UO nr.	Datum	Omschrijving	Locatie	Plaats
19892171	13-7-1989	1x rkg 25pr zonder rookpotten, verschoten	De Koolmees, bouwput in woonwijk	Rossum
19892292	25-7-1989	1x pg 17pr (verschoten)	Middelingseweg, appel-boomgaard	Hedel
19892303	27-7-1989	1x BG van 8 cm mor met SB	Drielseweg, achter perceel 1	Hedel
19892509	16-8-1989	NA	Holenstraat 34, Herwenen	Rossum
19892600	24-8-1989	1X RKG 25PR. VERSCH.	Wellsedijk, Well	Ammerzoden
19892661	30-8-1989	1 BG 25 ps met rest. ost., verschoten	3e Gat, Kerkdriel	Kerkdriel
19892898	20-9-1989	1x stst 3 inch mor	Drielseweg 12, Hedel	Hedel
19893508	30-10-1989	1x rkg 25pr, verschoten, leeg, m/rest tsb 221	De Hemert Zuid	Maasdriel
19893835	4-12-1989	1x staartst 2inch mr	Loods van gemeentewerken	Hedel
19900594	16-3-1990	1x ltg 2inch mr	Molendijk Hedel	Hedel
19900789	1-4-1990	1x Rkg 25pr (leeg)	Waldijk, dijkverzwaring	Rossum
19900790	1-4-1990	1X RKG 25 PR LEEG	Teisterbandstraat 44	Kerkdriel
19900868	6-4-1990	Geen munitie, schroot	Rooiensestraat 28, Hoenzadriel	Hoenzadriel
19901087	25-4-1990	1x pg 17pr	Bouwland kruising Paradijsweg/Kerkwijkse kade	Ammerzoden
19901112	26-4-1990	1x rkg v 25 pr	Oprit/afrit naar weiland, Sleiwesdijk tegenover Maayenstraat te Well	Ammerzoden
19901197	3-5-1990	1x bg v. 3,7" versch. m/ost (MTB gedeelte)	Winkelseweg, Hedel	Hedel
19901254	8-5-1990	1x bg 17pr verschoten m/ost	Gementweg	Hedel
19901587	12-6-1990	1x pg 57mm verschoten	Achterdijk 4	Hedel
19902030	30-7-1990	1x pgptn 17pr m/ost, z/ost.dop	Veerstraat 14, café	Heerewaarden
19902572	24-9-1990	1x bg 3,7inch met rest mtb nr. 208/209	Architronlaan/Parallelweg	Hedel
19902803	15-10-1990	1x rookgranaat 25 pr verschoten, leeg	Weiland	Maasdriel
19902818	16-10-1990	1x bg 17pr m/sb nr. 244, verschoten	Koningin Wilhelminastraat 19. achter bosjes bij aard-appeloverslagbedrijf	Hedel
19902835	17-10-1990	Geen exposief aangetroffen, MORA afgedaan	Donkeredam, Hedel, in weiland	Hedel
19902967	27-10-1990	1x pg/pgptn 2cm	Haarstraat 42, Ammerzoden	Ammerzoden
19910131	20-1-1991	1X BG 25 PR. + 1X PG 17 PR.	Zandstraat, Kerkdriel	Kerkdriel
19910388	8-3-1991	1x rkg 25pr z/rkpotten m/ost	Haarstraat 33	Ammerzoden
19910633	29-3-1991	1 RKG 25 ps, verschoten en 1 staartstuk 3 inch mor	Tussen Bergsemaasdijk en Bernsdijk, Well	Maasdriel
19911021	29-4-1991	1x bpg 75mm, z/ost, z/springstof, verschoten	Uiterwaarden	Rossum
19911245	23-5-1991	1X SCHERFHGR O.H.	Heust 8, Well	Ammerzoden
19911255	24-5-1991	Zelfde melding als MORA 19911245	Heust 8, Well, op het erf	Maasdriel
19911374	5-6-1991	1x bg v 8 cm met rest sb	In de polder, Velddriel	Maasdriel
19911903	22-8-1991	1x Bg 3,7inch m/rest mtb verschoten	Baronieweg	Hedel
19912010	4-9-1991	1X PG 17 PR.	Ganzenweg Kerkdriel	Kerkdriel
19912070	12-9-1991	2x hgr Mills 36 compleet	Bateswerf Heerwaarden, aannemersbedrijf Koppel	Maasdriel
19912404	14-10-1991	1x bg 25pr m/sb 119, verschoten 1x bg 3,7cm m/sb, verschoten 1x pg 57mm, niet verschoten	Wilhelminastraat 19, Hedel	Hedel
19912645	12-11-1991	1X RKG 25PR. VERSCH. LEEG, 1X BG 3INCH MGR	Berghse MaasDIJK	Ammerzoden
19912665	14-11-1991	ZA, mogelijke blindgangers van bombardement gemeld, dieptedetectie uitgevoerd, niet gevonden 2x restanten v. ost. No 119 z/expl. Inhoud	Wilhelminastraat 91, zie kaartje	Hedel

UO nr.	Datum	Omschrijving	Locatie	Plaats
19912755	26-11-1991	VZA, geen munitie gevonden, alleen schroot	Voorstraat 12, tuin	Ammerzoden
19920529	9-3-1992	1X BG 75MM VERSCH	Hoge Steeg 48	Ammerzoden
19920843	14-4-1992	1x rkg 25pr m/rest tb, verschoten	Geerdenweg, bij aanleg van provinciale weg	Hedel
19920942	24-4-1992	1x bg 3inch mr m/sb nr 152/162	Maasweg 1, steenfabriek	Rossum
19921038	6-5-1992	Contragewicht, schroot	Advocatenlaan 30, in de tuin	Ammerzoden
19921039	6-5-1992	1X BG 17 PR.	Zwembad de Kreek, Wilgenpas 2	Kerkdriel
19921131	14-5-1992	1x bombodem Schroot	Waalstoep 3	Rossum
19921145	16-5-1992	1x Staart v. 8cm mr (Duits)	Maasdijk 16, Dreumel	Hedel
19921146	16-5-1992	Zelfde melding als MORA 19921038	Advocatenlaan 30, braak liggend terrein achter huis	Ammerzoden
19921286	4-6-1992	1x rkg 25pr verschoten, z/rookpotten m/rest tsb nr 221	Molendijk 30, Hedel	Hedel
19921636	17-7-1992	1x bpg 76mm verschoten, 2 ost/spr.st	Kon. Wilhelminaweg 50, Hedel, nabij woonhuis	Hedel
19921856	18-8-1992	1x bg 25pr m/ost, verschoten 1x obg 20mm	Korenstraat 7	Hedel
19922470	2-11-1992	1x BGptn v. 6 pr m/sb 244.	Maasdijk 49, Hedel	Hedel
19922660	1-12-1992	1x bg 3,7inch m/rest ost mtb, verschoten (Engels)	Loswal te Kerkdriel	Maasdriel
19922830	30-12-1992	1x bg 25pr m/sb nr 117, verschoten	Akkerseweg 20, Kerkdriel, bouwland	Kerkdriel
19930073	16-1-1993	1x pg/lsp 17pr (verschoten)	Uithovensestraat 4, in tuin van woonhuis	Hedel
19930141	27-1-1993	1x rkg 25pr z/rookpotten, verschoten, m/rest ost	Steenfabriek Rossum	Rossum
19930507	19-3-1993	1x bpg 75mm m/bb, verschoten	Weteringshoek	Rossum
19930560	24-3-1993	explosief niet te vinden, politie stelt onderzoek in	In de Uiterwaarden	Maasdriel
19930809	17-4-1993	1x bg 17pr m/sb 257, verschoten	Uiterwaarden	Maasdriel
19931055	8-5-1993	1x bg 3,7inch met rest. Tb 207/208, verschoten	Hooiweg, perceel akkerland	Hedel
19931079	11-5-1993	1x bg 25pr m/sb nr 117, verschoten	Steenfabriek, Rossum, Maasweg	Rossum
19931085	11-5-1993	BPG 76MM	Spiegelenseburgseweg, Veldriel	Veldriel
19932004	10-9-1993	1x bg 25pr m/sb nr. 117, verschoten	Akker	Hedel
19932176	4-10-1993	1x rkg 25pr, leeg	Bergsemaasdijk, Well, bouwland hect. Paal 0,9	Ammerzoden
19932416	3-11-1993	1x oatgrak 3,5inch, verschoten 1x motor van 3,5inch raket, leeg	Marschallweg 14, Hurwenen	Rossum
19932487	13-11-1993	NA	Oude Weistraat 37, Veldriel	Veldriel
19940340	2-3-1994	1x bg 7 veld OH, verschoten	Bouwterrein aan de Dreef	Hedel
19940370	7-3-1994	Geen munitie, schroot	Ammerstraat 14, cafetaria Stefantino	Ammerzoden
19941005	13-5-1994	1x staartstuk 3inch mr 1x rest sb 152/162	Hopstraat 13	Hedel
19941034	17-5-1994	1x Srkg 3inch mr m/rest sb	Loswal fa. v. Gendt, Zandstraat	Maasdriel
19941942	19-9-1994	1x rkg 25pr m/tsb nr 221, verschoten	Harensesweg	Hedel
19942085	5-10-1994	1x rest 3inch rak motor 1x ost 60lbs	De Zanden, Hedel, bouwterrein	Hedel
19942187	17-10-1994	1x aanvalshgr nr. 1 OH, m/rest ost	Het Aarkeland nr. 12, Rossum	Rossum

UO nr.	Datum	Omschrijving	Locatie	Plaats
19950428	16-3-1995	1x 500pr medium capacity m/b pistool nr. 30 1x staartstuk 3inch mr	Afrit Oude Rijksweg west-zijde, aan het water, Hedel, zie kaartje voor exacte locatie	Hedel
19950432	16-3-1995	1x bg 17pr m/sb, verschoten	Donkerdam, Maasdriel	Hedel
19950627	10-4-1995	1 verm rest ontsteker	Slijkwelddijk 16, Well, akker	Ammerzoden
19950628	10-4-1995	1x bg 17pr m/rest ost, verschoten	Maasweg steenfabr., Rossum	Rossum
19950720	18-4-1995	1x bg 25pr m/rest ost, niet verschoten	Pr. W. Alexanderstraat 11D, achterzijde woning, Hedel	Hedel
19950939	4-5-1995	Zelfde melding als MORA 19950628	Steenfabr., Maasweg 1, Rossum	Rossum
19952052	22-9-1995	Geen munitie, schroot	Kerkstraat 20, kippenhok	Rossum
19960156	29-1-1996	1x bg 17pr m/sb nr 244 (verschoten)	Maasweg 1, steenfabriek	Rossum
19960258	23-2-1996	2X REST. VAN LTG 2INCH MGR	Knollenland te Well BUITENDIJKS (STIEREN-BOS)	Ammerzoden
19960265	26-2-1996	1 huls 10,5 cm L6-40 (vol) (Duits)	Slijkwelldijk te Well, weiland	Ammerzoden
19960415	17-3-1996	INBESLAGGENOMEN MUNITIE	Kruisstraat 5, Kerkdriel	Kerkdriel
19960476	21-3-1996	1x bg 8cm mr m/sb, verschoten	Rooijensestraat 26, boomgaard thv perceel 12, Hoensdriel	Hoensdriel
19960596	5-4-1996	1x bom 250lbs z/ost (bodemplaat eruit, springstof aanwezig)	Sint Odradastraat te Alem, bouwland	Alem
19960725	17-4-1996	1x bg 6pr m/sb nr 244, verschoten	Architonlaan 3, Hedel, Klokman verpakkingen, akkerland	Hedel
19960846	26-4-1996	1x rkg v 25 pr m/tsb nr 221, verschoten	Aan Oever van gedempte maasarm, te Wellseind	Ammerzoden
19961025	15-5-1996	1x bom 500lbs, vm pist nr 30, gewapend	Uiterwaarden te Alem	Alem
19961185	4-6-1996	1x bg 8,8cm m/mtsb s60/90 incpl, verschoten	Heggeldijk	Heerewarden
19961359	27-6-1996	1x hgr Mills 36 z/beugel	Uiterwaard nabij Rijkswaterstaat, westzijde sluis	Heerewarden
19961463	12-7-1996	1x bg 25pr m/sb nr. 117 verschoten	Schip bij de sluis	Heerewarden
19961508	18-7-1996	1x bg 25pr m/tsb nr 222, verschoten	Middelingsweg	Hedel
19961522	19-7-1996	BG 76MM	Nieuwstraat 3, Kerkdriel	Kerkdriel
19961589	30-7-1996	1x bg 7 veld m/rest ost, verschoten	Maasdijk t.h.v. Spoordijk	Hedel
19961676	10-8-1996	Geen munitie, gascylinder	Ketelaarsput	Heerewarden
19961907	14-9-1996	Granaat niet gevonden.	v. Heemstraweg Heerewarden, bij zandafgraving	Heerewarden
19961982	23-9-1996	1x bg 17pr m/sb nr 257, verschoten	Kasteellaan t.h.v. perc. 4, bij lagere school	Hedel
19962019	27-9-1996	1x bg 5,5inch m/sb nr 231, verschoten	Sluis Sint Andries	Heerewarden
19962109	8-10-1996	BG 25 PR.	Salie tegenover 13-15 te Kerkdriel	Kerkdriel
19962142	10-10-1996	1x rkg 75mm BE verschoten	Sluis Sint Andries	Heerewarden
19962166	14-10-1996	NA	v. Heemstraweg	Heerewarden
19962188	16-10-1996	1x srkg 3inch mr m/sb	Dijkstraat 12 te Well	Ammerzoden
19962191	17-10-1996	1X BG 25 PR.	2e Geerden 21 te Velddriel	Velddriel

UO nr.	Datum	Omschrijving	Locatie	Plaats
19962504	7-12-1996	SCHROOT (GRONDPEN WASLIJN)	Twisterbandstraat 41 te Kerkdriel	Kerkdriel
19970872	23-4-1997	1x bpg 7,5cm z/bb, verschoten	Akkerseweg 13B, zie kaartje voor locatie	Hedel
19971020	5-5-1997	1x bg 25pr m/sb 119, verschoten	Donkere Dam	Hedel
19971084	13-5-1997	1X BGR 17PR. VERSCH.	Akker	Ammerzoden
19971098	14-5-1997	Geen munitie, schroot	Moleneind 11	Maasdriel
19971124	18-5-1997	1x Bg 25pr m/sb nr 117, verschoten	Op een akker aan de Donkere Dam	Maasdriel
19971206	27-5-1997	1x bg 8cm mr m/sb Wgr ZT, verschoten	Uithovensestraat 35	Hedel
19971255	3-6-1997	1x bg 3,7inch m/mtb nr 207/208	Wellsedijk tussen percelen 33 en 35	Ammerzoden
19971278	7-6-1997	1x Rkg 25pr m/msb nr 221, leeg	Hareneweg 15	Hedel
19971296	10-6-1997	1x bg 3,7cm m/ost	Akkerseweg 13B	Hedel
19971548	11-7-1997	1x Rkg v 25 Pr. (verschoten)	Maasdijk	Hedel
19971902	5-9-1997	1x bg 3,7inch m/mtb, verschoten	Architronlaan 4	Hedel
19972077	1-10-1997	NA	Heemstraweg	Heerewarden
19980118	23-1-1998	1x bpg 75mm m/bb M66, verschoten	Voetbalvereniging aan de Maaijenstraat, Well	Ammerzoden
19980556	31-3-1998	1X BG 25 PR.	Kromstreeg, Kerkdriel	Kerkdriel
19980805	23-4-1998	1X BGR 76MM M/66 VERSCH.	SingelTje, Well	Ammerzoden
19980822	27-4-1998	1x bg 17pr m/rest ost, verschoten	Wellsedijk 25, Well	Ammerzoden
19980970	11-5-1998	a) 1x bg v 3,7" m/rest onst Verschoten b) 1x rkg v 25 pdr verschoten	Winkelseweg 18	Hedel
19981067	21-5-1998	1x bg 12cm mr m/sb, verschoten	Gementweg	Hedel
19981140	29-5-1998	1 rkg 25 pr verschoten met bodembuis, leeg	Weigraaf, landbouwperceel mais	Ammerzoden
19981316	23-6-1998	1x rkg 25pr m/bb inclpl, verschoten, leeg	Sint Odradostraat	Alem
19981330	24-6-1998	1x srkg 4,2inch mr z/sb	moffendijk 2, weiland	Berm
19981731	26-8-1998	1x rkg 25pr m/rest ost tsb nr 221, verschoten, leeg	Burg. J. Roosenboomstraat	Hedel
19981836	11-9-1998	1x bg 3,7inch m/mtb 207/208, verschoten	veerweg, dijk	Alem
19981849	14-9-1998	1x Bg v 3,7" m mtb 207/208, verschoten	winkelseweg 16	Hedel
19981990	5-10-1998	8x bg 8cm mr m/sb, wgr 38, niet verschoten	Rooijensestraat, Hoenzadriel	Kerkdriel
19982110	26-10-1998	BGP 20MM	deken Wehmeijerhof 5	Velddriel
19990154	29-1-1999	1x rkg 25pr m/tsb nr 221, verschoten	Maasweg 1, in afgegraven grond bij de steenfabriek	Rossum
19990367	16-3-1999	1x rkg 25pr m/tsb nr 221, verschoten	Maasweg 1, steenfabriek	Rossum
19990507	2-4-1999	1x rkg 25pr m/tsb nr 221, verschoten	Koningin Wilhelminastraat t.o. perceel 3	Hedel
19990658	22-4-1999	2x sb M48, restant 1x restant staartstuk 3inch	Haarstraat 48	Ammerzoden
19990734	29-4-1999	1x rkg 25pr, m/tsb nr 221, verschoten	Steenfabriek Maasweg 1, achter de loods	Rossum
19990767	3-5-1999	1x bom 500lbs MC met nr 30 pistool, gewapend 1x staartstuk 3inch mr 1x rest bomstaart	kruising Maasdijk/Beatrixstraat	Hedel
19990802	7-5-1999	2x rkg 25pr m/mtb nr 221, verschoten 3x staartstuk 3inch mr, verschoten	Molendijk thv de Hondsnestraat	Hedel
19990807	7-5-1999	1x rkgr 25pr m/tsb No221	Maasdijk	Hedel
19990883	18-5-1999	1 BG 8cm mor met sb Wgr Z.T (D), verschoten	Hoenzadrielsedijk	Hoenzadriel
19990884	18-5-1999	Zelfde melding als MORA 19990802	Molendijk	Hedel
19990893	19-5-1999	1x rkgr v 25 pr m/tsb nr 221 verschoten	weiland aan de Wellsedijk	Well
19990894	19-5-1999	BPG 75MM	Hamstraat 9, in tuin	Velddriel
19990903	19-5-1999	1x KKM compleet, niet verschoten	Pr. Bernardstraat 29	Hedel

UO nr.	Datum	Omschrijving	Locatie	Plaats
19990936	25-5-1999	1x pg 17pr verschoten 1x rkg 25pr m/tsb nr 221 verschoten, leeg	Donkeredam, akker	Hoenzadriel
19991098	17-6-1999	1x bg 8cm mr	Wellsedijk to perceel 28	Well
19991105	17-6-1999	1x granaatkartets 17pr 1x staartstuk 3inch mr	Langedijkstraat 19, achter- tuin	Ammerzoden
19991193	30-6-1999	1x pg 7,5cm verschoten 1x hgr Mills nr 5	Zwin 18	Ammerzoden
19991227	5-7-1999	1x pg 17pr verschoten	Maasweg 1	Rossum
19991272	12-7-1999	Zelfde melding als MORA 19991283	Achterstraat, bij kasteel	Ammerzoden
19991278	13-7-1999	Zelde melding als MORA 19991283	Geelrijs 30	Ammerzoden
19991282	13-7-1999	1x rkg 25pr m/tsb 221 verschoten, leeg	Steenfabriek Maasweg 1, Rossum	Rossum
19991283	14-7-1999	Na zoekactie geen granaat aangetroffen.	Kasteel Achterstraat, Am- merzoden	Ammerzoden
19991330	20-7-1999	1x bg 25pr m/sb nr 119, verschoten	Maasweg, steenfabriek	Rossum
19991389	29-7-1999	1x bg 76mm m/ost, incl, verschoten 1x bg 3inch m/restant mtsb M43, verscho- ten (USA)	t.o. perceel koningin wil- helminastr. 89	Hedel
19991623	8-9-1999	1x rkg 25pr m/tsb nr 221, verschoten, leeg	Maasweg 1 te Rossum, steenfabriek	Rossum
19991928	15-10-1999	NA	van Heemstraweg	Rossum
19991959	20-10-1999	1 rkg v. 25 pr met restant ontsteker nr 221, verschoten, leeg	Slijkweltsedijk, taluddijk	Well
20000013	3-1-2000	1x rkg 25pr m/tsb nr 221, verschoten, leeg	Maasweg 1, steenfabriek	Rossum
20000124	25-1-2000	1x bg 25pr m/sb nr 117, verschoten	Maasweg 1, steenfabriek Rodusa	Rossum
20000500	27-3-2000	1x bg 25pr m/sb nr 117, verschoten	Gementweg, zandafgraving	Hedel
20000741	21-4-2000	1x Bg 25pr m/sb nr 117, verschoten	Gementsweg, akker	Hedel
20000811	1-5-2000	1x bg 17pr m/sb nr 257, verschoten	de Harenseweg, Hedel, ak- ker	Kerkdriel
20001000	19-5-2000	1 bg v 3,7 inch howitzer, met schokbuis nr 106E, verschoten	Slijkwelsedijk, onverhard pad	Well
20001586	21-8-2000	ZA, 1x stst 3inch mr	Korenstraat 18	Hedel
20002276	28-11-2000	1 RKG 25 pr met tb no. 221	Hoenzadrieldijk	Hoenzadriel
20002363	16-12-2000	1x bg 3,7inch m/rest mtb 207/208, ver- schoten	Kon. Wilhelminaweg 81	Hedel
20010260	28-2-2001	1 stst van 3" mor	Stationsweg 15	Hedel
20010348	15-3-2001	1 PG 2 pr met LSP z/geleiband	Zandweg 1 a	Ammerzoden
20011530	26-9-2001	1x rkg 25pr m/rest tsb 221 serie, verscho- ten	Maasweg 1, steenfabriek	Rossum
20020741	15-5-2002	1x rkg 25pr m/rest tsb nr 221, versch, zon- der rookpotten	Maasweg Rossum, steenfa- briek	Rossum
20020839	31-5-2002	1x bg 17pr m/sb 257, verschoten	Uilencotenweg 7 Ammer- zoden	Ammerzoden
20020861	4-6-2002	1x rkg 25pr m/tsb 221 verschoten, leeg	Maasweg 1 Rossum, steen- fabriek	Rossum
20020965	19-6-2002	1x Bg van 25 pr met sb no 117, verschoten (GB)	Maasdijk Hedel	Hedel
20021161	23-7-2002	1x hgr, scherf, no 36M, z/expl lading, z/slp	Slotselaan 2, in kast in schuur.	Rossum
20021184	27-7-2002	1x bg v 8 cm mor m/Sb verschoten	Strand (dode arm maas)	Wellseind
20021373	3-9-2002	1x bg 17pr m/sb nr 244, verschoten	Mr la grostraat	Ammerzoden
20021512	22-9-2002	1X BGR 75MM USA IN HET WATER	Geersteeg	Kerkdriel
20021639	11-10-2002	1x Bg 25pr m/sb nr 117, verschoten	Rooiensestraat t.o.v. huisnr 3, Hoenzadriel, wei- land	Kerkdriel
20021649	14-10-2002	1x brisantgranaat van 3 inch, met ontste- ker M48 ser, verschoten	mr Lagrostraat 27, Ammer- zoden	Ammerzoden
20030071	16-1-2003	1x rkg 25pr m/tsb nr 221, verschoten	Maasweg 1, Rossum, steenfabriek	Kerkdriel

UO nr.	Datum	Omschrijving	Locatie	Plaats
20030271	20-2-2003	1RKg 25 pdr met rest. onts., verschoten leeg	Royensestraat	Hoenzadriel
20030513	29-3-2003	SCHROOT (BOL)	Bulkseweg	Kerkdriel
20030717	25-4-2003	BPG 76MM	Laarstraat to 6	Velddriel
20030722	25-4-2003	2x bg 8,8cm m/rest ost, niet verschoten	Hareseweg 20, akker	Hedel
20030773	6-5-2003	1 BG 25 pdr met ost. nr. 117, verschoten	Rooiensestr. na perceel 28 Hoenzadriel.	Hoenzadriel
20030822	16-5-2003	1x rkg 25pr m/rest tsb 221, verschoten, leeg	Bergsemaasdijk, Bern, akker	Berm
20030905	2-6-2003	HOUTEN KLOS GEEN MUNITIE	Veersteeg 15	Kerkdriel
20030976	15-6-2003	BG 17 PR.	Drielseveldweg Autocross-terrein	Velddriel
20031015	20-6-2003	1X RG 25 PR.LEEG	Drielseveldweg 1	Velddriel
20031056	29-6-2003	2x rkg 25pr m/rest tsb nr 221, verschoten (GB)	Donkeredam, zandafgraving	Hedel
20031512	24-9-2003	1x bg 25pr m/sb nr 117, verschoten	Haarstraat 31, tuin van nieuwbouwwoning	Ammerzoden
20031836	7-11-2003	RG 25 PR.	Drielseveldweg 5 thv de Oosterbroekweg	Kerkdriel
20040075	26-1-2004	1x bg 25pr m/ost sb nr 117, verschoten 1x seinlichtptn 26,5mm ca 20 KKM, div.	Maasweg 1, Rossum, steenfabriek	Rossum
20040525	16-4-2004	1x bpg 4,7 (OH) m/bb, verschoten	Maasdijk 24, achtertuin	Rossum
20040547	20-4-2004	RG 25 PR.+ ROOKPOT 25 PR.	Oosterbroekweg, Velddriel	Velddriel
20040677	5-5-2004	1x rkg 25pr m/restand tsb nr 221, verschoten, leeg	maasweg 1, steenfabriek	Rossum
20040689	7-5-2004	1X PGR 17PR/76MM VERSCH.	Bernseweg, Ammerzoden	Ammerzoden
20040892	14-6-2004	1x bg 20mm m/restant sb, verschoten	Middelingsweg 22a, ligt tussen twee woningen bij rioolputje	Hedel
20041329	11-9-2004	Niets aangetroffen	Hoenzadrielsedijk, sloot	Kerkdriel
20041644	4-11-2004	1 BG 25 pdr met sb no. 222, verschoten (GB)	bergse maasdijk	Well
20041649	5-11-2004	1x bg 3inch m/ost M48-serie, verschoten	St Helenaweg, spruitjesveld	Hedel
20050298	21-3-2005	1x pg 40mm, m/rest lsp, verschoten	Haarstraat 19, tuin	Ammerzoden
20050397	6-4-2005	1x rkg 25pr m/rest tsb, leeg	Op akker a/d Sint Helenaweg	Hedel
20050508	19-4-2005	Vooronderzoek Engelse Gat, ten zuiden van Maas, buiten Bommelerwaard Geen detectie of munitievondst	Engelse Gat	Hedel
20050562	25-4-2005	BG 25 PR.	Donkeredam (klein paadje) te Velddriel, Drielse Veldweg 35	Velddriel
20050605	2-5-2005	1 BG 8cm mor met AZ 34/38, verschoten	Hoenzadrielsedijk	Hoenzadriel
20050629	6-5-2005	1x rkg 25pr m/rest tsb nr 221, verschoten, leeg	Velddriel	Velddriel
20050981	6-7-2005	1x rkg 25pr, verschoten, leeg	Maasweg 1, steenfabriek	Rossum
20051280	12-9-2005	BG 77MM	Teisterbandstraat 43	Kerkdriel
20051458	9-10-2005	Geen munitie, schroot	Maasdijk	Hedel
20051642	9-11-2005	NA	Maasweg 1 te Rossum (Gld).	Rossum
20060155	7-2-2006	1x rkg 25pr m/rest tb, verschoten, leeg	Weiland thv Kievithsham 86 in Hoenzadriel	Hoenzadriel
20060445	6-4-2006	1x hgr Mills 36	Maasdijk, bouwland	Hedel
20060497	13-4-2006	NA	Nabij plezierhaven aan de Molendijk te Hedel.	Hedel
20060855	29-5-2006	1x staartstuk 3inch mr 1x rest sb nr 117	Maasdijk te Hoenzadriel, weiland	Hoenzadriel

UO nr.	Datum	Omschrijving	Locatie	Plaats
20060879	31-5-2006	1x bg 5,5inch m/tsb nr 222, verschoten	Maasdijk te Hoenzadriel, nabij zandafgraving, oost-zijde A2	Hoenzadriel
20070533	6-4-2007	1x bg 25pr, m/sb nr 117, verschoten	Zandweg 1a in Ammerzoden, uiterwaarden	Ammerzoden
20070648	21-4-2007	BG 3.7 INCH	Kruisstraat 2	Kerkdriel
20070887	26-5-2007	1x bg 2inch mr, m/sb nr 151/161, verschoten	Veldweg 9	Hedel
20071454	24-9-2007	1x sb nr 101 serie 1x rest ost, leeg	Uilecotenweg 53, aardappelhandel	Ammerzoden
20080036	7-1-2008	1x bg 3,7inch m/rest ost, verschoten (GB) 1x bg 8cm mr m/wgz 38 pressstof (Duits) 1x rest patroonhuls, 10,5cm staal (Duits)	Drielseweg thv perceel 17, Hedel, bouwterrein	Hedel
20080330	17-3-2008	1x Brisantgranaat v 25 pponder m/schokbuis no119, verschoten	Akker aan de Sint Helena-weg in Hedel	Hedel
20080362	24-3-2008	1x Brisantgranaat van 17 pdr met sb no 257 verschoten	Weiland aan de sint Helenaweg in Hedel	Hedel
20080442	7-4-2008	1x hgr nr 36M, compleet	Uilecotenweg 53 in Ammerzoden, aardappel sorteerbedrijf	Ammerzoden
20081569	31-10-2008	1x bg 3inch mr m/rest sb, nr 152/162 serie	Maasweg 1, steenfabriek	Rossum
20091807	1-12-2009	1x bpg 76mm m/bb M66, verschoten (US)	Kasteellaan 1 (kasteellaan 1 t/m 4=politie), bij uitgraven gracht aangetroffen	Ammerzoden
20091836	7-12-2009	1x bg 17pr m/sb nr 244, verschoten	Hareneweg, weiland, kassen in aanbouw	Hedel
20101509	18-10-2010	1x Bg 25pr met schokbuis No 117, verschoten	Wertsteeg 27	Kerkdriel
20101608	3-11-2010	1x Bg 25pr, m/sb nr 117, verschoten (GB)	De Veerweg	Alem
20101636	9-11-2010	1x restant raketmotor 3inch nr1 MK2	Akkersweg	Hedel
20101509	18-10-2010	Brisantgranaat van 25 pounder met schokbuis No 117, verschoten	Wertsteeg 27	Kerkdriel
20101608	3-11-2010	Brisantgranaat van 25 Pr m SB No 117, versch (GB)	De Veerweg	Alem
20101636	9-11-2010	restant van raketmotor van 3 inch, No1MK2	Akkersweg	Hedel
20110159	28-1-2011	Brisantgranaat van 75mm met restant ontstekker, verschoten.	Hoenzadrielsedijk	Hoenzadriel
20110162	31-1-2011	Huls 2x Flesjes met vloeistof 2x Brisantgranaat van 8,8 met restant springstof (D) Brisantgranaat van 2,8 cm (D) 3x Antitankbrisantgranaat 40 Brisantgranaat patroon van 2 cm (D) 3x Overdrager 3x Trekontstekker Brisantgranaatpatroon v 13mm (D)	Drielseweg 32	Hedel
20110273	21-2-2011	1 Restant TijdBuis No5	Uilecotenweg 53	Ammerzoden
20110606	18-4-2011	Brisantgranaat, 3,7inch met restant mechanische tijdbuis no207/208, verschoten	Winkelseweg 18	Hedel
20110810	12-5-2011	Brisantgranaat , 17 Pr, met SB No244, verschoten	Uitingstraat 6	Kerkdriel
20111339	onbekend	Brisantgranaat van 25 Pr, met SB No117, verschoten	Adelseweg	Hedel
20111547	28-9-2011	2x Brisantgranaat, 3,7 "m MTB 208, versch	Walderweg 2 -4	Ammerzoden
20120520	29-3-2012	1 Brisantgranaat van 17 pponder met schokbuis No 257 , verschoten (GB)	Molendijk t.h.v. nummer 5	Ammerzoden
20120520	29-3-2012	1 Brisantgranaat van 17 pponder met schokbuis No 257 , verschoten (GB)	Molendijk t.h.v. nummer 5	Ammerzoden

UO nr.	Datum	Omschrijving	Locatie	Plaats
20120592	6-4-2012	1x Brisantgranaat van 2 cm met restant schokbuis, Verschoten	Maasbanddijk 18	Kerkdriel
20121178	27-7-2012	1 Staartstuk van mortiergranaat van 3 Inch, verschoten	Hageland 1	Hedel
20121188	30-7-2012	1 oefenantitankbrisantgranaatraket van 3,5inch, verschoten.	Jan Klingeweg	Alem
20121349	30-8-2012	1 Brisantgranaat van 4 cm, met Kz fur 4 cm, verschoten (D)	Akkerseweg 13 B	Hedel
20121425	11-9-2012	1 Brisantgranaat van 3,7 inch, met mechanische tijd/schokbuis no 207/208, verschoten	Zeedijk 4	Hedel
20121980	27-12-2012	1 Oefenbrisantgranaat, 6 PR, z/ost, versch (GB)	Roijensestraat 24	Hoenzadriel
20130132	22-1-2013	2x Hgr van No 36 Mills	maasbandijk 24	Kerkdriel
20130382	14-3-2013	1 Brisantgranaat van 3.7" met restant ontsteker MTB 208, verschoten	Gasthuistraat	Kerkdriel
20130752	3-5-2013	1 Brisantgranaat, 8,8 cm, met restant AZ 23, verschoten, (Dui)	van Heemstraweg	Heerewarden
20131025	12-6-2013	1 Brisantgranaat 7,5 cm met restant schokbuis 23 (versch.)	Veldweg	Hedel
20131025	12-6-2013	1 Brisantgranaat van 7,5 TL met MTB nr 5, verschoten Duitse aanmaak	Veldweg	Hedel
20131218	12-7-2013	1 rookgranaat van 25 ponder met tijdschokbuis No 221 ser	Wertsteeg 24	Kerkdriel
20140078	2-1-2014	1 Brisantgranaat 6pdr met schokbuis No257, verschoten	Hoenzadrielse dijk	Hoenzadriel
20140872	22-4-2014	1 Brisantgranaat 25 ponder met restant schokbuis no 117 verschoten.	Gementweg	Hedel
20141827	22-9-2014	1 Brisantgranaat v 25pr, verschoten (UK) met rest SB No 117	Otto van der Ickstraat 5	Hedel
20142044	22-10-2014	1 ontsteker ,schokbuis granaatzunder no4 , duits, verschoten	Uilencotenweg 53	Ammerzoden
20142044	22-10-2014	1 ontsteker ,schokbuis granaatzunder no4 , duits, verschoten	Uilencotenweg 53	Ammerzoden
20150273	6-2-2015	1 Rookgranaat 25 pr met tijdschokbuis No.221-serie (verschoten)	Maasweg 1	Rossum Gld
20150282	9-2-2015	1 Schokbuis No 100 (GB)	Uilencotenweg 53	Ammerzoden
20150282	9-2-2015	1 Schokbuis No 100 (GB)	Uilencotenweg 53	Ammerzoden
20150615	2-4-2015	1 brisantgranaat van 75 mm met tijdschokbuis M54, verschoten, US	Hoevensseweg (Velddriel)	Velddriel
20151011	2-6-2015	1 rookgranaat van 25 pnd leeg	Hoge Heiligenweg 22	Ammerzoden
20151011	2-6-2015	1 rookgranaat van 25 pnd leeg	Hoge Heiligenweg 22	Ammerzoden
20151145	23-6-2015	1 brisantgranaat van 17 ponder met restant ontsteker, verschoten	Broekheuvelsestraat	Hedel

Bijlage 5. Bombardementen en beschietingen

Deze bijlage zal worden meegeleverd als Excel-bestand. In de bijlage is informatie bijeengebracht over bombardementen en beschietingen van vliegtuigen. Een aantal van deze gebeurtenissen is ingetekend op de Explosievenkansenkaart. Omdat niet alle informatie op een werkbare manier in de attribuuttabel van ArcGIS is toe te voegen, hebben wij deze informatie in een Excel-bestand verwerkt.

Kolommen:

Datum	= de datum waarop de beschieting/het bombardement plaatsvond
Type vliegtuig	= het soort vliegtuig dat de aanval uitvoerde
Sqn/Wing	= de eenheid (Squadron en Wing) waartoe het vliegtuig behoort
Aantal vliegtuigen	= het totaal aantal vliegtuigen dat aan de beschieting/het bombardement deelnam
Tekst uit de ORB's	= de letterlijke Engelstalige tekst uit de Operations Record Books
Beschrijving	= de beschrijving van de beschieting/het bombardement
Bron	= de bron(nen) waaruit de informatie afkomstig is

Tekstkleuren:

Rode tekst	= er is geen duidelijke of een foutieve locatie vermeld van de beschieting/het bombardement. De gebeurtenis is niet ingetekend op de Explosievenkansenkaart.
Groene tekst	= de beschieting/het bombardement is ingetekend op de Explosievenkansenkaart.

Bijlage 6. Vliegtuigcrashes en noodlandingen

Deze bijlage zal worden meegeleverd als Excel-bestand. Alle crashes en noodlandingen die in de Bommelerwaard hebben plaatsgevonden zijn op de Explosievenkansenkaart ingetekend. In de bijlage is aanvullende informatie bijeengebracht, omdat niet alle informatie over de crashes en noodlandingen op een werkbare manier in de attribuuttabel van ArcGIS is toe te voegen.

Alle crashes en noodlandingen zijn bij benadering ingetekend op basis van beschrijvingen uit de bronnen. Sommige beschrijvingen waren nauwkeuriger dan andere, waardoor we sommige crashes en noodlandingen beter hebben kunnen herleiden tot een locatie op de kaart dan andere. Op de Explosievenkansenkaart en in de Excel-tabel is dit verschil in nauwkeurigheid aangegeven met kleuren. Een groene kleur betekent dat de crash of noodlanding op straatniveau is ingetekend. Deze gebeurtenissen zijn het meest nauwkeurig tot een locatie te herleiden. Een oranje kleur betekent dat de crash of noodlanding op buurt- of wijkniveau is ingetekend. Een rode kleur betekent dat de crash of noodlanding op plaatsniveau is ingetekend. De gebeurtenissen met een rode kleur zijn zeer onnauwkeurig ingetekend en konden eigenlijk niet tot een locatie herleid worden. Deze crashes en noodlandingen zijn wel ingetekend op de Explosievenkansenkaart om te laten zien dat er een vliegtuig is neergekomen. In de kolom "locatie" in de Excel-tabel is terug te lezen op basis van welke informatie de crashes en noodlandingen zijn ingetekend.

In sommige gevallen zijn crashlocaties van vliegtuigen een indicatie voor de aanwezigheid van CE. Dit is bijvoorbeeld het geval bij een vliegtuigcrash van een bommenwerper die zijn bommenlast nog aan boord had; op de crashlocatie kunnen bommen zijn achtergebleven. Locaties van gecrashte vliegtuigen die hun bommenlast al gedropt hadden of noodlandingen waarbij het vliegtuig grotendeels in tact bleef vormen doorgaans geen verhoogd risico voor achtergebleven CE. In de Bommelerwaard zijn een aantal vliegtuigen neergekomen die mogelijk bommen aan boord hadden. Omdat geen van de crashlocaties tot een exacte locatie te herleiden is, is er op de bodembelastingkaart echter geen verdacht gebied als gevolg van vliegtuigcrashes ingetekend.

In het Excel-bestand staan ook een aantal crashes en noodlandingen die niet op de Explosievenkansenkaart zijn ingetekend. Dit zijn gebeurtenissen waarvan niet met zekerheid te zeggen was of ze waar zijn (bijvoorbeeld omdat er te weinig of te onbetrouwbare bronnen zijn) en gebeurtenissen waarvan na nader onderzoek bleek dat ze buiten de Bommelerwaard hebben plaatsgevonden. In de Excel-tabel hebben deze crashes en noodlandingen een zwarte kleur. Deze gebeurtenissen zijn in de lijst opgenomen, om verwarring over niet-ingetekende crashes en noodlandingen te voorkomen.

Kolommen:

SGLO	= het nummer dat de Studiegroep Luchtoorlog aan een vliegtuigcrash of noodlanding heeft toegekend.
Datum	= de datum waarop het vliegtuig neerkwam.
Tijd	= de tijd waarop het vliegtuig neerkwam.
Plaats	= de plaats waarin het vliegtuig neerkwam.
Locatie	= een zo exact mogelijke omschrijving van de locatie waar het vliegtuig neerkwam. Op basis van deze informatie is de crash of noodlanding ingetekend op de Explosievenkansenkaart.
Reden	= de reden waarom een vliegtuig neerkwam.
Vliegtuig	= het type vliegtuig waar het over gaat.
Serienr	= het serienummer van het vliegtuig, dit was voor alle vliegtuigen uniek.
Unit	= de eenheid waartoe het vliegtuig behoorde.
Risico op CE	= geeft aan of er een risico is op achtergebleven CE op de plaats van de crashlocatie. Wanneer een toestel bijvoorbeeld een noodlanding heeft gemaakt, is er geen gevaar voor achtergebleven CE.
Bronnen	= het boek, rapport of archiefstuk waaruit de informatie afkomstig is.

Tekstkleuren:

Groene tekst	= crashlocatie op straatniveau ingetekend
Oranje tekst	= crashlocatie op buurt- of wijkniveau ingetekend
Rode tekst	= crashlocatie op plaatsniveau ingetekend
Zwarte tekst	= crash niet ingetekend op de Explosievenkansenkaart

Bijlage 7. Neergekomen V1-wapens

Deze bijlage zal worden meegeleverd als Excel-bestand. Er is weinig bekend over crashes van V1-wapens in de Bommelerwaard. De auteurs Van Alphen en Van Voorthuizen hebben in hun boek *De Bommelerwaard 1939-1945* een kaartje bijgevoegd waarop meer dan 40 V1-inslagen zijn ingetekend. Het kaartje is echter zeer grof en in de tekst wordt op slechts enkele inslagen dieper ingegaan. Daarnaast bevonden zich in het Regionaal Archief Rivierenland enkele moderne kaarten waarop Van Voorthuizen de locaties van V1 crashes had ingetekend. Op deze kaarten waren alleen de locaties ingetekend, zonder datumvermelding of aanvullende informatie. In andere bronnen werden niet al deze inslagen genoemd en ook op de luchtfoto's waren slechts enkele keren gevolgen van de inslagen zichtbaar. In de Excel-lijst staan daarom alleen de 25 V1 inslagen waarvan wij meer en concretere informatie hebben kunnen achterhalen. Hiervan hebben wij 12 inslagen kunnen herleiden naar een locatie op de kaart en ingetekend op de Explosievenkansenkaart.

De reden dat we niet alle inslagen hebben ingetekend is omdat de inslagen alleen zijn ingetekend op de Explosievenkansenkaart als een krater zichtbaar is op de luchtfoto. Een V1-wapen is een grote bom waarvan de inslag vrijwel zonder uitzondering zichtbaar is op luchtfoto's. Wanneer een inslag niet zichtbaar is, is het zeer onwaarschijnlijk dat op die locatie een V1 is neergekomen. Daarom hebben wij ervoor gekozen de V1-crashes alleen in te tekenen als er een krater of schade zichtbaar is op de luchtfoto. Hierop is echter één uitzondering: op 28 maart 1945 sloeg een V1 in op een huis aan de Hoorzik in Kerkdriel. De door ons gebruikte luchtfoto's van dit gebied zijn van een eerdere datum waardoor de inslag niet zichtbaar is. Omdat de inslaglocatie in de overige bronnen zeer nauwkeurig wordt omschreven, is de inslag toch ingetekend op de kaart.

Kolommen:

V-Waffen	= Het nummer dat op de website vergeltungswaffen.nl aan de inslag is toegekend.
Datum	= de datum van de V1-inslag
Plaats	= de plaats waar de V1 neerkwam
Locatie	= een zo exact mogelijke omschrijving van de locatie waar de V1 neerkwam.
Type	= het type vergeltungswaffen dat is neergekomen. In de Bommelerwaard zijn alleen V1 wapens neergekomen, geen V2 raketten.
Bron	= de bron waaruit de informatie afkomstig is. Wanneer er een luchtfoto genoemd wordt is dit de luchtfoto waarop de (vermoedelijke) V1-krater zichtbaar is.

Tekstkleuren:

Groene tekst	= de V1 is ingetekend op de Explosievenkansenkaart
Zwarte tekst	= de V1 is niet ingetekend op de Explosievenkansenkaart

Bijlage 8. Eerder uitgevoerde onderzoeken Bommelerwaard

Deze bijlage zal worden meegeleverd als Excel-bestand. De gemeente Zaltbommel heeft een lijst aangeleverd met betrekking tot reeds eerder uitgevoerd onderzoek in de gemeente Zaltbommel. Deze lijst bevat zowel rapporten van historische vooronderzoeken, als rapporten over opsporingswerkzaamheden. De lijst is in de loop van de onderzoeksperiode aangevuld en bijgewerkt.

De gemeente Maasdriel heeft geen gegevens aangeleverd met betrekking tot reeds eerder uitgevoerd onderzoek in de gemeente Maasdriel. Wij hebben daarom zelf een overzicht gemaakt van de bij ons bekend zijnde onderzoeken, waaronder vier door ons bedrijf uitgevoerde onderzoeken. Het gaat hierbij alleen om vooronderzoeken.

Bijlage 9. Definitie en uitleg conventionele explosieven

Algemeen

In totaal worden er 16 hoofdgroepen CE onderscheiden. De meest voorkomende hoofdgroepen worden hieronder kort omschreven.

Klein kaliber munitie

Definitie: munitie voor wapens met een kaliber < 20 mm.

Uitleg: klein kaliber munitie is een verzamelnaam bedoeld voor alle munitie van handvuurwapens zoals revolvers, pistolen, geweren, machinegeweren en dergelijke.

Afbeelding: Brits machinegeweer Bren MkII (kaliber .303)

Afbeelding: Klein Kaliber Munitie, kaliber .303

Handgranaten

Definitie: een lichaam al of niet voorzien van springstof en voorzien van een ontsteker bedoeld om met de hand te werpen.

Uitleg: een handgranaat bestaat uit een lichaam, meestal vuistgrootte, vaak voorzien van een beugel en veiligheidspin, dat al of niet is gevuld met een spring-, een chemische-, een pyrotechnische- of kruitlading. Een handgranaat is voorzien van een ontsteker met het doel te detoneren, brand te stichten, een rookgordijn te leggen, etc. Dit is afhankelijk van de soort handgranaat en haar vulling.

Britse Mills No.36 handgranaat

Amerikaanse MkII handgranaat

Duitse Stielhandgranate 24

Geweergranaten

Definitie: een granaat bedoeld om met behulp van een geweer te verschieten.

Uitleg: een geweergranaat is betrekkelijk klein en meestal voorzien van een staartstuk. Het is een munitieartikel dat speciaal is ontworpen om met behulp van een geweer en een afvuur- c.q. scherpe patroon te worden verschoten.

De opbouw en gevechtslading van een geweergranaat is in het algemeen te vergelijken met de opbouw van die van handgranaten. Geweerggranaten hebben een groter bereik dan handgranaten.

Afbeelding: Duitse Geweergranaten

Afbeelding: het verschieten van een geweergranaat

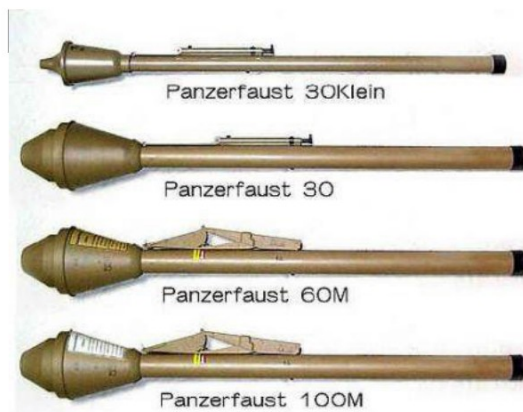
Granaatwerpers

Definitie: munitieartikelen die met een speciaal wapensysteem worden verschoten, gelanceerd of weggeslingerd.

Uitleg: munitie voor granaatwerpers verschilt van geweergranaten in die zin, dat zij een speciaal wapensysteem hebben om verschoten of gelanceerd te worden. Ook zijn ze groter dan geweergranaten. Het gebruik van de speciale afschiet- of lanceerinrichting werd niet direct geaccepteerd in militaire kringen, omdat dit inhield dat de militair een extra wapen moest dragen, meestal ten koste van zijn persoonlijke handvuurwapen. Op het slagveld bleken deze lanceerinrichtingen echter zeer doeltreffend te zijn, aangezien hiermee de vuurkracht van een kleine eenheid vergroot werd. Bovendien konden allerlei soorten granaten nauwkeurig gericht en verschoten worden op diverse vijandelijke doelen op uiteenlopende afstand. Munitie voor granaatwerpers heeft meestal een herkenbaar staartstuk.

Afbeelding: Britse PIAT

Afbeelding: Duitse Panzerfaust

Raketten (munitie voor raketwerpers)

Definitie: munitieartikelen die na te zijn afgevuurd tijdens de vlucht worden voortgestuwd door een raketmotor.

Uitleg: raketten zijn te herkennen aan een raketmotor met daarin een venturi (uitstroomopening). Anders dan hedendaagse geleide raketten waren deze raketten na het lanceren niet meer bestuurbaar. Bij de Amerikanen werd de Bazooka gebruikt en bij de Duitsers de Panzerschreck.

N.B. Voor raketten die werden afgevuurd door vliegtuigen zie Lucht-gronddoelraketten.

Afbeelding: Amerikaanse bazooka

Afbeelding: Duitse Panzerschreck

Geschutmunitie

Definitie: munitie voor diverse soorten vuurmonden met een kaliber van 20 mm of groter.

Uitleg: geschutmunitie is een verzamelnaam voor verschillende soorten munitie gebruikt voor b.v. kanonnen en mortieren. Hieronder vallen bijvoorbeeld granaten, mortiergranaten, terugstootloze vuurmonden (TLV's), maar ook hulzen e.d.

Afbeelding: Duitse 10,5cm granaat

Afbeelding: 3 inch mortier granaat

Mijnen(velden)

Definitie: een hoofdlading, al of niet in een omhulsel, voorzien van een ontsteker, in of op een terrein of gebied aangebracht om te hinderen, schade toe te brengen of buiten gevecht te stellen en dat door het te treffen doel wordt geactiveerd.

Uitleg: hoewel andere vormen voorkomen, hebben landmijnen vaak een ronde (schijf)vorm. Anti-personeelsmijnen zijn meestal zo groot als een schoenpoetsdoosje, terwijl anti-tankmijnen zo groot zijn als een wiel. Mines worden in of op het terrein (of ander gebied) aangebracht om de toegang tot en het gebruik van bepaalde terreingedeelten te ontzeggen, de vijand te hinderen in zijn beweging en/of de vijand buiten gevecht te stellen. Mines uit de Tweede Wereldoorlog waren vaak voorzien van een drukontsteker. Moderne mines kunnen voorzien zijn van ontstekers met sensoren, zodat deze reageren op licht, geluid, trilling, warmte, e.d.

Afbeelding: Duitse Anti-tank Tellermine.42

Afbeelding: Duitse Anti-tank Riegelmine 43

Afwerpmunitie

Definitie: munitieartikelen, bedoeld om vanuit een vliegtuig te worden afgeworpen.

Uitleg: bommen komen voor in allerlei vormen en maten. De meeste bommen hebben een cilindrisch of si-gaavvormig lichaam met een springstoflading (brisantbommen). Verder komen chemische en pyrotechnische ladingen voor (brand- en fotoflitsbommen). Bommen komen tot uitwerking in de lucht of bij inslag (direct of na het verlopen van een tijd) of na indringen. Om de beoogde uitwerking te verkrijgen kunnen bommen voorzien zijn van een grote verscheidenheid aan ontstekingsmechanismen. De meest voorkomende zijn de direct werkende of (lange) vertraging ontstekers.

Afbeelding: opslag 500lbs bommen

Afbeelding: 500lbs bom in Cadzand

Lucht-gronddoelraketten

Definitie: munitieartikelen die na te zijn afgevuurd tijdens de vlucht worden voortgestuwd door een raketmotor.

Uitleg: raketten zijn te herkennen aan een raketmotor met daarin een venturi (uitstroomopening).

Anders dan hedendaagse geleide raketten waren deze raketten na het lanceren niet meer bestuurbaar.

De Britse 60-lbs raket werd voornamelijk vanuit jachtbommenwerpers afgevuurd op tanks, treinen, voertuigen en gebouwen.

Afbeelding: Engelse SAP 60LB vliegtuigraketten

Bijlage 10. Uitgangspunten horizontale afbakening

Indicatie	Algemene omschrijving	Uitgangspunt conclusie		Uitgangspunten voor afbakening verdacht gebied
		Verdacht	Onverdacht	
Verdedigingswerk	Groepering van wapenopstellingen en/of geschutsopstellingen, rondom afgezet met een versperring (bijvoorbeeld weerstandskern of steunpunt).	x		Het grondgebied binnen de grenzen van het verdedigingswerk is verdacht. De grenzen worden bij voorkeur bepaald aan de hand van georefererde luchtfoto's.
Wapenopstelling	Opstelling van handvuurwapen, machinegeweer of andere (semi)automatisch wapen, niet zijnde onderdeel van een verdedigingswerk.	x		Locatie van de wapenopstelling.
Geschutopstelling (statisch en mobiel)	Locatie van geschut, niet zijnde onderdeel van een verdedigingswerk.	x		25 meter rondom het hart van de geschutopstelling, maar niet verder dan een eventueel aangrenzende watergang.
Munitieopslag in open veld	Locatie van munitievoorraad in het open veld, niet zijnde binnen een verdedigingswerk.	x		Locatie van de veldopslaglocatie.
Loopgraaf	Militaire loopgraaf	x		Het gebied binnen de contouren van de loopgraaf is verdacht, bij voorkeur bepaald aan de hand van georefererde luchtfoto's.
Tankgracht of -geul	Een diepe (al dan niet droge) gracht of geul met steile wanden, aangebracht om pantservoertuigen tegen te houden.		x	Niet verdacht, tenzij er aanwijzingen zijn dat er mogelijk munitie in gedumpt is.
Landmijnen verdacht gebied	Middels een aanwijzing, niet zijnde een mijnenlegrapport, op landmijnen verdacht verklaard gebied. In het verdachte gebied zijn bij de controle door de MMOD géén landmijnen aangetroffen.		x	n.v.t.
Landmijnen verdacht gebied	Middels een aanwijzing, niet zijnde een mijnenlegrapport, op landmijnen verdacht verklaard gebied. In het verdachte gebied zijn bij de controle door de MMOD, of bij na-oorlogse activiteiten landmijnen aangetroffen.	x		De grenzen zoals aangegeven in het ruimrapport.
Mijnenveld	Geregistreerd mijnenveld, waarvan mijnenlegrapport aanwezig is. Alle volgens het legrapport gelegde landmijnen zijn geruimd.		x	n.v.t.
Mijnenveld	Geregistreerd mijnenveld waarvan mijnenlegrapport aanwezig is. Niet alle volgens het mijnenlegrapport gelegde landmijnen zijn geruimd. Geen feitelijke onderbouwing bekend waarom er landmijnen worden vermist.	x		De grenzen zoals aangegeven in het mijnenlegrapport en/of ruimrapport.
Mijnenveld	Mijnenlegrapport aanwezig. Niet alle volgens het legrapport gelegde landmijnen zijn geruimd. Feitelijke onderbouwing bekend waarom er landmijnen worden vermist.		x	n.v.t.
Versperringen	Versperringen, zoals strandversperringen en drakentanden.		x	Tenzij er indicaties zijn dat CE onderdeel uitmaken van de versperring.
Infrastructuur zonder geschutopstelling of munitievoorraad	Militaire werken zoals woononderkomen of werken met een burgerdoel zoals schuilbunker.		x	Tenzij er indicaties zijn op CE vanwege de aanwezigheid van nabijverdediging in de vorm van bijvoorbeeld wapenopstellingen.
Schuilloopgraaf	Loopgraaf voor burgerbevolking om in te schuilen.		x	n.v.t.
Kampementen	Grondgebied met onderkomens zoals tenten.		x	Tenzij er indicaties zijn op CE vanwege de aanwezigheid van munitieopslag of nabijverdediging in de vorm van bijvoorbeeld wapenopstellingen.
Mangat	Gat in grond met schuif functie, niet in gebruik genomen als schuttersput.		x	n.v.t.
Vernielingslading	Locatie van aangebrachte vernielingslading.	x		Locatie van de vernielingslading.
Artillerie-, mortier- of raketbeschieting	Gebied dat is beschoten door mobiel of vast geschut, mortieren of grondgebonden (meervoudig) raketwerpersysteem.	x		Situationeel te bepalen.
Raketbeschieting inslagenpatroon bekend	Gebied dat is getroffen door een raketbeschieting met jachtbommenwerpers.	x		Op basis van een analyse van het inslagenpatroon wordt de maximale afstand tussen twee opeenvolgende inslagen binnen een inslagenpatroon bepaald. Het verdachte gebied wordt afgebakend door deze afstand te projecteren op de buitenste inslagen van het inslagenpatroon. Dat is exclusief de eventuele horizontale verplaatsing van de buitenste blindganger binnen het inslagenpatroon.
Insalgpunt blindganger, zijnde een vliegtuigbom	Vliegtuigbom die niet in werking is getreden.			Te bepalen volgens rekenmethode waarin ten minste rekening wordt gehouden met de volgende parameters: de afwerphoogte, de afwerpsnelheid, het gewicht van de bom, de diameter van de bom en de weerstand van de bodem. Op basis van in ieder geval deze vijf parameters wordt berekend tot welke diepte CE theoretisch kunnen indringen en hoever de maximale horizontale verplaatsing is.

Indicatie	Algemene omschrijving	Uitgangspunt conclusie		Uitgangspunten voor afbakening verdacht gebied
		Verdacht	Onverdacht	
Crashlocatie vliegtuig	Aanwezigheid van CE vanwege de crash.	x		Situationeel te bepalen.
Krater van gedetoneerde incidentele luchtafweergranaat	Gebied waarin zich de krater van de detonatie van een incidentele luchtafweergranaat bevindt.		x	Tenzij er indicaties zijn dat het geen incidentele luchtafweergranaat betreft.
Inslagpunt van een V-1 wapen	Gebied dat is getroffen door de inslag van een V-1 wapen.	x		15 meter rondom een inslagpunt vanwege de mogelijke horizontale verplaatsing onder de grond.
Krater van een (gedeeltelijk) gedetoneerd V-1 wapen	Gebied waarin zich de krater van de detonatie van een V-1 wapen bevindt.	x		50 meter rondom een inslagpunt vanwege de mogelijke aanwezigheid van explosieve componenten.
Krater van een (gedeeltelijk) gedetoneerd V-2 wapen	Gebied waarin zich de krater van de detonatie van een V-2 wapen bevindt.	x		Situationeel te bepalen.
Dumplocatie van munitie en/of toebehoren	Dumplocatie van CE en/of toebehoren in landbodem of op waterbodem.	x		Locatie van de dump en afbakening verder situationeel te bepalen, bijvoorbeeld dumping in stilstaand of stromend water.
Ongecontroleerde (massa)explosie	(Sympathische) detonatie van een explosieven voorraad zoals ontploffing munitieopslag of munitie trein.	x		Situationeel te bepalen
Vernietigingslocatie voor CE	Eén of meerdere springputten.	x		De contour(en) van de springput(ten) en afbakening verder situationeel te bepalen, bijvoorbeeld gelet op de afstand van eventuele uitgeworpen CE buiten deze contour(en).
Vernielingslading (in werking gesteld)	Locatie van in werking gestelde vernielingslading, waarbij de mogelijkheid bestaat op het aantreffen van niet (geheel) gedetoneerde springlading(en).	x		Locatie waar de vernielingslading in werking is gesteld en afbakening verder situationeel te bepalen.
Tapijtbombardement	Gebied dat is getroffen door een bombardement met middelzware en/of zware bommenwerpers, met als doel om schade aan te richten over een groot gebied.	x		Op basis van een analyse van het inslagenpatroon ¹ wordt de maximale afstand tussen twee opeenvolgende inslagen binnen een inslagenpatroon bepaald. Het verdachte gebied wordt afgebakend door deze afstand te projecteren op de buitenste inslagen van het inslagenpatroon. Dat is exclusief de eventuele horizontale verplaatsing van de buitenste blindganger binnen het inslagenpatroon.
Duikbombardement op zgn. 'Pin Point Target', inslagenpatroon onbekend	Gebied dat is getroffen door een bombardement met jachtbommenwerpers, met als doel om een vooraf bepaald specifiek object te treffen.	x		Het verdachte gebied wordt bepaald door een afstand van 181 meter gemeten vanuit het hart van het doel ^{2/3} .
Duikbombardement op zgn. 'Line Target', inslagenpatroon onbekend	Lineair gebied, nabij een spoorlijn, dat is getroffen door een bombardement met jachtbommenwerpers, met als doel om de spoorlijn te treffen.	x		Het verdachte gebied wordt bepaald door een afstand van 91 meter gemeten vanuit het hart van de spoorlijn ^{2/4} .
Raketbeschieting op zgn. 'Pin Point Target', inslagenpatroon onbekend	Gebied dat is getroffen door een raketbeschieting met jachtbommenwerpers, met als doel om een vooraf bepaald specifiek object te treffen.	x		Het verdachte gebied wordt bepaald door een afstand van 108 meter gemeten vanuit het hart van het doel ^{2/5} .
Raketbeschieting op zgn. 'Line Target', inslagenpatroon onbekend	Lineair gebied, nabij een spoorlijn, dat is getroffen door een raketbeschieting met jachtbommenwerpers, met als doel om de spoorlijn of treinstel op deze spoorlijn te treffen.	x		Het verdachte gebied wordt bepaald door een afstand van 80 meter gemeten vanuit het hart van de spoorlijn ^{2/6} .

¹ Verzameling van de locaties van inslagen van één bepaald toestel of één bepaald bombardement.

² Afstanden zijn afkomstig van een Britse studie (empirisch onderzoek) naar de accuratesse bij aanvallen door eenmotorige duikbommenwerpers gedurende de periode oktober 1944 – april 1945 (AIR 55/322). Eventueel effect van vijandelijk luchtafweer tijdens deze duikbombardementen is niet in de studie meegenomen.

³ De genoemde afstand is de gemiddelde afstand t.o.v. het doel waarbij opgemerkt moet worden dat 50% van de vliegtuigbommen binnen 119 meter neer is gekomen en de maximaal gemeten afstand t.o.v. het doel 181 meter was.

⁴ De genoemde afstand is de gemiddelde afstand t.o.v. het doel waarbij opgemerkt moet worden dat 50 % van de vliegtuigbommen binnen 46 meter neer is gekomen en de maximaal afstand t.o.v. het doel 91 meter was.

⁵ De genoemde afstand is de gemiddelde afstand t.o.v. het doel (gebouwen) waarbij opgemerkt moet worden dat de gemiddelde spreiding van de raketten t.o.v. het middelpunt van een salvo 69 meter was, en dat de gemiddelde afstand van het middelpunt van een salvo t.o.v. het doel 39 meter was.

⁶ De genoemde afstand is de maximale afstand gemeten n.a.v. luchtfoto-interpretatie.

Bijlage 4: Eisen te stellen aan materieel

Indien bij het benaderen van CE gebruik wordt gemaakt van materieel dient deze te voldoen aan de onderstaande eisen:

- De naar de graafbak gerichte ruiten zijn voorzien van 33 mm Lexguard materiaal, of een daaraan minimaal gelijkwaardige voorziening. Deze voorziening kan zijn aangebracht door de ruiten te vervangen of door het aanbrengen van een voorzetrui. Indien voorzetruiten worden toegepast dienen de originele ruiten te zijn vervangen door 8 mm Lexan materiaal, of een daaraan minimaal gelijkwaardige voorziening.

Bijlage 11. Protocol toevalstreffer CE

Een toevalsvondst houdt in dat er een CE (Conventioneel Explosief) wordt aangetroffen op een locatie en/of tijdstip dat niet in de risicobeoordeling is voorzien. Een toevalsvondst kan plaatsvinden in gebieden die als "onverdacht" zijn aangemerkt, maar ook binnen gebieden die als "verdacht" zijn aangemerkt maar waar op dat moment geen geplande grondroerende en/of opsporingswerkzaamheden plaatsvinden.

Stappenplan bij aantreffen "vermoedelijk" CE

- Het mogelijke CE nooit beroeren, weggooien, schoonkloppen of schoonvegen
- Voorkomen dat het mogelijke CE wordt beroerd of verplaatst
- Zet de vindplaats/locatie af en markeer deze. Informeer de omgeving/derden
- Ter plaatse evt. werkzaamheden staken en projectleiding informeren
- Informeer de politie (evt. via projectleiding) via (0)900 8844
- De politie stuurt waarschijnlijk een explosievenkenner om de situatie en het mogelijke CE te beoordelen De politie geeft de melding door aan de EOD en zal de urgentie voor eventuele ruiming van het CE bepalen De ruimploeg van de EOD komt vervolgens om het CE onschadelijk te maken/te vernietigen
- Indien dit noodzakelijk wordt geacht zal het gebied afgebakend worden als zijnde "verdacht" gebied. Indien het geen CE is kunnen de reguliere werkzaamheden hervat worden.

Als een CE onschadelijk moet worden gemaakt waarbij risico kan ontstaan voor de openbare orde en veiligheid, informeert de politie de burgemeester en de Ambtenaar openbare Orde en Veiligheid (AOV). Indien voor de ruiming van een CE een (woon)gebied moet worden ontruimd, dan zal de burgemeester in combinatie met de veiligheidsregio en de EOD de benodigde maatregelen treffen.

Enkele voorbeelden van CE welke veelvuldig in de Nederlandse bodem worden aangetroffen zijn hieronder weergegeven.

Klein kaliber munitie (KKM) (7,92x57 mm Duits)

Artilleriegranaat (10,5 cm Duits)

Handgranaat Mills (No. 36 Brits)

Geweergranaat (GewehrSprenggranate 30 Duits)

Anti-tankmijnen (Tellermine 42 Duits)

Vliegtuigbom (500 LB)